

ZƏKA VİLAYƏTOĞLU

MILENA

BAKI
“Araz”-2013

Kitabın redaktoru:

Nəriman Əbdülrəhmanlı

Zəka Vilayətəoğlu

“Milena”

Bakı, “Araz” nəşriyyatı, 2013, 160 səh.

Z $\frac{4945679712}{050}$ 2013

© “Araz”, 2013

M I L E N A

Şəkilləri rəhmsizcəsinə cırıb atmaq olar- sonradan onlara baxıb heç nəyi xatırlamayasan və sarsılmayasan deyə. Bəs insanın göz yaddaşına həkk olunan şəkillər?.. Bunları silmək, cırmaq mümkünmü?.. Hər dəfə göz yaddaşına həkk olunmuş şəkillərə baxdıqca, nələri xatırlamırsan?!.. Xatırladıqca adam ərş evinəcən yanır. Vay o gündən ki, xatirələrlə yaşayan adam həm də rəssam ola, duyğusal, kövrək adam ola-Eynar kimi. Hərbi xidmətdən sonra Rusiyanın Nijni-Novqorod şəhərində ömürlük yaşamağa qərar verdiyi o illərdən çox keçsə də, heç nəyi unuda bilmirdi... O, hələ körpə ikən ata-anası avtomobil qəzasında ölmüşdü. Cəmisi iki illik evlilik həyatının yeganə yadigarı olan o, nənə və babasının himayəsində böyümüşdü. Körpəliyindən istedadlı uşaq olduğu hiss olunurdu. Ağac parçalarından gah adam, müxtəlif mətbəx əşyaları, gəmi düzəldər, gah da kağız üzərində cürbəcür şəkillər, rəsmlər çəkərdi. Nənəsiylə babasının qoşa şəklini də çəkmişdi. Nənəsi də, dünyada ən qiymətli bir əşya kimi, qızıl kimi, inci kimi qoruyub-saxlamışdı nəvəsinin əl işini. Fərəhlə hər gələngedənə göstərər, deyərdi: “Mənim nəvəm çəkib e, nəvəm çəkib, bir baxın!..” İstedadına söz ola bilməzdi. Hamı, hər kəs onun gələcəkdə rəssam və ya heykəltaraş olacağına onun özündən çox inanırdı. Amma bu yolda ona nə yiyə duran, nə də yol göstərən olmadığından, bir yana çıxa, hansısa rəssamlıq məktəbini oxuya bilmədi. Çətinlik, yoxsulluq da

Zəka Vilayətoğlu

imkan vermədi. Böyüdüyündə, bütün yük onun çiyinlərinə düşdü. Yalnız hərbi xidmətdən sonra anladı ki, həyat varmış, təhsil, oxumaq, bəxtəvər günlər yaşamaq varmış dünyada. Elə bir dünya ki, indi ondan xeyli uzaqlarda qalmışdı. Həmin bəxtəvər günlər də o uzaq dünyada idi.

Hərbi xidməti sovetlər dövrünə təsadüf etmişdi. Rusiya paytaxtı Moskva yaxınlığında hərbi xidmətdə olmuşdu.

Babasıyla nənəsi onun qayıdışını intizarla gözləmişdilər. O isə, hərbi xidmətini başa vursa da, geri dönməmişdi. Onun yolunu həsrətlə gözləyən babası, axır bir gün rəhmətə getmişdi. Babasının ölüm xəbərini ona bildirməmişdilər. Əslində bu xəbəri ona çatdıracaq bir kimsəsi də yox idi.

Rusiya onu həmişəlik özünə bağlamışdı. Hərbi xidmət illərində dost olduğu bir tatar əsgərinə qoşularaq, Rusiyanın qədim şəhərlərindən olan Nijni-Novqoroda getmişdi.

İki illik əsgəri xidməti pis keçməmişdi. Rəssamlıq istedadı onun karına gəlmişdi. Bütün yazı-pozu işlərini ona həvalə etmişdilər. Komandir özü ona qayğıyla yanaşırdı. Bu qayğı, komandirin portretini ustalıqla çəkməsindən sonra daha da artmışdı. Hətta bir neçə dəfə onun doğulduğu, böyüdüyü ünvana-babasının adına, onunla bağlı rəsmi məktublar, tərifnamələr də göndərilmişdi.

Tatar dostu onu çox həvəsləndirmiş, bir rəssam kimi təhsilini Nijni-Novqorodda davam etdirə və orda münasib bir yerdə işə düzələrək, normal yaşayacağına inandırmışdı. Belə də olmuşdu. İlk günlər hər cür

çətinliklərlə üzləşməsinə baxmayaraq, sonradan hər şey istədiyi kimi olmuşdu.

Rəssamlıq məktəbini bitirdikdən sonra şəhərin Mərkəzi Mədəniyyət Sarayında bədii tərtibatçı kimi işə düzəlmişdi. Buna qədər bazarda xırda ticarətlə məşğul olur, çörək pulu qazanırdı. Arada babasıyla nənəsinə məktub yazmağı da unutmurdu. Məktubda harda, hansı ünvanda yaşadığını göstərsə də ona cavab məktubu gəlmirdi. Bu üzdən çox nigaran idi və vaxt tapıb bir neçə günlüyə vətənə gedəcəyini də düşünmüşdü. Amma sonradan baş verənlər ona hər şeyi unutturdu. Bir yaz günü, lap təsadüfən yaraşlıqlı, gənc bir tatar qızıyla qarşılaşdı. Seyrindən doymadığı Okanın sahilində dayanıb bu gözəl və nəhəng çayın, füsunkar təbiətin rəsmiini çəkirdi. Qəfil ona yaxınlaşan qızın səsini eşidəndə ani olaraq, işindən ayrıldı və qıza baxdı. Qız maraqla onun çəkdiyi rəsmə baxaraq, soruşdu:

-Siz rəssamsınız?

-Bəli,-dedi qıza və onun yanında dayanmış balaca oğlan uşağına diqqət yetirdi. Sonra qızın gözəl simasına təkrar-təkrar baxdı. Çoxdan itirdiyi qiymətli bir əşyani qəfil tapmış bir adamın sevinc hissləri bürüdü qəlbini. Bir anlıq elə sandı ki, lap çoxdan belə bir mələyin sorağındadır və məhz elə bu istəklə də soruqlaya-soruqlaya gəlib bu qərib yerlərə çıxıb. Amma qızın əllərindən bərk-bərk tutmuş balaca oğlanı görəndə məyus oldu. Qızın ərli bir qadın olduğunu düşündü...

-Baxmaq olaaar?-qız onun çəkdiyi rəsmə lap yaxınlaşdı.

Zəka Vilayətoğlu

-Buyurun, buyurun!-həyəcanla dedi.

Qız rəsmə diqqətlə tamaşa etdi, heyrətlə içini çəkdi:

-Ah! Necə də gözəl çəkmişiniz!.. Mən sizi bir neçə gündür izləyir, hər gün burda görürdüm. Maraqdan boğulurdum, amma yaxınlaşmağa ehtiyat edirdim. Bu günə özümü heç cür saxlaya bilmədim.

-Bəyəndinizsə, onu sizə bağışlaya bilərəm!-dedi.

-Rəssamlıq sənətini çox sevirəm. Heyif ki, özüm heç nə çəkə bilmirəm,-qız, Eynarın uşağa diqqətlə baxdığını görüb dedi:

-Qonşumuzun uşağıdır. Çox istəyirəm onu, çox şirin uşaqdır. Hər gün birlikdə buralarda gəzişirik.

-Hə, ağıllı uşağa oxşayır.

-Mənim də rəsmimi çəkə bilərsiniz?

-Okanın fonunda, bilirsiniz, necə möhtəşəm bir əsər yarana bilər?

-İndi çəkə bilərsiniz?-qız sadəlövhüklə soruşdu.

-İndiii?.. Bəlkə sabahdan başlayaq!-Eynar qızla keçən bu şirin anların ömrünü uzatmağa, ona bir az da yaxından bələd olmağa çalışdı.

-Sabah?!.. Olsun, bir az da özümə bəzək-düzək vuraram.

-Gərək deyil. Bu sadə geyimdə daha qəşəng alınar rəsminiz.

-Deyəsən, başqa şəhərdən gəlmisiniz?

-Hə...

-Siz də tatarsınız?

-Xeyr.

-Çoxdan bizim şəhərdə yaşayırsınız?

-Xeyli vaxtdır.

-Səyahətə gəlmisiniz yəqin!

-Yox. Bu yerlər mənim çox xoşuma gəlir. Ömürlük burda yaşamaq fikrim var... Okayla Volqanın qovuşmasını seyr etməkdən doymuram. Bu gözəllikləri incəliklərinə qədər kətana köçürə bilsəydim...

-Evlisiniz?

-Yox...

-Hımm.

-Adınızı bilmək olaaar?-Eynar soruşdu.

-Milena... Adım tatar adı olmasa da, özüm tatar qızıyam... Bağışlayın, vaxtınızı aldım... Biz yaxınlıqda yaşayırıq. Hava mülayim olanda çay qırağına gəzməyə gəlirəm. Sulara tamaşa etmək mənə də böyük zövq verir, - qız onun nə deyəcəyini gözləmədən, uşağın əlindən tutub arxasınca dartdı: "Gedək, Mişa"-dedi və birdən arxaya dönüb mehribanlıqla Eynara baxdı və soruşdu:

-Sizin adınız nədir?

-Eynar.

-Eynar?.. Maraqlıdır!.. Rəssam Eynar. Çox şadam.

-Mən də.

-Sağlıqla qalın!-qız getmək istərkən, Eynar arxadan səsləndi:

-Milena!

-Buyurun!

-Milena... Adınız çox gözəl səslənir!..

-Hə, mənə də elə gəlir. Deyəsən, doğrudan da gözəl addır!..

Qız daha bir söz demədi, arxasına baxmadan çıxıb getdi. O isə öz-özünə səsləndi: "Gözəldir! Özü də, adı da gözəldir! Rəsmi də gözəl alınacaq!.. Görəsən,

Zəka Vilayətoğlu

sabah, həqiqətən gələcəkmi, ya bir söz idi dedi?"

Milena ağlını alıb aparmışdı. Yenidən nəşə çəkmək həvəsi qalmamışdı. Burdan çıxıb restorana yollanmaq, şərab içmək keçdi könlündən və bütün varlığına hakim kəsilmiş mübhəm və qaynar hisslər içində şosse yoluna doğru irəlilədi...

Milena mordva tatarlarından idi. Güzəl olduğu qədər də mədəni və ağıllı qız idi. Onun bu cəhətləri Eynarı ilk görüşdən cəlb etmişdi. Gördüyü gündən də onunla evlənmək arzusu ona rahatlıq verməmişdi. Milenanın arzusuna rəğmən onun Okanın fonunda çəkdiyi gözəl rəsmi onları biri-birinə daha da yaxınlaşdırmışdı və lap sonda bu, onların mübarək evliliyi ilə sonuçlandı. Amma bu evlilik qeyri-qanuni idi. Onlar üçün ən böyük və pozulmaz qanun biri-birinə olan böyük məhəbbətləri idi...

Onların qeyri-qanuni niğahlarından bir qız uşağı gəldi dünyaya. Adını, Milenanın istəyilə Kristina qoydular. Bununla da biri-birinə bağlılıqları və sevgiləri daha da gücləndi. Bu böyük sevgi, fərəhli günlər və daha nələr, nələr Eynarın başını elə qatdı ki, geriyyə-nənəsinin yanına, ata yurduna qayıtmağı birdəfəlik unutdu.

Bir gün vətəndən məktub aldı. Məktubu yaxın qonşuları yazmışdı. Məktubda babasının çoxdan öldüyünü, nənəsinin də ölüm ayağında olduğunu, onun bir vaxtlar çəkdiyi şəkli (nənəsiylə babasının şəkli) sinəsinə basaraq, ağladığını və onu arzuladığını, son nəfəsdə onu görmək istədiyini yazırdı qonşuları. Bu yazılanlar onu çox sarsıtdı. Elə bil indicə bu dünyada sevimli babası və nənəsinin olduğu yadına

düşdü. Gör neçə illərdir ki, onları atıb gedib. Bu dəfə çox gözləmədi. Bir neçə gün sonra tatar qızını, tezliklə geriyə dönəcəyinə inandırır b kəndə qayıtdı. Amma kəndə qayıtdığı gün nənəsini dəfn eləmişdilər. Doğmalarının qəbrini ziyarət etməklə təskinlik tapdı. Bundan sonra hansı sehirlir bir qüvvəsə (bəlkə atasının, nənə-babasının ruhları) onu geriyə dönmək, yenidən qürbətə üz tutub, ömürlük orda yaşamaq fikrindən daşındırdı. Tatar qızını inandırır b, ona, tezliklə qayıdacağı vədini versə də, doğma yurd bir daha onu uzaqlara buraxmadı. Yaxın qohum-əqrəbası onun tezliklə evlənməsini istəyir, ata ocağını sönməyə qoymamasını deyir, təzədən Nijni-Novqoroda qayıtmaq fikrindən daşındırmağa çalışırdılar. “Soğan-çörək ye, amma vətəmində ol” deyib Rusiyaya gedən acı taleli bir çox həmvətənlərindən yüz cür misal çəkirdilər. O qədər dedilər, danışdılar, axır onda evlənmək həvəsi oyatdılar. Bu işə elə də asan məsələ deyildi. Yaşı otuzu çoxdan keçmişdi. Kəndin cavan, qəşəng qızlarının hamısı ərə getmişdi. Evdə qarıyır b qalanlar da vardı, ancaq heç biri onun könlüncə deyildi. Düzdü, xoşuna gələn bir qız vardı, onu da ona vermədilər. Üzünə deməsələr də daldada çox söz dedilər: “Rusiyanın azğın çöllərində, Nataşalarla gün keçirmiş birisinə veriləsi qızımız yoxdur”. Son anda qohum-qonşunun təkidi ilə uzaq qohumlarından birinin qızıyla evləndi. Evləndiyi qızın kimliyinin, necəliyinin, sanki fərqi yox idi onunçün. Elə bil nitqini də, gözlərini də bağlamışdılar.

Evləndiyi qız ondan üç yaş böyük idi. Bunu evləndikdən sonra bildi. Üstəgəl, evdə qarıyır b qalmış

Zəka Vilayətoğlu

bu qızın üst dodaqlarının üstündəki nazik qara tüklər onu eybəcərləşdirir, kişiyə oxşadırdı. Bu tükləri hər nə qədər qoparıb kökündən çıxarmağa, lap qırılmağa cəhd etsə də iki-üç gün sonra tüklər həyasızcasına üzə çıxır, divarın künc-bucağındakı dəlik-deşikdən başlarını çıxarıb oğrunca boylanıb balaca siçan gözlərini xatırladırdı. Toy gecəsi daha dəhşətli bir şeyin şahidi oldu. Gözlərinə pişik bıçları kimi uzun, qara bir neçə tük dəydi. Bu tüklər qadının bərk, yumru qız döşlərinin gilələri ucunda bitib, uzun-uzun uzanmışdılar. Hələ qarın nahiyəsi lap tüklü idi. O vaxtdan da bu qadıncıdan sidqi siyrildi. Kəndə qayıdışına, bu qadınla evlənməsinə it peşimanı olmuşdu. Geriyə qayıdışı, yenidən sevimli tatar qızına, ondan olan övladına qovuşmaq istəyi isə ona yad gəlir, gerçəkləşənə oxşamırdı. Qollarını elə zəncirləyib, buxovlamamışdılar ki, bir də belə bir sevdaya düşəydi. Bir sözlə, yaman yerə ilişmiş, yaman yerdə axşamlamışdı... Hər şey ona yuxu kimi gəlirdi. Yaxınlarının fitnə-felinə qurban getdiyini və belə bir qızla evləndiyini düşündükcə sarsılırdı. Artıq hər şey gec idi. Taleyi ilə barışmaqdan özgə çarəsi yox idi. Bildiyi tək bir şey vardı: qanuni arvadı, tatar qızının əlinə heç su tökməyə də yaramazdı.

Evliliklərindən iki il keçməsinə baxmayaraq, övladları olmadı. Kənd arvadları dedi-qoduya başladılar. Hərə onun haqqında bir şey dedi, ayrı şey düşündü. Deyilənlər onun qulaqlarına da gəlib çatdı. Baş götürüb Şəhərə-Bakıya qaçmaqdan özgə xilas yolu tapa bilmədi.

Şəhərdə kirayələdiyi evdə çox çətinliklə yaşasalar

da, ruhdan düşmədi. Hərdən arvadına mehirsəmək, onu oxşamaq, əzizləmək də istəyirdi. Amma həmişə arvadının üzündəki, bədənindəki tüklər onun eşqinə, həvəsinə, mehrinə kirpi tikanları kimi batır, onu geri itələyirdi.

Hələm-hələm hirslənən deyildi. Onun hirslənməsi filin doğuşuna bənzəyirdi-üç-dörd ildən bir. Amma indi tez-tez hirslənmək istəyirdi, amma kimə, nəyə, taleyinəmi, bu qadınımı, onu bu qadınla evlənməyə vadar edənlərəmi-kimə hirslənəydi. Bu qadının nə günahı vardı?.. Onun ağına, gözlərinə nə gəlmişdi; kormu, şüursuzmu idi?.. Yoox, nə kor, nə də ağılsız idi. Sadəcə, yetim, kimsəsiz, qəlbisinq olduğundan başına bu işlər gəlmişdi. Və ya bəlkə də bu cür daha xoşbəxt ola biləcəyini düşünmüşdü!.. İndi ən böyük arzusu, yaxasına bıtraq kimi ilişmiş bu qadından qurtarmaq idi. Qurtara bilmirdi. Bəlkə sizin həyatınızda da belə anlar olur. Nəsə etmək istəyirsiniz, amma elə bil əl-qolunuzu bağlayıblar, etmək istədiyinizi edə bilmirsiniz. Xüsusən, yuxularda belə hallar daha çox olur. Sanki Eynar da hər şeyi yuxuda görür, etmək istədiklərini heç cür edə bilmir, nə qədər aciz, gücsüz olduğunu düşünüb, kədərlənirdi. Hiss edirdi ki, bütün bunlar onun sadələvhlüyü və iradə zəifliyi üzündən baş verir...

Evliliklərindən daha altı il də ötdü, amma övladları olmadı. Olmayacaqdı da. Həkimlər belə demişdilər. Həkimlərin söylədiklərinə görə, onun arvadında kişilik hormonları üstünlük təşkil etdiyindən, bu qadının nə vaxtsa ana ola biləcəyi ehtimalı yox idi. Bu bir yana qalsın, həkimlərin

Zəka Vilayətoğlu

söylədklərindən sonra onda bir ayrı cür dəhşətli hisslər baş qaldırmışdı; gecələr yuxudan dik atılır, yanında yatan arvadının, arvadı deyil də yad bir kişi olduğunu zənn edir, sarsılırdı. Bu hisslərlə də bütün günü özünü qınayırdı, günahsız tatar qızını, ondan olan körpəsini atdığı üçün. Məhz bu səhvinə, günahına görə Tanrının qəzəbinə tuş gəldiyini düşünürdü... Bir ara uşaq evindən övladlığa uşaq götürüb saxlamaq, böyütmək könlündən keçsə də, arvadına baxanda, onun haqqında düşünəndə dünyadan, həyatdan doyrur, usanırdı. Tezəcə də fikrindən daşınırdı. Bu qadınla çox yaşaya bilməyəcəyini hiss edir, bir daha həyatını yükləmək istəmirdi. Digər tərəfdən də, axı özünün doğmaca qızı ola-ola başqasının uşağını övladlığa götürməyin bir anlamı varmı? Lap götürsə belə, o uşağı öz ürəyincə böyüdə biləcəkdimi?.. Uşaq saxlayan idisə, öz halal qızını saxlaya, böyüdəydi də... Son günlər oralar çəkirdi onu özünə. Xüsusən, qızı haqda çox düşünür, kövrəlirdi. Əgər yaşayırdısa, indi xeyli böyümüş olardı... Hələ o tatar qızı-yaraşlıq, mehriban sevgilisi Milena!.. Ona nə düşmüşdü ki, o cür gül-çiçək olduğu halda, kəpənək kimi uçub gələ, bu qaratikana qonaydı... Heyif tatar qızından!.. Oka çayının sahillərində nə qədər qol-qola gəzmiş, nə qədər ürəkdən sevişmişdilər!.. Onun bircə dadlı öpüşünü dünyaya dəyişmək olmazdı!.. O günlərdən heyif!.. Günlərlə Okanın Volqaya töküldüyü yerin yaxınlığında dayanıb bu möhtəşəm qovuşmanı birlikdə necə heyranlıqla seyr etmişdilər!.. Hanı o gözəl, qayğısız günlər?!.. Getmək istəyirdi-həmişəlik, ömürlük! Bunu çox arzulayırdı, amma arvadından

necə ayrılacağını düşündükcə qanı it qanına dönürdü. Boşanmaq istəyini heç cür dilə gətirə bilmirdi. Bu istəyini bildirincə, nələrlə üzləşəcəyini, arvadının hansı vəziyyətə düşəcəyini təsəvvür edə bilmirdi...

...Balaca rəssam emalatxanasını müxtəlif janrda çəkilmiş rəsm əsərləri bəzəyirdi. Divarın bir küncündə Okayla Volqanın coşquyla, sevgiyə biribirinə qovuşmasını əks etdirən gözəl rəsm əsəri diqqəti həmən çəkirdi. Oka üzərindəki nəhəng körpüdə dayanaraq, suların axışına tamaşa edən gözəl qadın rəsmi isə bu gözəlliyi tamamlayırdı. Bu, həmin tatar qızının rəsmi idi. Saatlarla bu rəsmi önündə dayanır, tamaşa etməkdən doymur, bu anlar köksündə yatmış xatirələr oyanır, anasını ağladır. Ağlamaqdan özünü güclə saxlayırdı. Tez-tez bu çayların hövzəsinə çökən nazik duman örtüyü, indi onun gözlərinə çökür, kövrəlir, doluxsunurdu. Çıxıb yenidən o yerlərə üz tutmağın, onu sıxan, incidən bu yerlərdən can qurtarmağın yollarını arayırdı. Artıq bu gediş üçün hər tədarükü görmüşdü də. Son illərdə sifarişlə çəkdiyi portretlərdən, mənzərə rəsmlərindən əldə etdiyi pulları yığıb saxlamışdı. Üst-üstə üç min dollar pulu vardı. Arvadının bu pullardan xəbəri yox idi. Buna baxmayaraq, onun da normal yaşayışını təmin edir, qəlbini qırmamağa çalışırdı. Övladsızlıqlarının səbəbkarı arvadı olsa da, bunu heç vaxt onun üzünə vurmurdu. Artıq bıçaq sümüyə dirənmişdi; bu gün-sabah açib hər şeyi arvadına deməyə qərar vermişdi. Onu xəlvəti atıb getməyi kişiliyinə sığışdırmırdı. Ayrılmaq, ondan boşanmaq istəyinin səbəbi təkə övladsızlıq və onun kişi kimi tükü olması da deyildi. Arvadı həm də

Zəka Vilayətoğlu

hissiyatsız, küt, ruhsuz bir adam idi. Evliliklərinin ilk günündə hiss etmişdi bunu. Duymuşdu ki, adi, sadə kənd qızlarından olan arvadı, əksər kənd qızlarından fərqli olaraq, kənddə yaşamağa, kənd kişilərinə aid olan ağır işlərlə məşğul olmağa, çoxlu mal-qara, qoyun-quzu bəsləməyə, ot çalmağa, taya vurmağa daha çox meyillidir. Şəhərdə lap kasıb yaşadıkları zamanlarda da tez-tez deyirdi ki, gedib kənddə mal-qara saxlasaq, burdakından daha yaxşı yaşayarıq. Bu səbəbdən də arvadına, arvad kimi yox, sadəcə bir yük atı kimi baxırdı. Kənddə ağsaqqallar həmişə deyirdi ki, filan at yük atıdır, filan at minik. Deməli, onun bəxtinə, doğrudan da, arvad yox, ağır yerişli və ən ağır yükləri götürə biləcək yük atı düşmüşdü. Bu, onu çox düşündürür, ağrıdırdı...

Gözləmədiyi halda bir gün arvadı qəfildən çıxıb getdi. Emalatxanadan qayıdanda evdə, stolun üstündə bir kağız parçası gördü. Açıb yazılanları oxudu: “Mən getdim!.. Məni axtarmağımı məsləhət bilmirəm. Axtarsan da faydası olmayacaq! Heç axtaracağına da inanmıram!.. Bu səkkiz ildə səndən gördüyümü gördüm, çəkdiklərimi çəkdim!.. Sənin arvadın mən yox, şəkil-məkil oldu!..”

Əvvəl arvadının başqa bir kişiyə qoşulub getdiyini fikirləşdi. Azmı olmuşdu belə şeylər? Onun doğulduğu kənddə Leylək Qəşəmin arvadı Sineyvər (Sənubər) öz halal ərini yataqda qoyub, arvadı ölmüş, elə həmin kənddən olan Tox Əfrayimə gecəyəkən qoşulub getməmişdimi?.. Çox düşündü. Sonda özünü inandırdı ki, onun arvadı belə əksikliyə yol verməz-ən azı qohumluqları vardı, ikincisi də, çətin kimsə ona

meyl edəydi. Onun özünü çox da, yetimliyindən istifadə edib tora salmışdılar. Bir düşündü, bəlkə arvadı pis yola düşüb! Nə desən olardı!.. Ola bilsin, ərindən qisas almaq, onu alçaltmaq üçün və ya bəlkə də daha yaxşı yaşamaq naminə axmaq yola gedib!.. İnanmadı buna. Nə qədər küt, duyğusuz da olsa, arvadı belə işlərə qətiyyənlə meyl etməzdi. Təbiətən də, cismən də qadından çox kişiyə bənzəyən arvadı bu qədər çirkinliyə, ucuzluğa getməzdi. Getsəydi belə, indən sonra onunçün heç bir əhəmiyyəti yox idi...

Kağızda arvadının adı yazılmasa da, artıq hər şey bəlli idi. Arvadı hara getdiyini də yazmamışdı. Hər nə olmuşsa, olmuşdu və ən əsası günah ondan ötmüşdü. Bir tərəfdən arvadının bədbəxtliyinə sarsılır, ürək ağrısı keçirir, o biri tərəfdən onun ayrılığına sevinirdi. Bu altı ili onunla necə yaşadığını düşündükcə dəhşətə gəlirdi. Ona cadu-piti etdiklərinə sadələvhlüklə inanırdı. Arvadının bu qəfil gedişi səbəbindən el-aləmdə biabır olacağını düşünsə də, tez toxtaqlıq tapdı. Uzağı bir neçə günə bu biabırçılıqlar əlindən baş götürüb buralardan elə qaçacaqdı ki, bir də çətin kimsə onu görə, nədəsə suçlayaydı. Buna baxmayaraq, vicdanını unutmadı; arvadını üç gün gözlədi. Hər şeyin bir oyun, bir zarafat olduğunu güman edir, onun geri qayıdacağını düşünürdü. Yanılmışdı. Arvadı qayıtmadı, həmişəlik çıxıb getmişdi. Birbaşa kəndlərinə gedən avtobusa minərək, ata ocağına üz tutmuşdu. Bundan sonra o da çox gözləmədi. Çiyinlərindən, həyatından götürülmüş bu ağır yükün altından çıxınca, nəfəsini dərib rahatlandı və bu ayrılığın dördüncü günü Bakı-Moskva qatarına bilet

Zəka Vilayətoğlu

alib Rusiyaya yola düşdü.

...Qatar gah sürətlə, gah aramla, gah da yorğun-yorğun irəliləyirdi. Dünyada qatarı ən gözəl, ən rahat və ən maralı minik vasitəsi hesab etdiyindən, qatarın hansı sürətlə getməsinin ondan ötrü fərqi yox idi. Əsas o idi ki, qatar gedir, Rusiyanın paytaxtına doğru irəliləyirdi. Pəncərədən görünən meşələr, çaylar, silsilə dağlar göz oxşayırdı.

İsti iyun günləri idi. Nə yaxşı qatarda kondisioner işləyirdi, yoxsa istidən lap ürəyi dayanar, bu da olmasa, rəssamların əksəriyyətində olduğu kimi uzun, qara saçları istidə ona əzab verərdi.

Super vaqonda gedirdi. Yol yoldaşı cavan, yaraşlıq, əndamlı güləruz bir qadın idi. Hətta ona elə gəlirdi, bu qadınla çoxdan tanışdır. Pəncərədən çölə baxa-baxa qadın haqqında düşünürdü: “Gözəl qadındır. Fırçaya yaxşı yatar!..”

O, bu düşüncələrdə ikən qadın heç dəxli olmadan dedi:

-Mənimki yaşamaq deyil, cəhənnəm əzabıdır!..

-Niyə, Allah eləməsin!

- Cəmisi otuz iki yaşım var. Neçə ildir qan qatılığından əziyyət çəkirəm. Ayaqlarım tez-tez tutulur, yeriyə bilmirəm. Hələ indi yaxşıdır, çox şükür. Dörd il əvvəl heç yeriyə bilmirdim. Təzəlikcə özümə gəlmişəm... Damarlarımı əməliyyat edib açıblar. İldə bir dəfə gəlirəm Bakıya, müalicə olunur, qayıdıram Moskvaya. Moskvaya deyəndə ki, günüm-güzəranım elə bu yollarda çörək pulu qazanmaqla keçir...

-Rusiyada həkim yoxduur?

-Var, amma oranın vətəndaşı olmadığımdan sənəd-

sünəd məsələlərində çətinlik yaranır. Ərim dəyyusun üzündən çöllərdəyəm... Deyiləsi, çəkiləsi dərd deyil, qardaş!

-Siz deyin, danışın, mən çəkərəm!-dedi.

-Nəyi çəkərsiz?

-Dərdinizi.

-Qəribə adamsınız!

-Niyə ki?

-Siz də Rusiyada yaşayırsınız?

-Doğrusu, heç özüm də bilmirəm harda yaşadığımı. Çuxası cırıq bir dərviş kimi düşmüşəm çöllərin düzünə. Hələ axtarıram, gəzirəm. Özüm də bilmirəm nə axtardığımı, nəyi gəzdiyimi!.. Lap əslinə qalanda mənim kimilərin vətəni bütün yer üzüdür... Azad adamam, hara istəsəm gedir, harda istəsəm gecələyir, harda istəsəm yaşayıram!- söylədi.

Qadın maraqlı və təəccüblə onun uzun saçlarına baxıb dedi:

-Oxşayırsınız!

-Kimə?

-Dərvişə... Bağışlayın,.. istidə bu uzun saçlar sizi darıxdırmır?-qadın başqa bir şey deyəcəyi halda fikrini dəyişdi.

- Öyrəşmişəm. Yaradıcı adamların imicidir bu.

-Nə yaradırsız?

-Rəssamam.

-Ah! Nə gözəl!.. Amma, inciməyin, yaradıcı adamların hamısı, deyəsən, bir az o söz...

-Elədir. Yerlə-göylə əlləşən ruh adamı yer adamlarına həmişə dəli təsiri bağışlayıblar!

Qadın çox açıq idi. Bu açıqlıq, uzaq yol, super

Zəka Vilayətəğlu

vaqon, normal bir kişi kimi onu çox vahimələndirirdi. Get-gedə içində qəribə duyğular baş qaldırırdı. Diqqətlə içinə baxanda bu duyğuların şeytana bənzədiyini gördü. Bu şeytani duyğular onu qadına doğru meyilləndirir, su kimi axıdırdı. Qadın bir himə bənd idi ki, büt-bütün soyunub, bu yad kişinin ağuşuna atılsın. Amma o, ehtiyat edirdi. Günü-güzəranı Bakı-Moskva aralığında keçən bu qadın Allah bilir, nə yuvanın quşu idi və üzünə kimlərin nəfəsi dəyməmişdi. Çox da gözəl, mehriban idi, nə bilmək olardı, bəlkə hansısa bir yoluxucu xəstəliyin daşıyıcısıydı?.. Bu düşüncələrlə yanaşı, sirli bir qüvvə onu qadına doğru itələyirdi...Köməyinə yenə tatar qızıyla, biri-birinə məhəbbətlə qovuşan çaylar-Okayla Volqa gəldi. Bir anda o qədər sürətlə qijıldayıb axdılar ki, bir müddət gözləri qarşısında, beynində, düşüncəsində nə vardısı, hamısını yuyub apardılar. Həmin şeytani duyğuları da... Ayağa qalxdı, bu dəm sanki özünü də sular süpürləyib bayıra çıxardı və yalnız bundan sonra rahatlandı. Pəncərəyə söykənilib yenidən tatar sevgilisini, doğma qızını düşünməyə başladı: “Ağzımın dadı-ləzzəti Milenayla getdi!.. Kaş mənə gözləmiş ola!.. O, çox sevimli idi! Dünyada bənzəri yoxdur onun! Adam sevdiyindən uzaq düşüncə bunu daha yaxşı duyur!.. Heyif, aldatdım, bilmədim qədrini bu xoşbəxtliyin!”

Moskvada bir neçə gün qalmaq, şəhəri doyunca gəzmək istəyirdi. Bir neçə il Nijni-Novqorodda yaşamasına baxmayaraq, Moskvada çox az olmuşdu. Şəhərlə düz-əməlli tanış ola bilməmişdi. İndi çox istəyirdi, bu nəhəng şəhərin genişliyində bir neçə gün

sinəsi dolu nəfəs alıb, rahatlansın, həyatının gəlişini-gedişini əməlli-başlı düşünsün, hara, nə səbəbə getdiyini, indən sonra neyləmək lazım olduğunu lazımınca ölçüb-biçsin. Ola da bilər, tatar qızıyla ilgili sevdasından əl çəksin. Çünki rus təbiətli tatar qızının ismətli, vəfalı bir türk qızı kimi oturub da illərlə onun yolunu gözləyəcəyinə inanmırdı. Bu səbəbdən də, ola bilsin, həmişəlik Moskvada qalacaq, işləyəcəkdi.

Qatar hansısa stansiyada bir neçə dəqiqə dayandı. Vaqona səssizlik çökdü.

Hər ikisi yatağına uzanmışdı. Qəribədir, bayaqdan yatağa uzanmalarına baxmayaraq, heç biri yuxulamamışdı. Onun təsəvvüründə, xəyalında çaylar axırdı. Özünü qatarda deyil, bu çayların sularında üzən bir qayıqdaymış kimi hiss edirdi. Qadın isə onun haqqında düşünürdü. Bir kişi kimi ürəyinə çox yatmışdı. Uzaq yol yoldaşı kimi də maraqlı adam idi. Üstəlik rəssam olması lap maraqlı doğururdu. Yeganə narahatlığı və narazılığı bu dərviş rəssamın ona olan etinasızlığından idi. Az keçmiş qadın, yatağından dikəlib qaranlıq vaqonda səsləndi:

-Deyəsən, siz də yata bilmirsiniz?

-Hə. Niyəsə yuxum qaçıb.

-Mənim də... Siz Moskvada çox qalacaqsınız?

-Bir neçə gün.

-Sonra hara gedəcəksiniz?

-Bilmirəm. Bütöv Rusiyanı gəzmək arzusundayam!-yalandan dedi.

-Bəxtəvər adamsınız!.. Bəs ailə, arvad-uşağınız?

-Subayam,-dedi.

-İndiyə subay qalmaq olar?

Zəka Vilayətoğlu

-Ürəyimcə olanı tapa bilməmişəm.

-Neçə yaşınız var?

-Neçə yaşda olduğumun fərqlində deyiləm.

-Hımm... Demək, yaşınızı gizlədirsiniz!.. Olsun. Amma, mənə evlənməsəniz yaxşıdır. Azadlıq hər şeydən qiymətlidir. Azad insan hara istəsə gedə bilər, necə istəsə yaşaya bilər... Əslində mən özüm də azad insanam. Amma heyif ki, rəssam deyiləm. Mənə, rəssam üçün dünya daha maraqlıdır. Dünyanı siz daha gözəl görmək bacarığına maliksiniz... Mənim rəsmimi çəkə bilərsiniz?

-İndi?!

-Mümkün deyil?.. Onsuz da Moskvaya hələ çox var. Bu uzun vaxtı heç birimiz darıxmarıq! Deyirəm, bəlkə...

-Mümkündür!-yatağından dikəldi.

-İşığı yandırın, zəhmət olmasa!-qadın yataqdan qalxıb donunu geyinmək istədi. Amma bilərəkdən ləngidi. Qəsdlə açıb bir tərəfə atdığı döşlüyünü, guya indi döşlərinə taxmaq istəyirmiş kimi göstərdi özünü. Işıq yandığı zaman yalandan "vaay, biabır oldum!" deyib, səsləndi. Eynar həyəcanla ona baxdı və qadının açıq, ağappaq döşlərini görəndə qızardı. Amma tezliklə də gözlərini çəkə bilmədi. Bu qadının döşləri çox gözəl idi, gilələrində bircə dənə də olsun tük yox idi. Ürəyindən keçirdi: "Qadın belə olar!.."

-Siz Allah, bağışlayın!.. Lap biabır oldum!.. Söndürün işığı, zəhmət olmasa!-qadın dedi və döşlərini donuyla gizləməyə çalışdı. Işıq sönüncə əyin-başını tarazladı və dedi:

-İndi yandırın!.. Mən hazır!

O da üst-başını qaydaya salıb qalxdı və qələm, kağız çıxarıb içərinin zəif işığında çox həvəslə qadının rəsmiini çəkməyə girişdi.

-İşıq zəifdir, - qadın dedi.

-Belə yaxşıdır. Rəsminiz zəif işıqda daha mənalı alınar...

Xeyli sonra qadının rəsmi olan kağızı sahibinə uzatdı:

-Buyurun, bu da siz!

-Oooo, necə də gözəldir!.. Aaa, siz, doğrudan da rəssamsınız-özü də əlasından!.. Qadın ətrindən xoşunuz gəlir?

-Qadınlar özləri dünyanın ən gözəl, ən ətirli çiçəkləridirlər!

-Yoox, onu demədim. Məndə çox gözəl qadın ətirliəri var. İstəsəniz, sizə yaxın olan xanımlar üçün ala bilərsiniz!.. Yox e, sizə ətir satmaq fikrim yoxdur, sadəcə bağışlaya bilərəm. Axı siz zəhmət çəkib mənim rəsmimi çəkmisiniz!

-Yox, bunu təmənnasız etdim. Qadın ətirlerini isə heç xoşlamıram. Məndən ötrü qadının ətri ən gözəl ətirdir. Süniliyin əleyhinəyəm... Siz ətriyyətçisiniz?

-Bəli. Səyyari ətriyyətçi. Çantamda hər cür ətir var-ucuz, baha, acı, şirin,.. çörəyim ətirdən çıxır,-qadın, alverçi xislətindən irəli gələn bir hərəkətlə çantasından bir neçə müxtəlif adda ətir çıxarıb stolun üstə düzdü.

-Bəlkə yataq?!

-Yuxum gəlmir... Mən qatarla gedərkən heç vaxt yata bilmirəm. Əslində yatmaq da istəmirəm. Rəslərin taqqıltılarını dinləməkdən xoşum gəlir... Bir də, açığını deyim?..

Zəka Vilayətoğlu

-Deyin!

-Burun çəpərində əyrilik olduğundan, yatarkən bərk xoruldayanam, ona görə də yad adam yanında yatmaqdan utanıram!

-Mən deməzdim. Burnunuz da çox yaraşıqlıdır. Əyrilik-filan dəymir gözə.

-Çox sağ olun! Siz hədsiz mehriban adamsınız!..

-Yatın, çəkinməyin, utanmayın! Təbii haldır!.. Mən özüm də sizdən geri qalan deyiləm. Burda xoruldasam, xorultum ən sonuncu vəqonda eşidilər,-güldü. Qadın da şaqqanaq çəkdi.

-Zarafatcıl adamsınız, aaa!

-Uzaq yolunku zarafat, deyib-gülməkdir!..

-Deyirsiniz, yataq hə?

-Necə istəyirsiniz?!-

-Bəlkə,..-qadın nəsə demək istədisə də o, aman vermədi.

-Siz yatın, mən bir azdan qayıdacam!-qadına rahatlıq vermək üçün bayıra çıxdı.

-Hara gedirsiniz?.. Bəlkə... Məni tək buraxmayın... Siz çox yarışıqlı adamsınız. Adam sizinlə heç darıxmaz!..

-Sağ olun, siz mənim ən gözəl əsərim olacaqsınız!-dedi və bayaqkı mənzərəə gözləri önündə təkrar canlandı. Sanki, artıq nə vaxtsa çəkəcəyi rəsm hazır idi... Qatar, super vəqon, içərinin zəif işığında döşləri açıq, yarıçılpaq qadın rəsmi...

-Nəəə, əriniz olacam?.. Siz nə danışırsız?-qadın yerindən dik atıldı, ucadan gülüb, təəccüblə Eynara baxdı.

-Siz nə danışırsınız?.. Ər nədir, mən əsərdən

danişıram. Siz maraqlı insansınız. Nə vaxtsa mənim ən gözəl rəsm əsərim olacağınıza inanıram!

-Doğrudacaan?.. Yəni, siz mənim haqqımda nə vaxtsa düşünəcəək, məni xatırlayacaqsınız?!..

-Əlbəttə... Ətirlərinizlə birgə çəkəcəm sizi. Sizi yenidən gözəl çəkmək üçün zamana ehtiyac var. Bir müddət sonra, yaddaşıma həkk olunmuş surətinizə təzədən baxmalıyam..

-Kaş adamın sizin kimi bir rəssam əri, ya da eləcə sevgilisi olaydı-gecə-gündüz ən gözəl pozalarda şəklini çəkdirəydi!.. Mənim ərim külbaş, bir kişi olmadı. Rus bomjlarından fərqi yox idi. Orda-burda içir, yallanır, küçələrdə sərilib yatır, ağzını, dodaqlarını it-pişik yalayır. Axırda da, bir gün öz əyyaş, səfil dostları, bilinməyən bir səbəb üzündən onu ağacdən asdılar... İndi qalmışam tək. Mənim də cavan canım Bakı-Moskva aralığında çürüyür,-qadın kövrəldi.

-Sıxmayın ürəyinizi!.. Unudun hər şeyi!.. Mənim də həyatımda çox acılar olub! Amma incələmək, xırdalamaq, mənəcə mənasızdır. İndən sonrakı həyatı mənalı yaşamağa çalışmaq lazımdır!.. Siz yatın,dincəlin, mən bir azdan qayıdacam!-qadından ayrılıb vaqon restorana yollandı. İcmək istəyirdi...

Restorana daxil olub bir tərəfdə əyləşdi. Yuxarı başda bir neçə rus əsgəri əyləşib yeyir-içirdi. Başqa bir əsgər isə onlar üçün gitara çalır, gözəl nəğmələr oxuyur, onları əyləndirirdi.

Şişmanqarınlı bir kişi ona tərəf gəldi. Restoranın müdiri idi. Yaxınlaşıb salamlaşdı. Nə yeyib-içəcəyini bilmək istədi. Diqqətlə irigövdəli, çal bıqlı, güləruz müdirə baxdı. Restorandakı kondisioner sərinliyinin

Zəka Vilayətoğlu

ona dəxli yox idi, deyəsən; möhkəm tərləmişdi. Alnının qırışları arasında tumurcuqlanan tər damlası, dağ döşündəki dolayı cıgırlarla üzüaşağı enən yorğun yolçuya bənzəyirdi.

-Bir şüşə araq, iki şiş kabab,- astadan dedi.

-Aynur, ordan bir araq, iki şiş kabab, qonağımız üçün!-restoran müdiri köməkçi qadına ucadan səsləndi. Təzədən üzünü Eynara tutub zarafatla dedi:

-Çox içmişəm, yoxsa sizə yoldaşlıq edərdim!

Eynar, sadəcə gülümsədi və müdirin onu nə vaxt sərbəst buraxacağını gözlədi...

Qadının yanına iki saatdan sonra qayıtdı. Sərxoş idi. Birdən-birə ürəyində qadına qarşı dəli bir ehtiras baş qaldırmışdı. Yol uzununu qadının ona atdığı eyhamlardan çox şey anlasa da, yalnız içəndən sonra cəsərtləndiyini hiss edib, qızmış nər kimi özünü vaqona saldı. Qadının yatdığını güman etsə də, onu vaqonda görməyəndə çaşıb qaldı. Ora-bura çox boylandı. Qadın yox idi. Yatağının altıda gizlətdiyi kiçik çamadanının yerində olduğunu görüb rahatlandı. Açıb baxdı; noutbook, fotoaparət və rəssam fırçası-hər şey yerində idi. Gözləri stol üstündəki qutuya-qadın ətrinə və bir parça kağıza sataşdı. Kağızda nəsə yazılmışdı. Götürüb oxudu. Kiril əlifbası ilə yazılmışdı: “Şans hər adama bir dəfə verilir... Şəklə görə çox sağ olun!.. Bu ətri də istədiyiniz bir xanıma məndən hədiyyə olaraq, verərsiniz! Sizi heç vaxt unutmayacam!..” Kağız əlində ağıryla düşündü: “Həə. Görünür, mənim taleyimə də bu cür yazılıb; bir parça kağızda nələrsə yazırlar və sonra tərkdirlər!..”

Qatar çox keçmədən Moskva dəmiryol vağzalında

dayanıb sonuncu dəfə bərk fısıldadı. Çemodanını götürüb qatardan düşdü. Narın yağış yağırdı. Üzünə dəyən yağış damcılarından həzz alaraq, şəhərə çıxış qapısına doğru irəlilədi. Yan-yörəsində qır-saqqız olub yaxasından yapışan taksi sürücülərindən yaxa qurtarmaq üçün addımlarını yeyinlətdi. Düşündü ki, dünyanın hər yerində, deyəsən taksi sürücüləri bu cür həyasız olurlar. Qəbul edə bilmirdi bu həyasızlığı. “Səndən bir şey haqda soruşmasalar, dinmə, toy toğlusu kimi özünü ortalığa atma” prinsipilə yaşamışdı hər zaman.

Vağzaldan çıxdı. Əzəmətli, nəhəng şəhərin möhtəşəm binalarını seyr etdi. Yağışlı təmiz havanı doyunca ciyərlərinə çəkdi. Burda-açıq havada çox dayansa, tamam islanacağını anlayıb, yaxınlıqda dayanan taksilərdən birinə yaxınlaşdı. Cavan bir sürücü maşında əyləşib müştəri gözləyirdi. Qəribədir; əksər taksi sürücülərindən fərqli olaraq, o, həyasızcasına irəli atılıb, boş-boş çənə yormur, müştərinin zəhləsini tökmürdü.

-Salam!.. Siz məni, bir gecəsi əlli dollara olan otellərdən birinə apara bilərsiniz?-sadələvhcəsinə soruşdu.

-Əlli dollara otel?!.. İnanmıram, bu qiymətə mərkəzdə otel olsun!.. Siz belə bir oteli ancaq Moskvaətrafı rayonlarda tapa bilərsiniz!.. Aaa, yadıma düşdü!.. Əyləşin, birini tanıyıram, indi apararam!- sürücü dedi.

Sürücünün simasında bir şirinlik, mülayimlik vardı. Həyatın hələ onu korlamadığı hiss olunurdu. Davranışından mədəni adam təsiri bağışlayırdı. Yaşı

Zəka Vilayətoğlu

iyirmi dörd, ancaq olardı.

Şəhərdə tıxac idi. Maşınlar biri-birinə o qədər yaxın irəliləyirdi, sanki elə bu an biri-birinə pərçim olacaqdılar. Bir deyimlə, hərəkət dayanmış kimi idi. Əlli metr irəliləyənəcən aradan yarım saatdan çox vaxt ötürdü.

-Tıxacdan nə vaxt çıxı bilərik?

-Bilmək olmaz!.. Şəhərin mərkəzi həmişə bu cür olur... Tələsirsiniz?

-Yox. Mənə xoşdur bu mənzərəni seyr etmək. Hələ bu yağışlı, təmiz hava! Handa ki, maşınla gəzəsən. Özü də uzaq yol gedəsən-çox böyük həzz verir adama.

-Moskvaya hər gün bir milyon adam daxil olur, bir milyonsa çıxır. Ona görə də tez-tez tıxaclara düşməli olursan!

... Otelə çatdılar. Sürücü maşından düşüb içəri keçdi, az sonra qayıdıb gələndə, oteldə boş yer olmadığını söylədi. Ardınca da daha yaxşı, ancaq nisbətən baha qiymətə bir otelə aparmasını təklif etdi. Bu otelin bir gecəsi yüz dollar idi. Razılaşmadı:

-Mən üç gün qalacam Moskvada. Bu məbləğ mənə görə çox böyükdür. Mümkünsə, yenə də axtaraq.

-Axtaraq!.. Ayrıca bir ev kirayələmək istəməzsiniz?.. Bir qadın tanıyıram, onda bu cür evlər olur. Özü də çox sərfəli qiymətlərə. İstəsəniz, sizi həmin qadınla görüşdürə bilərəm... Mən biləni, üç günə yüz dollar ödəyirsiniz.

-Hə, lap yaxşı. Olsun!

Sürücü onu qadının iş yerinə apardı. Sonra qadınla birgə onun göstərdiyi istiqamətdə getdilər. Çoxqatlı bir binanın həyətinə maşından düşdülər. Qadın onları

binanın dördüncü qatına çıxardı. Yaxınlaşıb köhnə, boyası bozarmış dəmir qapının zəngini basdı. Qapıda donqar, eybəcər, çoxdan qırışıb-bürüşmüş bir qarı görüdü.

-Müştərini gətirmişəm,-qarıya dedi.

-Neçə gün qalacaq?-qarı mızıldandı.

-Üç gün.

-Hə, lap yaxşı, pulu ver görüm!-qarı çox qaba halda əlini qadına uzatdı.

-Bu saat, öldüyün deyil ki!-qadın qarıya çəmkirib, üzünü Eynara tutdu:-Üç min rubl verəcəksiniz.

Üç min, təxminən yüz dollar eləyirdi, sərfəli qiymət idi. Üç mini qadına uzadanda, qadın puldan beş yüz manatını ayırıb portmanatında gizlətdi və qalan iki min beş yüzü qarıya uzatdı. Qarı pulları qapıb üz-güzünü turşutdu:

-Üçüncü günün səhəri, tezdən evi tərək etməlidir!-qadına dedi.

-Biz, axı bütöv üç günü danışdıq!-qadın dedi.

-Elədir. Amma üç minə razılaşmışdıq!

-Bəs mənim zəmət haqqım?

Qadınla qarı boğuşma-didişmədəykən Eynar bir otaqlı evə göz gəzdirdi. Otaqdan pintilik, eybəcərlik yağırdı. Bir küncə sərilib yatmış, son dərəcə kök, harınlamış pişiyin də görünüşündən iyrenclik yağırdı. Bunlar azmış kimi otaqdan elə bir üfunət vururdu ki, adamın ürəyi bulanır, beyni çatlamağa gəlirdi. Hələ qarının özü,.. üç günü bu dar otaqda qarıyla birgə qalacağını fikirləşəndə dəhşətə gəldi. Bu, lap dözülməz idi. Üzünü sürücüyə tutub dedi:

-Gedək burdan! Küçədə gecələmək bundan min

Zəka Vilayətoğlu

dəfə ürəkaçandır. Burda ölər adam!

Sürücü buna bəndmiş kimi, hələ də didişməkdə olan qarıyla qadına üz tutub dedi:

-Qonaq burda qalmaq istəmir, qaytarın pulları!

Qadın sevincək qarının əlindəki pulları dartıb aldı və dedi:

-Acından bitini yesən yaxşıdır, murdar qarı! Sənə yaxşılıq yoxdur! Elə sifət göstərdin, qonaq da sənə nifrət elədi!-qarıdan aldığı pulları gülümsəyərək, Eynara uzatdı. Eynarın, qadında qalan beş yüz manatı geri istəmədiyini görünə, sürücü qadına dedi: -Bəs qalanı?

-Bəs mənim zəhmət haqqım?-qadın soruşdu.

-Ey, qancıq, pulları ver bura, qonağı incitmə!-sürücü qəzəbləndi.

-Siz məni təhqir edirsiniz, mən milis çağıracam! Hələ baxaq görək, sizin qonağın qeydiyyatı varmı, bizim şəhərə, bura nə məqsədlə gəlib? Bəlkə çeçendir, terroristdir?-qadın haray-qışqırıq salmaq, onları qorxutmaq istədi.

-Bura bax, ləçər, sənin milisindən qorxan yoxdur. Bu saat damlayaram səni,-sürücü cibindən çıxardığı qırmızı cildli vəsiqəni açıb qadının düz gözləri qarşısına tutdu:-Səni də, milisini də mələdərəm!

Vəsiqəni görünə, qadının qorxudan, heyrətdən gözləri bərəldi. Onun bədənini əsməcə tutduğunu görəndə Eynar sürücüyə dedi:

-Bunlar nəyə lazımdır, axı? Eybi yox, beş yüz manat elə də böyük məbləğ deyil, qoy qalsın! Qadındır, zəhmət çəkib!

-Qələt eləyir!.. Qaytar pulları, qəhbə!-sürücü lap

qəzəbləndi. –Qonağa bu cür hörmətsizlik etməzlər!

Qadın qorxa-qorxa portmanatından beş yüz manatı çıxarıb Eynara uzatdı. Eynar puldan üç yüzünü götürüb, qalanını qadına verəndə ara sakitləşdi. Qadın razılıq hissilə gülümsədi və mehribanlıqla dedi:

-İstəsəniz, sizi daha yaxşı bir evə apararam!

Qadına əhəmiyyət vermədilər. Ondan ayrılıb, Moskvaətrafi rayona yollandılar..

Ondan olsaydı, səhərəcən elə bu taksidəcə şəhəri başdan-başa gəzər, gözünün qurduunu öldürərdi. Hələ nə qədər gözəl peyzajlar, gələcək əsərlər üçün gözəl müşahidələr, mənzərələr!.. Bunları əldən vermək olmazdı. Otel də tapmaq olar, yatmaq, yuxulamaq da, amma, Allah bilir, bir də bu cür fürsət ələ düşəcəkdimi?.. Sürücüdən utanmasaydı, deyərdi ki, onu səhərəcən elə bu cür gəzdirsin. Amma sürücünün onu səfil, avara, sərsəri hesab edəcəyindən ehtiyat eləyirdi.

Hərdən-hərdən sürücüyə gizləncə baxır, düşünürdü: “Mədəni adama oxşayır. Heç taksi sürücülərinə bənzəmir... Görəsən, qadına göstərdiyi nə vəsiqə idi, qadın belə qorxuya düşdü? Soruşmaq ayıb olar, yoxsa maraqlanardım!.. Hər halda kişilik göstərdi!..”

Sürücü şəhər rayonlarından birinin prokurorunun sürücüsü idi. İşdən sonra prokuroru evə aparıb, hər gün Dəmir yol vağzalında yaxınlığındakı dayanacaqda dayanıb müştəri gözləyir və gənc ailəsi üçün əlavə çörəkpulu qazanırdı.

Tıxac nisbətən seyrəlmişdi. Yağış isə ara vermirdi. Damlalar maşının şüşəsinə toxunarkən yaranan gözəl

Zəka Vilayətoğlu

səslər Eynarın bütün yorğunluğunu çıxarır, hər cür nigarançılığına son qoyurdu.

-Şəhərdən ora neçə kilometrdir?

-İyirmi beş... Elektrik qatarları fasiləsiz işləyir. Ordan mərkəzə on beş dəqiqəyə çatmaq olur, narahat olmayın! Gözəl oteldir Boulinq. İnanın, mərkəzdəki otellərdən geri qalmır. Qiymətləri də münasibdir. Ən əsası səs-küydən uzaq, rahat bir yerdədir.

-Əminsiniz ki, orda boş yer olar?

-Əlbəttə!

Tıxacdan çıxan taksi geniş yola çıxanda sürətlə Moskvaətrafı rayona doğru irəliləməyə başladı. Bu an yağış da ara verdi. Bir azdan sürücü maşının sürətini azaldıb dedi:

-Ora baxın!

Yolun sağ tərəfinə baxdı. Orda iyirmi-otuz yarıçılpaq gənc qadın baş-başa verib dayanmışdı.

-Bu nədir belə?-təəccüblə soruşdu.

-Meyliniz çəkirsə, düşək baxaq!.. Ürəyinizə yatmanı seçib götürərsiz!.. - sürücü bic-bic gülümsədi.

-Həə. Anladım, “gecəquşları!..”

-Elədir, gecəquşlarıdır!

-Baxmaq maraqlı olardı!-dedi. Sürücü buna bəndmiş kimi maşını “Gecəquşlarına” tərəf sürdü.

Maşının onlara səmtləndiyini görünə, yarıçılpaq qadınlar göyərçin dəstəsi kimi perikib, bir anda yaxınlıqda dayanmış avtobusa doluşdular. Onları milis əməkdaşları hesab edib qorxuya düşmüşdülər.

Avtobusa yaxınlaşıb taksidən düşdülər. Onların, heç də təhlükəli adamlara oxşamadığını görünə avtobusdan orta yaşlı bir qadın düşdü. Bu, “Gecə-

quşlarının” başçısı idi.

-Neçəyədir, qızlar?-sürücü soruşdu.

-Hər qiymətə var!-qadın bildirdi.

-Baxmaq olar?

Qadın fit çaldı. Bir anda “Gecəquşları” avtobusdan tökülüb maşının parlaq işığında sərşaya düzöldülər.

-Seçin!-qadın dedi.

-O neçəyədir?-sürücü barmağını ucaboy, nərmenazik və çox gözəl olan birisinə tuşladı.

-Səkkiz yüz dollar!-qadın bildirdi.

-Bəs onun yanındakı?

-Üç yüz dollar.

-Bəs bu balaca?

-Min beş yüz dollar. Qız uşağıdır. Bu gün gətirmişəm,-qadın fəxrlə dilləndi.

-Hımm... Özünüz seçin!-sürücü Eynara dedi.

Qərübə bir aləmə düşdüyündən şaşırmışdı. Bilmirdi gülsün, ya ağlasın, sanki ovsunlanmış, tilsimlənmişdi. Gördüklərinin gözəl tərəfini görür, gözəl tərəfini düşünürdü. Son dərəcə gözəl bir peyzaşla üzləşdiyini güman edirdi. Sanki fırça əlində işləyir, arabir işlədiyi gözəl tabloda qismən aralanır, kənardan bütün xırdalıqları, cizgiləri gözdən keçirir, çatışmayan nələrşə əlavə etməyə çalışırdı. Sürücünün səsi bir anlıq bu gözəl tabloda ayırdı onu və bütün hissələr dəyişdi. İndi başqa təsəvvürlər yarandı. Elə zənn etdi, kasıb bir kəndli olan qoca babasıyla bazara at, qoyun almağa gəlib. Babası bir-bir heyvanlara göz gəzdirir, sağrılarını əlləşdirir, yaxşı-pis olduğunu bilməyə çalışır.

Maşının işığında üzləri, gözləri aydın görünən

Zəka Vilayətoğlu

“Gecəquşları” intizarla, maraqla onlara baxır, hansını bəyənib, seçəcəklərini həyəcanla gözləyirdilər.

Qatardakı qadının eyhamlarına biganə yanaşdığı üçün özünü xeyli qınamışdı. Bu dəfəki fürsəti əldən vermək istəmirdi. Gözləri qamaşmışdı. Bu qamaşan gözlər bu dəm heç nəyi görmürdü. Sanki düşüncələri də keyimiş, donmuşdu. İçində qəfildən elə bir ehtiras oyanmışdı ki, daha tablaya bilmirdi.

-Bu qızdan xoşum gəlir!-barmağını sarışın, gözəl, cəlbedici birisinə tuşladı.

-Oleçka, gəl bura!-başçı qadın səsləndi.

Oleçka çeyran kimi onlara tərəf atıldı.

-Yüz dollar verəcəksiniz!-qadın sürücüyə dedi.

Baha qiymətə olanlardan heç də geri qalmayan Oleçkanın bu qədər ucuz qiymətə olmasına təəccübləndisə də, bir söz demədi və çıxarıb yüz dolları qadına verdi...

...Otel ürəyincə idi. Kifayət qədər boş yerləri də vardı. Qiymətlər də münasib. İki nəfərlik otağın qiyməti, cəmi əlli dollar.

Sürücü hər şeyi dəqiqliklə öyrənib qayıtdıqdan sonra Eynar soruşdu:

-Burda qadınla gecələməyə icazə var?

-Əlbəttə var. İki nəfər qalacaqsınız. İstəsəniz Oleçkanı üç gün burda saxlaya da bilərsiniz.

-Deməli, üç günə yüz əlli dollar ödəməliyəm, hə?

-Bəli... Tək adam üçün də otaqlar var-bir günü iyirmi beş dollar.

-Yox. İki nəfərlik daha yaxşıdır.

-Məsləhət sizinkidir, - Mişa dedi.

Qeydiyyat şöbəsində, oteldə gecələyəcəyi üç gün

üçün tələb olunan yüz əlli dolları ödədikdən sonra qadın və Mişa ilə birgə iyirmi səkkiz nömrəli otağa yollandı.

Əşyalarını otağa yerləşdirdikdən sonra sürücünün də zəhmət haqqını ödəmək üçün ondan soruşdu:

-Nə qədər verməliyəm?

-İki min beş yüz rubl .

-İki min beş yüz?-heyrtləndi.

-Bəli... Çoxduur?

-Xeyr. Normaldır. Alın!.. Təşəkkür edirəm!

-Dəyməz!.. Bu, mənim telefon nömrəmdir. Lazım olsam zəng edərsiniz,-sürücü vizit kartını ona uzadıb sağollaşaraq, otaqdan çıxdı...

Gözləyirdi ki, saatlarla gecə gəzintisinə, otel axtarışına sərf etdiyi vaxt və uzun yollar üçün sürücü ondan, iki min beş yüz rubl deyil (təxminən, yüz dollar), ən azı üç yüz dollar tələb edəcək, amma hər şey əksinə oldu....

Oteldə tam rahatlandıqdan sonra yemək-içmək sifariş etdi. Bir azdan xidmətçi qadın yarım litr araq, mineral su, qara zeytun, kolbasa və bir neçə dilim qara çörək, bir ədəd də limon gətirdi. Bərk acmışdı. İştahayla yeməyə girişdi. Oleçka isə yemək əvəzinə əlinin işarəsiylə araq içmək istədiyini bildirdi. Oleçka üçün araq süzdü. Qadın arağı birnəfəsə başına çəkdi və üstündən bir neçə zeytun yeməklə kifayətləndi. Sonacan da elə bu cür içdi və çox tez sərxoş oldu. Bayaqdan Eynarın bütün sorgularına, dodaqlarını biri-birinə kip sıxıb gülümsəyərək, sadəcə “hı” deyərək münasibət bildirən qadının dili araqdan sonra açılmağa başladı. Araq şüşəsi tamam boşalanda

Zəka Vilayətoğlu

dodaqları özündən ixtiyarsız aralandı və ordan eybəcər sözlər çıxdı: “Yenə alağ isməx istəgiyəm!”

Əsədlərləndən və gördüyü acı insan mənəzərə-sindən çox məyus oldu!..

Oleçka pəltək idi. Ağzında da bir dənə diş yox idi. Çox dəhşətli bir görüntü!.. Birdən-birə bu cavan, gözəl Oleçka gözlərində küpəgirən qarıya çevrildi. Sonra bayaqkı kirayənişin qarı cildinə girib son dərəcə eybəcərləşdi. Otağı, sanki kəsif bir qoxu cənginə aldı. Üfunətdən bağı çatlamağa gəldi. Başı gicəlləndi, gözləri alacalandı...Oleçkanın, bayaqkı gözəlçələrdən niyə bu qədər ucuz olmasının səbəbini indi anladı. Otel xidmətçisinə zəng etdi, taksi çağırmasını sifariş verdi. Az keçmiş xidmətçi qadın, taksinin bayırda gözlədiyini bildirdi. Bayağı bir mehribanlıqla Oleçkaya dedi:

-Oleçka, Günəşim, mən özümü pis hiss edirəm, bu gecə görüşümüz alınmayacaq! Taksi bayırda səni gözləyir. Get, sabah zəngləşib yenidən görüşərik!

- Mən alağ isməx istəgiyəm!-Oleçka bağırdı.

Çarəsiz qalıb otel xidmətçisindən acizənə xahiş etdi:

-Onu ötürün getsin, xahiş edirəm!.. Bir dənə də araq verərsiniz, aparıb içsin!..

Oleçkanı zor-xoş yola salandan sonra daha bir araq sifariş etdi və otaqda tək-tənha oturub aramla içməyə başladı. Beyni, əsəbləri çox sakitləşmişdi. Xəyalında iki nəhəng və gözəl çay şırıl-şırıl axır, qucaqlarına alıb onu yırğalayır, sanki yatırmaq istəyirdilər. Çaylardan

əsen sərin meh isə otağa dolub, bir az əvvəl Oleçkanın içərini üfunətə qərq etmiş qoxusunu üfürüb bayıra çıxarır, təmizlik yaradırdı...

Otel ürəyincə idi. Otelin bağ-bağçasında da ürəkaçan təmizlik, səliqə-səhman var idi. Otelə aid restoran və barda da hər şey onun könlüncə idi. Arada istədi ki, qaldığı otağı biradamlıq otaqla dəyişsin, istəyini administratora bildirməyə utandı. Digər tərəfdən də Moskvada daha bir neçə gün də qalmaq həvəsinə düşmüşdü. Burda olduğu iki gün ərzində şəhərin gəzməli-görməli yerlərini çox dolaşmışdı. Bu gəzmək həvəsi onun rəssamlığından doğan həvəs idi. Bir yandan da, elə bil, xoşbəxtliyini, rahatlığını bu şəhərdə tapa biləcəyinə ümidli idi. Bu səbəbdən də burda daha bir neçə gün qalmağa qərar verdi. Oteldə üç gün qaldıqdan sonra otağını dəyişərək, biradamlıq otağa köçdü. Burda da təmizlik, rahatlıq vardı, üstəgəl qiymət yarıbayarı ucuz idi. Bundan sonra qalacağı on gün üçün o, beş yüz yox, iki yüz əlli dollar ödəyəcəkdi.

Üç gün sonra Moskvada başına qəribə bir hadisə gəldi; şəhərin yaraşlı küçələrini piyada gəzib çox yorulmuş, bərk acmışdı. Axşamçağı gözlərinə sataşan bir restorana girib nahar etmək istədi. İçəri girəndə canında qəribə bir rahatlıq duydu. Gördükləri ona çox doğma təsir bağışladı. Burda hər şey sadə və gözəl idi. Şəhərin mərkəzindəki bu restoran yüz cür bərbəzəkdən, dəbdəbədən uzaq idi. Burda füsunkar bir kənd mənzərəsi öz əksini tapmışdı. Bir yanda taxta hasar, hasarın üstündə xoruz maketi, başqa bir tərəfdə

Zəka Vilayətoğlu

toyuq fallığı və içində üç ədəd yumurta... Tutqun könlü əməlli-başlı açılmışdı. Bu mənzərəni seyr etdikcə üzü gülürdü.

Keçib boş stollardan birinin ətrafında əyləşdi. İçəridə rus qadın müğənnilərindən olan Lyubov Uspenskayanın mahnıları səslənir, xoş ahəng yaradırdı.

Stulda əyləşən kimi ofisiant qadın ona yaxınlaşıb nə yemək istədiyilə maraqlandı. Könlündən kabab yemək keçirdi. Amma burda quzu kababının ola bilməyəcəyini düşünüb, donuzun bel ətindən kabab sifariş etdi. Hərbi xidmətdə olarkən də, Nijni-Novqorodda yaşadığı illərdə də donuz ətindən kabab çox yemiş, bu dada öyrəşmişdi.

-Donuz əti qalmayıb, - ofisiant təəssüflə bildirdi.

-Başqa nə var?

-Telyonok.

“Telyonok” təzəcə doğulmuş körpə buzovdur və o, yaxşı bilirdi ki, bu buzovlar anasının qarından çıxıb suyu quruyan kimi gürcülər, ruslar onu kəsir, qovurur, müştərilərinə baha qiymətə satırlar. Bir anlıq körpə buzov gözlərinin qarşısında canlanınca ürəyi ağrıdı və ofisiantın bu təklifindən vaz keçdi. Sonda balıq və qırmızı şərab sifariş etdi. Stola yemək, içki gələncən gözlərini dolandırıb restoranı bəzəyən dekorasiyalara tamaşa etdi. Gördükləri canına xoş bir rahatlıq gətirdi. Hər şey yüksək zövqlə düşünülmüş, qurulmuşdu. Əllərini çənəsinə dayayıb, gözlərini süzdürdü, ehtiyatla dolandırıb, yaxınlıqda əyləşərək, şərab içən iki gənc qadına yönəltdi. Qadınlardan biri dolğun bədənli,

digəri isə ona nisbətdə xeyli arıq və gözəl idi. Bəlkə də xoş bir qismət üzündən o, həmin arıq qadınla üz-üzə əyləşmiş kimiydi. Tez-tez onların baxışları kəşisir, qadın mehriban-mehriban, bir az da utancaq halı ilə ona gülümsəyirdi. Bir anlıq bu qadını harda, nə zaman gördüyünü xatırlamaq istədi. Tezliklə xatırlaya bilmədi. Yaddaşını çox eşələdi, bir şey çıxmadı. Allah-Allah, bu qadının üzü, baxışları, təbəssümü ona necə tanış, necə doğma idi!.. Çəşib qalmışdı. O, bu qadını nə vaxtsa görmüş, onunla çox yaxın münasibətdə olmuşdur, bu, başqa cür ola da bilməzdi-amma harda, nə zaman?.. Bir azdan özünü yaddaşsızlıqda, unutqanlıqda suçlamağa, qınamağa başladı və qocalığın astanasındaymış kimi kədərləndi, köks ötürdü. Gözlərini qadının üzündən, gözlərindən yayındırıb, stulunu yanakı çevirdi və özünü yenidən dekorasiyaları seyr edirmiş kimi göstərməyə çalışdı. Amma dekorativ hasarın arxasından, sanki həmin qadın, sadə, gözəl bir kənd qızı kimi oğrun-oğrun ona sarı boylanmağa başladı.

Ofisiant qadın yemək, şərab gətirincə, o, yeməyə olan bir az öncəki həvəsinin qalmadığını hiss etdi. Amma bir qədər şərab içmək yerinə düşər və onun hazırkı xoş ovqatını bir az da yaxşılaşdırardı. Bədəni həyəcandan titrəyir, ürəyi çırpınırdı. Təzəcə eşqə düşən bir gəncin halına bənzəyirdi halı. Ofisiant qadının fujerə süzdüyü al rəngli kəmturş moldav şərabından içib yeməyə girişdi. Özünü saxlaya bilməyib yenidən qadına sarı baxınca, yenə də qadının ona zillənmiş xumar baxışlarını gördü. Qadın, bu dəfə

Zəka Vilayətəğlu

bir az da irəli gedərək, təkrar gülümsədi, ona göz vurdu və əlindəki şərab dolu fujeri yuxarı qaldıraraq, onun eşidə biləcəyi bir səslə rus dilində “sizin şərafinizə” söylədi. Bundan sonra əsla şübhə yeri qalmadı. Bu qadın onu tanıyırdı. Başqa cür ola da bilməzdi. Onlar nə vaxtsa görüşmüşdülər. Bəlkə bir gecə, bəlkə adi günlərdən birində, bəlkə qatarda, avtobusda görüşüb, tanış olmuş, birlikdə xoş anlar, saatlar yaşamışdılar. Həqiqətə qalanda onun həyatında bir neçə qadın olmuşdu-təbii ki, Nijnidə yaşadığı illərdə və Milenayla evləndiyi günəcən. O qadınlar da elə orda onun həyatına bir günlük, beş günlük daxil olmuş, bir gün də qəfil gəldikləri kimi, qəfil də çıxıb getmiş, heç çoxunun adı da qalmamışdı yadında. Milenayla evləndikdən sonra isə bütünlüklə sənətinə və qızına, ailəsinə ayırmışdı diqqətini. Görünür, həmin qadınlardan idi bu qadın da. Amma bura Nijni yox, Moskva idi... Bir yana baxanda da, nə olar Moskva olanda, görünür, onun kimi bu qadın da köçüb gəlmişdi Moskvaya. Nə isə bu, çox-çox düşündürürdü onu. Digər tərəfdən də bu qadın onun həyatında olmuş təsadüfi qadınlardan heç birinə bənzəmirdi...

Qadının xoş münasibətinə qarşılıq olaraq, o da şərab dolu fujerini yuxarı qaldıraraq “sizin şərafinizə” dedi. Qadın bu dəfə məhəbbətlə dolu iki gözünü də yumdu və gülümsəyərək, üz-üzə əyləşdiyi qadına nəsə dedi. Həmin qadın o an geri qanrılıb Eynara baxdı və o da ehtiramla gülümsəyərək, başını astaca yırgaladı. Bu xoş münasibətdən ürəkləndi, yerindən qalxıb qadına sarı atılmaq, onun boynuna sarılmaq keçdi

könlündən, amma uşaqlıq etməyin yeri olmadığını düşünüb, səbrini basdı. Qadına baxaraq ehtirasla, sevgiyə, həyəcanla gülümsəməklə kifayətləndi və birdən beynində ildırım çaxdı, sanki. Qaranlığa qərq olmuş düşüncələri, yaddaşı birdən-birə hərəkətə gəldi, onu sanki bir anda aydınlığa çıxardı. Özündən asılı olmadan dedi: “Milena!..” Bu dəm sanki ağzından çıxan bu söz, bu ad yox, bu adın, bu adın daşıyıcısının eşqiylə, həsrətiylə çırpınan ürəyi idi, özünü qadının üstə atdı. Qadın öz adını eşidincə, heyrət, təəccüb dolu baxışlarını ona yönəltdi və təsdiqlədi:

-Da, ya Milena... Oooo, vı znayete menya?..

-Milena!-təkrar səsləndi.

-Ooo, kaşmar!.. Vı otkuda znayete menya?-qadın yerindən qalxıb sərxoş addımlarla ona yaxınlaşdı və şərabin təsirindən xumarlanan gözlərini Eynarın gözlərinə zillədi:

-Mı znakomı?!

-Milena, eto ya-Eynar!.. Ne znayeş menya?

-Kto?.. Eynar?.. Eynar, Eynar,.. Qadın bir an düşündü, bu adda tanış, dostu olub-olmadığını yadına salmaq istədi. Yadına sala bilmədi. Sonda gülümsəyərək dedi:

-Oçen rada. Esli mı znakomı, starıy druqom, toqda, idite, snami sadites, vmesto viypim!..

Gözləmədiyini təklif ürəyindən oldu və qalxıb qadınların stoluna yaxınlaşdı. Sonra ofisiantı çağıraraq, yemək-içməyini onların stoluna yığmasını tapşırırdı. Birlikdə oturub içməyə, deyib-gülməyə başladılar. Qadına lap yaxından oğrun-oğrun tamaşa etdi, onun,

Zəka Vilayətoğlu

həqiqətən tatar qızı Milena olub-olmadığını yəqinləşdirməyə çalışdı. Qadının onu tanımadığından sarsılmışdı. Amma, dünya dağıla, bu qadın onun Milenası idi. Axı bu boyda da təsadüf olmazdı; qadının adı da Milena idi, özü də onun Milenasına çox-çox oxşayırdı. Görünür, illər həqiqətən qəddar, amansız idi; Milenaya onu əbədilik unutturmuşdu. Bəlkə də bu qadın özü, etibarsızlığına görə bilərəkdən onu xatırlamaq istəmirdi. Hər necəydisə, axır bu görüş onun çox ürəyincə idi.

Qadınlar rəfiqə idilər. Həqiqətən, həmin qadının adı Milena idi. Dolğun qadının yaşı otuzdan yuxarı olardı, bəlkə də köklük onu yaşlı göstərirdi. Milenanın isə yaşı iyirmi beşdən çox olmazdı. Onlar bura iki-üç gündənbir gəlir, yeyib-içir, əylənirdilər. Hər ikisi həkim idi. Kök qadın oftalmoloq-göz həkimi, Milena isə pediatr-uşaq həkimi idi. Bunu onların səliqə-səhmanından da duymaq olurdu. Ümumiyyətlə, hər sənətin, peşənin insan həyatına öz təsiri olur. Yəni hərəsinin özünəxas işığı olur. Bu işığın zəifi, kölgədə, qaranlıqda əsir olanı, sanki qaranlıqdan qorxmuş kimi tir-tir titrəyəni də olur, o qaranlığı qətiyyətlə boğanı da. Bu qadınların da üzlərində, davranışlarında öz sənətlərinin güclü, parlaq işığı özünü göstərməkdəydi. Onların bütün davranışlarında, münasibətlərində, danışıqlarında yüksək mədəniyyət aşkar sezilirdi.

Eynar çox götür-qoydan sonra ürəyini didən şübhələrdən qurtarmaq üçün özünü inandırmağa çalışırdı ki, bu qadın onun Milenası deyil. Bununla

belə onu özüylə gecələdiyi “Bouling” otelinə aparacağına və gecəni onunla birgə xoş keçirəcəyinə də ümidli idi. Qadının onunla gedəcəyinə çox inanırdı. Birgə yeyib-içmələri, ara-sıra qalxıb, qucaqlaşaraq rəqs etmələri də buna ümidləndirirdi. Qadınlar onun rəssam olduqlarını bilincə daha da bayıldılar.

Restorandan çıxanda hər üçü sərxoş idi. Milena tez-tez ona sarı əylir, çiyinlərini onun sinəsinə söykəyib, başını arxaya atır, dodaqlarını tumurcuqlayıb Eynara sarı uzadırdı. Eynar onun çiyinlərindən ehmallıqla tutur, bu tumurcuq dodaqları ehtirasla öpürdü. Arada bu öpüş bir qədər uzun çəkdi. Onlar biri-birindən ayrılanda kök qadını yanlarında görmədilər. Qadın onlara mane olacağını düşünüb yaxınlıqdakı taksiyə əyləşərək, çıxıb getmişdi. Onların intizarına son qoymaq üçün Milenanın cib telefonuna zəng etməyi də unutmamış və onlara xoş istirahət arzulamışdı. Onun bu xəbərsiz gedişi Eynarı çox sevindirə də Milena, elə bil, şərabın təsirindən birdən-birə ayıldı və dedi:

-Evə getməliyəm!

-Mənimlə getmək istəmirsiniz?

-Gecdir. Biz başqa vaxt görüşəcəyik!..

-Axı...

-Dedim ki, get-mə-li-yəm!-Milenanın sifəti, birdən-birə bozardı və o, inad göstərdi. Eynarın qolları boşaldı, halı dəyişdi, kədərləndi. Ümidlərinin alt-üst olduğunu duyunca yerindən tərپənməyə heyi qalmadı.

-İncidiniz?-qadın mülayimləşdi, təzədən gülümsədi və yenə də həmin qaydada çiyinlərini onun sinəsinə söykəyib,başını arxaya, bir az da yana çevirib, ətli

Zəka Vilayətoğlu

dodaqlarını onun dodaqlarına sarı tumurcuqladı... Bu, Eynarın könlünü almaq üçün idi. Sonra ayrılıb çantasından bir parça kağız və qələm çıxararaq, öz telefon nömrəsini yazdı. Kağızı Eynara uzadıb dedi:

-Nə vaxt istəsəniz bu nömrəyə zəng edərsiniz!.. Gecəniz xeyrə qalsın!-qadın Eynardan hər hansı bir münasibət gözləmədən yaxınlıqdakı taksiyə tərəf getdi. Eynar hərəkətə gəlib onun arxasınca qaçdı və nəsə demək istəyənəcən, taksi tərpendi. O, kağızı əlində tutaraq, donuq-donuq taksinin arxasınca baxıb, köks ötürdü və yenidən: “Odur, mənim Milenamdır! O, tanıdı məni, amma tanımaq istəmədi. Bu qədər isti münasibətdən, dadlı öpüşlərdən sonra o, bilərəkdən belə etdi ki, mən ərş evinəcən yanıb-yaxılıım..! Odur, mənim Milenamdır..! Offf!..” Bəxtinin heç gətirməməsi üzündən çox üzüldü. Sonda öz-özünə, “bəxtim olsaydı, vaxtsız yetim qalmazdım ki!..” deyib, yorğun, ağır addımlarla növbəti taksiyə yan aldı və sürücüdən, onu gecələdiyi otelə aparacaq elektrik qatarına çatdırmasını istədi...

Gecəni səhərəcən, demək olar, yatmadı. Arada cəmi bir neçə saniyəlik gözləri yuxuya qapananda da gördükləri onu çox məyus etdi. Yuxuda baş verənlər elə kosmik sürətlə baş verdi ki, yerindən dik atılıb gözlərini açanda aramsız çırpınan ürəyini sakitləşdirməyə, “qorxma, bu, adi bir yuxu imiş” deməklə təskinlik tapmağa çalışdı.

Doğrudan qəribədir: yuxuda baş verənlər, həyatda baş verəsi olsaydı, bununçün ən azı bir neçə saat vaxt gərəkərdi. Amma bircə anlıq göz qapanması və həməən

anda da pəncərədən eybəcər bir qadının, div, cin-şeytan oxşarı qəfil görsənməsi, ardınca da iri, hal döşlərini açıb, sallaması, sonra o döşlərin uzun, qara gilələri ucundan çıxan uzun tüklərin uzun-uzun uzanaraq, möhkəm bir ip kimi Eynarın boğazına sarınması, onu hikkəylə boğub-boğub qaraltmağa çalışması və həmin qadının həmin pəncərədən baxıb şaqqanaq çəkərək gülməsi-hər halda həyatda bunlar an məsələsi deyildi.

Döş giləsindən uzanan o iyrənc tük yuxuda mütləq boğacaqdı onu, əgər əl-qolu bağlı olsaydı və ağılı işləməsəydi. Elə bil kimsə istədi onu və o, ani olaraq, ətrafına baxdı və gözünə sataşan qayçıni götürüb həmin tükü kəsdi. Buna bəndmiş kimi, bayaqdan tarıma çəkilmiş tükdən asılı qalmış qadın bir anda pəncərədən aşib getdi. Hətta onun tappılıyla yerə necə dəyməsini də eşitdi. Hətta gördü ki, qadın, qəribədir, bu zərbədən heç bir zədə, xəsarət almadan və heç nə olmayıbmiş kimi yerindən qalxıb qaçmağa başladı. Arxasında isə qapqara səsinə buraxıb getdi: “Elə bilirsən, uzaqlarda xoşbəxt olacaqsaaan?!..”

Yatağında oturub, birtəhər özünü ələ aldı. Ona elə gəldi ki, az öncə boğazına hörümçək toru kimi sarınmış həmin iyrənc tükdən hələ də bir çəngə boğazına sarınmış halda qalıb. Qara-qorxu içində əlini boğazına atıb, dartışdırmağa başladı, əlinə bir şey dəymədiyini duyunca, əl atıb baş ucundakı gecə fənərini yandırdı. Doğrudan-doğruya vahimələnmişdi. Qalxıb da güzgüdə, qorxmuş sifətinə baxmağa ehtiyat edirdi. Pəncərəyə baxdı. Bir anlıq, elə zənn etdi ki,

Zəka Vilayətoğlu

yuxuda gördüyü kimi, pəncərəylə üz-üzə yatıb. Baxdı, pəncərəni görmədi. Yadına düşdü ki, pəncərə yandaşağ tərəfindədir. Vahimə içərisində pəncərəyə baxdı. Yoox, özündə deyildi. Əməlli-başlı xoflanmışdı. Bəlkə təklidən idi, bəlkə qəriblik üzündən və ya bəlkə də, həqiqətən, Bakıda onu atıb kəndə üz tutmuş qıllı, tüklü arvadının nəfsi üzündən baş verirdi bunlar!.. Axı, dünyanı dağılardı, bu iyrənc yuxu əvəzinə Milenali bir yuxu qonaq gələydi onun sirlili, müəmmalı röyasına!.. Və elə Milenani düşünəncə, bütün vahiməsi, səksəkəsi çəkilib getdi. Yerindən qalxıb, çoxdan soyumuş çaydandan stəkana su tökdü və birnəfəsə içdi. Sonra pəncərəyə yaxınlaşdı. Ehtiyatla açıb, üçüncü mərtəbədən aşağıya baxdı. Sanki qadının tappıltıyla yerə necə dəydiyinin təzədən şahidi olmaq istəyirdi.

Aşağıda hər yan nur içində idi. Səhərəcən otelin bağ-bağçası, həyəət-bacası bu cür işıqlı olurdu. Çinara oxşayan, amma çinar olmayan və adını bilmədiyi əzəmətli bir ağac yerdən boy ataraq, düz onun pəncərəsi önünə qədər qalxmış, ucalmışdı. Narın yağış yağırı və ağacın yarpaqlarıyla, sanki nə haqdsə pıçıldaşırdılar. Bu pıçıltılardan, möhtəşəm gözəlliklərdən duyğulandı, təsirləndi və pəncərəni bağlamadan geri dönüb otağın işığını yandırdı. Rəssam avadanlıqlarını çemodanından çıxarıb səliqə-səhmanla stolun üstə yığıdı. Hələ şərabin təsirindən tam ayılmamışdı və gördükləri, yaşadıkları, duyduqları da bir yandan məst edirdi onu. Beynində, gözlərində ulduz kimi sayrışan gözəl rənglər içində Milena çox füsunkar görsənirdi.

Hə, Milena... Dünən gördüyü Milena... Onun Milenası... O idi, əlbəttə onunku, onun Milenası idi... Başqa yolla Milenanın könlünü ala bilməyəcəyini, yalnız, işləyəcəyi, çəkəcəyi bir rəsmlə barışığa nail olacağını düşünə-düşünə kətan üzərində yağlı boya ilə düşündüklərini, gördüklərini, təsəvvür etdiklərini çəkməyə başladı. Heç bir çətinlik yox idi, hər şey rəvan gedirdi. Ən əsası Milenanın əksi həmişəlik onun göz yaddaşına həkk olub qalmışdı və indi, Milena qarşısında dayanıbmiş kimi hiss edirdi özünü. İşinin uğurla, müvəffəqiyyətlə sonuclanacağına tam əmin idi. Bu işi tamamlamaq isə bir günə, iki günə mümkün deyildi. Azı üç günə hazır edəcəyinə inanırdı. Bununçün üç gün oteldən bayıra çıxmamalı, işləməli, Milenayla belə tezliklə görüşmək həvəsini boğmalı, hər cür istəklərinə-çəkməyə başladığı bu rəsmdən savayı,-biganə qalmalı idi. İçində, bunula yanaşı bir şübhə də vardı: bəlkə sabah o, Milenanın heç yadına da düşməyəcək. Milena ayıldığında restoranda baş verənləri, sonrakı tumurcuq öpüşləri-bir sözlə hər şeyi unutmuş olacaq-ona öz telefon nömrəsini verdiyini də... Ya bəlkə o da səhəri dirigözlü açacaq və onun zəngini intizarla göləyəcəkdi. Ondan səs çıxmadığını görüncə, bəlkə də o gecə onunla birgə getmədiyinə, gecələmədiyinə peşiman olacaqdı... Hə, elə ona görə də aradan üç gün keçsə yaxşıdır. Bu halda hər ikisi yenidən həsrətlə biri-birinə sarıldılar... Hər halda sadəlövhəsinə belə düşünürdü.

İşi üç günə tamamlamaq mümkün olmadı. Zökəmlədi. Taqətsizlədi. Bədəninin zəiflədiyini hiss

Zəka Vilayətoğlu

edincə, işi dayandırdı. Xəstəlik bütün həvəsini öldürdü. Bədəni hərərətdən od tutub yanmağa başladı. Hər şeyi üç gün otaqdan bayıra çıxmasıyla bağladı, birdən də yadına düşdü ki, ona çay gətirən xidmətçi qadın zökəm tutmuşdu və burnunda danışır, asqırır-öskürürdü.

Əvvəlcə limonlu çay sifariş etdi. Ardınca da araq və istiot, sarımsaq. Bunların hamısından istifadə etməsinə baxmayaraq, qızdırması səngimək bilmədi. Temperatur otuz səkkizi keçmişdi. Dili-dodaqları yanır, quruyurdu. Canında şirin bir gizilti, yorğunluq vardı. Sonra üşütmə, titrətmə başladı. Pal-paltarını çıxarmadan yatağa uzandı və üstünü bərk-bərk örtüdü, yumaq kimi yumalandı. Titrətməsi, qızdırması son həddə çatmışdı. Sibir şaxtasındaymış kimi, qalın-qalın bürünməsinə baxmayaraq, dişləri, bu yaz günündə biri-birinə dəyib elə şaqıldayırdı ki, elə bil novalçalardan şırıltıyla yerə su tökülürdü. Gözlərinin qabağına ölümü gəldi. Sonunun çatdığına inanmağa başladı. Zorla anasını xatırladı. Anasıyla ilgili çox az xatirələrinin, xəyallarının dar qapısından anası zorla içəri girdi. Əllərini uzadıb onun saçlarını qarışdırdı. Qızdırmalı alnından öpdü. Dodaqlarını balasının alnında xeyli saxladı. Sanki oğlunun canını yandırmaqda olan hərərəti büsbütün dodaqlarıyla sümürüb çıxarmaq, onu xilas etmək istəyirdi. Beləcə onu yuxu tutdu. Rahatlandı. Anası çıxıb getdi. Sonra hər şey dəyişdi... Gözəl, şirin bir yuxu görməyə başladı...

Milena gəlmişdi. Əslində bir az əvvəl Moskvadan

bura-otələ birgə gəlmişdilər. Yenə sərxoş, kefləri ala buludda...

Rəsm hazır idi. Milena öz rəsmini gözəl bir mənzərənin fonunda görüncə, sevincindən şaşırdı. Heyrətlə, sevinc və minnətdarlıqla qollarını onun boy-nuna dolayıb, dodaqlarını tumurcuqlayaraq, irəli uzatdı. Eynar, bilərəkdən ona etinasız yanaşdı, qarşılıq göstərmədi. Milena yarıncik:

-Öp məni, - ehtirasla pıçıldadı. Yalnız bu zaman qadını eyni ehtirasla qucaqlayıb, dodaqlarını onun qaynar dodaqlarına sıxdı. Uzun zaman bu dodaqlar biri-birinə yapışib qaldı. Sonra qadının zərif barmaqları onun köynəyinin düymələrini açmağa başladı. O isə qadının yubkasının arxasındakı dəmir bağı düz aşağıyacan çəkdi və sağ əlini onun yumşaq yançaqlarında aramla gəzdirdi. Qadın onu çarpayıya tərəf çəkib, arxası üstə sərildi. O, birtəhər əlini uzadıb divardakı düyməni basdı, otaq qaranlığa qərq oldu... Milenanın gül bədəninin sehrinə düşən, ətrinə qarışıb məst olan Eynarın pıçılıtları eşidildi: “Milena, iki gözüm, bağışla məni!.. Heç nə məndən asılı olmadı?.. Bağışla, bağışla məni! Bu sənsiz, əzablı illərim çox dözülməz oldu... Səninlə biz xoşbəxt idik, Milena, çox xoşbəxt idik!.. Şükür Allaha, yenə də xoşbəxtik!.. Milena, səni çox sevirəm!.. Sən mənim dünyamsan, həyatımsan, Milena! Sənsiz mənə həyat yoxdur!.. Bağışla məni, Milena, bağışla!” Gözlərindən yaş süzülürdü. Bəlkə sevgidən idi, bəlkə həsrətdən, ehtirasdan, yangıdan və ya bəlkə də adi şərabin təsirindən. O, ağlaya-ağlaya qadını öpür, qucaqlayır, kişi kimi

Zəka Vilayətoğlu

boynuna düşən missiyanı sonsuz bir həzzlə, ləzzət və güclə, enerji ilə yerinə yetirməyə çalışır, qadınsa ondan aldığı misilsiz həzzlə astaca inildəyir, tez-tez “aha, aha” səslənir, razılığını ifadə edirdi. Eynarın söylədiklərinin heç birinin fərqudə deyil, sanki bu sözləri eşitmirdi. Tamam sərxoş idi. Şərabdan aldığı həzzlə, sevdiyi qadınla intim yaxınlıqdan aldığı həzz biri-birinə qarışmışdı... Sonra yuxuda səhərin açıldığını, özünün yuxudan ayıldığını gördü. Qərübədir-yuxu içində yuxudan ayılmaq!..

Gecə baş verənləri təfərrüatlarıyla xatırlamağa çalışdı. Tökdüyü göz yaşlarını dumanlı olaraq xatırladı. Yatağından qalxmadan onun sağ qolu üstünə baş qoyub hələ də şirin-şirin yatan qadına baxdı. Təkrar-təkrar baxıb, bu gözəl simanın öz Milenasına məxsus olub-olmadığını yəqinləşdirməyə çalışdı. Bu qadın, onun Milenasından özgə bir kimsə deyildi. Yaxşı, bəs onun Moskvada nə işi vardı?.. Bəs qızı Kristina?.. Görəsən Kristina hardadır?.. İndi çox yəqin, yetkin bir qızıdır. Bəlkə də ərə gedib, kim bilir!..

Birdən nəsə xatırlayıbmış kimi qadının yatmış gözlərinə, göz qapaqlarına diqqətlə baxdı. Yalnız bu zaman bu qadının onun Milenası olmadığına inandı və həm də çox sevindi. Çünki ola bilməzdi ki, çox asanlıqla onun yatağına girən bu qadın, başqa kişilərin də yatağına sərilməsin.

Onun Milenasının sağ göz qapağının üstündə qapqara, xırda və qəşəng bir xal vardı. Hardansa oxumuşdu ki, göz qapağında xal olan adamlar ağıllı adamlar olurlar. Milenayla olduğu illər ərzində o,

bunun şahidi də olmuşdu və hər dəfə onu əzizləyəndə “ağıllım” deyir, saçlarını oxşayır, gözlərindən, həmin xırda xaldan doyasıya öpürdü. İndi inanmağa başladı, “gözdən öpmək ayrılığa səbəb olur” deyiminə. Bəlkə doğrudan da bu öpüşlər ayrı saldı onları.

Qadına baxırdı. Onun da yatmış gözləri, ağappaq çöhrəsi, işıqlı sifəti çox gözəl və məsum görünürdü. Amma onun sağ göz qapağında xal yox idi...

Qadın qəfil gözlərini açdı. Ona zillənmiş maraq və məhəbbət dolu gözləri görəndə gülümsədi və gözlərini bir neçə dəfə yumub açdı. O isə öz növbəsində, bu qadının tatar olduğunu unudaraq, ona türk dilində “sabahın xeyir, gözəlim” dedi. Qadın bir şey anlamayıb rus dilində soruşdu “Çto,çto, ya ne ponimayu?” Bu an harda və kiminlə olduğunu xatırlayıb güldü və bayaqkı sözləri rusca dedi.

Milena tam ayıldıqdan sonra otağa, divarlara göz gəzdirdi. Atılıb yatağında dikəldi. Qəfil Eynara sarı çevrilib onun boynunu qucaqladı, hələ də sönməyən ehtirasla “xaçu tebya” deyib dodaqlarını bir daha ona sarı uzatdı...

-Burda çox qalacaqsan?

-Təxminən bir həftə.

-Bəs sonra hara?

-Allah bilir...

-Qəribə adamsan!.. Amma səninlə bir yerdə olmaq zövq verir.

-Sənlə də.

-İnanmıram.

-Niyə?

Zəka Vilayətoğlu

-Belə olsaydı, məndən belə tez ayrılmaq istəməzdin.

-Bilirsən, mən heç vaxt təsadüflərə inanmırdım. Səni gördüyüm anın şokundan hələ də qurtara bilmirəm.

-Nə şok?

-Qəribədir, çox qəribə. Sənin də adın Milenadır, onun da. İkiniz də yarı alma kimi... İlahi, insan da insana bu qədər bənzərmi?

-Sən kimin haqqında danışırısan?-qadın qısqançılıqla soruşdu.

-Gəl bu haqda danışmayaq...

-Mənim şəklimi özümə verəcəksən?-qadın soruşdu.

-Əlbəttə. O, məndən sənə hədiyyədir, - Eynar dedi.

-Həmişə belə şeyləri kinolarda görmüşəm. Çox arzulayardım, kaş mənim də bir rəssam sevgilim olaydı, çoxlu şəkillərimi çəkəydi.

Eynarı öskürək tutdu. Çox öskürdü. Rahatlanıb ətrafına baxanda Milenani görmədi. Anası dayanmışdı başı üstündə. Əlində moruq mürəbbəsi qarışdırılmış çay vardı: "İç, tərlə, moruq mürəbbəsi min dərdin dərmanıdır!" Həmişə nənəsi deyərdi bu sözləri və uşaqlıqda o, zökəm olunca qırmızı moruğun mürəbbəsi dadına yetərdi.

Sonra anası da yoxa çıxdı. O, ayıldı və hiss etdi ki, bədəni buz kimi tərin içərisindədi. Xeyli gümrahlaşmışdı. Titətmə, qızdırma keçib getmişdi. Normal həyata qayıtdığını düşünərək, qalxıb hamama girdi. Duş qəbul etmək istədi. Duşdan yüksək təzyiqlə tökülən isti su şırnağının altında dayanıb böyük həzzlə yuyunmağa başladı...

Oteldə qaldığı, artıq on bir gün idi. Xəstəliyi üzündən burda daha bir gün də gecələməli oldu. Çəkməyə başladığı rəsmi hələ bundan sonra iki günə tamamlanacağını düşünüb, vaxtı iki gün də uzatdı. İş tamama yetəndə Milenaya zəng etmək, onunla görüşmək qərarına gəldi. Hər yanı axtardı, eşələdi, amma onun telefon nömrəsi yazılmış parçasını heç cür tapa bilmədi. Kağız stolun üstünü silib-təmizləyən otel xidmətçisi zir-zibilə qatıb atmışdı.

Dilxor halda yumruğunu stola çırpdı: “Gətirmir, mənimki gətirmir!” dedi. Pəncərəyə sarı getdi. Açıb bayıra baxdı. Bayırın təmiz havasını ciyərlərinə çəkib, köks ötürdü. Təzədən geri döndü. Çəkdiyi rəsmə diqqətlə baxdı. Burda hər şeyin diri, canlı alındığına şübhə yox idi. Onun Milenası daha canlı idi. Əlində əlacı olsaydı, özü nəfəs verər, köksünə sıxar, qoxlayardı onu.

Milenanı tezliklə tapacağına olan ümidini hələ itirmədi. Həmin restorana getmək qərarına gəldi. Ola bilməzdi ki, o, yenidən o restorana gəlməsin. Getdi və hətta bir gün axşamacan restoranda, onun ətrafında oldu, gəzib-dolaşdı, gələnə-gedənə göz qoydu. Çəkdiyi rəsmi də özüylə götürmüşdü. Təəssüf ki, Milenayı görə bilmədi. Milenanın özündən daha çox görmək istədiyi isə həmin xal idi. O xal hər şeyin doğruluğunu tam təsdiqləyəcəkdi. Bir neçə gün öncəki təsadüfi görüşləri zamanı Milenanın sağ gözünün qapağına diqqətlə baxmadığı üçün özünü, yaddaşını suçlayırdı. O xalın olub-olmadığını görmüş olsaydı, bunca üzülməzdi.

Zəka Vilayətoğlu

Sonuncu gün də tamam olmaqdaydı. Dəmir yol vağzalına yola düşmək üçün yır-yığış eləmişdi. Çəkdiyi rəsmi, böyük minnətdarlıq hissi ilə “Bouling” otelinin rəhbərliyinə bağışladı.

Onu otelə gətirən taksi sürücüsünə-Mixailə gündüzdən xəbərdarlıq etmişdi. Bu adam ürəyinə çox yatmışdı. Heç vaxt əlaqəni kəsməməyə, nə vaxt Moskvaya güzarı düşsə, mütləq onunla görüşəcəyinə qərar vermişdi.

Axşama yaxın Mixail gəldi. Köhnə dostmuşlar kimi, çox mehriban görüşdülər. Sonra otelin qeydiyyat şöbəsindəki qadına yaxınlaşıb pasportunu götürdü və məmnunluq hissi ilə sağollaşdıb taksiyə əyləşdi. Axşam saat doqquza on dəqiqə işləmiş Moskva-Nijni-Novqorod qatarı yola düşürdü. Həyəcanlı və kədərli idi. Milenanın arxasınca Nijniyə getdiyi halda, ürəyi burdakı-Moskvadakı Milenanın yanında qalmışdı...

Yolun yarısında yadına düşdü ki, otelə borcu qalıb. Bu üç gündə şəhərlərarası telefonla Bakıda yaşayan bir yaxın dostuyla uzun-uzadı danışmış, başına gələnləri ürək ağrısıyla ona söyləmişdi. Hər şeydən danışmasına, söz salmasına baxmayaraq, harda olduğunu doğru-dürüst bildirməmişdi. Bu danışığ üçün, qəribədir, oteldən çıxıb gedərkən ondan heç nə tələb etməmişdilər. Amma yaxşı bilirdi ki, özünün yadından çıxdığı kimi, bu, otel işçilərinin də yadından çıxıb. Vəcdan əzabı çəkməyə başladı. Taksi şəhərin mərkəzinə doğru irəlilədikcə, onun əzabları daha da artırdı. İçindən bir səs deyirdi: “Qayıt, qayıt borcunu ödə. Yoxsa ömrün boyu əzab çəkəcəksən. Onsuz da

oteldə gec-tez bu işdən xəbər tutub arxanca səni söyəcəklər. Bir gün sənin kimi bir yurddaşın bu otelə pənah gətirsə, ona xoş üz göstərməyəcəklər. Bu olmasa belə ömür boyu Azərbaycan adına da, bu ölkənin vətəndaşlarına da sənin simanda nifrət edəcəklər!.. Nə qədər gec deyil, qayıt! Çox olsa, əlli dollar olar borcun!.. Çox da ki, onlara, canından artıq sevdiyin əsərini bağışlamısan. Səni bir fırıldaqçı zənn edib, əsərinə də nifrət edəcək, zibilliyə atacaqlar!..”

-Saxla, Mişa!-qəfil dilləndi.

-Niyə?.. Nə oldu?

-Geriyə qayıtmalıyıq-otelə!

-Nə üçün?

-Bir şeyi unutmuşam!

-Qatara gecikəcəyik!

-Eybi yox... Geciksək, sabah axşam gedərəm!

-Hımmm!-Mixail taksini yenidən otel istiqamətində sürdü.

Otelə daxil olan kimi qəbul şöbəsindəki qadının üzü güldü və sevincək dedi:

-Aaa, nə yaxşı qayıtdınız!.. Lap unutmuşduq, sizin telefon danışığıqlarından qırx iki dollar borcunuz qalıb!

-Elədir! Məni üzrlü hesab edin, elə bunun üçün yarı yoldan qayıtmışam. Buyurun!-qırx iki dollarlıq borcunu ödəyib taksiyə tələsdi.

Mixail maşını çox sürətlə idarə etməsinə baxmayaraq, qatara gecikdilər. Qatar, cəmiyi yeddi dəqiqə əvvəl tərpənmişdi. O, üzgün halda yenidən otelə qayıtdı...

...Nijni-Novqorod Rusiyanın qədim şəhərlərindən

Zəka Vilayətoğlu

idi. Tarixən, Mordva tatarlarının məskunlaşdığı bu yerin adı əvvəllər “Çul Kala” olmuşdu. Rusların işğalından sonra buraya “yeni aşağı şəhər” anlamında olan “Nijni-Novqorod” adı verilmişdi. İndinin özündə də bu şəhərdə yaşayan türk soylu millətlər-tatarlar, marilər, çuvaşlar əhalinin böyük hissəsini təşkil edirdilər.

İllər öncəsi könül verdiyi bu qədim şəhərə yenidən qayıdışı zamanı olduqca həyəcanlı idi Eynar. Tatar qızını tezliklə görə biləcəyi ümidilə alışıb-yanırdı. Amma bu görüşə qədər əvvəlcə şəhərin münasib bir yerində ev kirayələdi. Rahatlandıqdan sonra çox götür-qoy elədi; görəsən, onu tapa biləcəkmidi?.. Taparsa, tatar sevgilisi onu necə qarşılayacaq?.. Bəlkə heç dönüb üzünə də baxmayacaq?.. Görəsən, bu uzun ayrılığın səbəbini ona necə izah etsin?.. Uzağı deyər ki, bir cinayəti üzündən onu həbs etmişdilər, ona görə də geriyyə dönüşü bu qədər uzun sürdü!.. Təki onu gözləmiş olaydı!..

Gərgin düşüncələri onu rahat buraxmırdı. Bu şəhərə Milenadan ötrü gəlməsinə baxmayaraq, gözləri də, ürəyi də araxada qalmışdı. İçində bir inamsızlıq dolaşırdı. Bura nahaqdan gəldiyini, Moskvada gördüyü qadının öz Milenası olduğu haqda düşünürdü. Təbii ki, bu, onun son təsəllisi də ola bilərdi. O mənada ki, əgər burda-Nijnidə Milenamı tapa bilməsə, Moskvada görüşdüyü qadının, həqiqətən öz sevgilisi Milena olduğuna əminiyi artacaq və geriyyə qayıdıb, o qadını mütləq tapacaqdı.

Milenayla yaşadığı evə getsə də, orda yad

adamların məskunlaşdığını gördü. Milenanın atasıgilə üz tutdu. Qəribədir, burda da yad adamlarla qarşılaşdı. Qayınatasının iki il öncə arvadıyla dabanbasaraq, dünyasını dəyişdiyini, Milenanın da qızı Kristina ilə birgə həmişəlik harasa çıxıb getdiklərini öyrəndi. Çarəsiz, qəmgin halda, əvvəlcə hara gedəcəyini müəyyənləşdirə bilmədi. Handan-hana toxtamaq, özünə gəlmək üçün Okanın Volqaya axıb töküldüyü yerə səmt götürdü. Sanki tatar qızının yerini bu gözəl çaylar deyəcəkdi ona. Çox inamlı və həyəcanlı idi. Bu nəhəng çaylar onun sevgisinin ilk şahidləri olmuşdular. Çayların hövzəsinə nazik duman örtüyü çəkilməmişdi. Narın yağış çisələyirdi. İlahi bir gözəllik vardı burda. Ürək gərək idi bu gözəlliyə tablasın!.. Çoxdan görmədiyi bu gözəlliklər onu heyran qoydu. O zaman çox gənc idi və bu gözəlliklərin bütün incəliklərini, xırdalıqlarını indiki qədər duya bilmədiyini düşünüb, təəssüfləndi. Deməli, ilk sevgisini də o vaxtlar, indiki kimi xırdalıqlarına, incəliklərinə qədər duyaraq yaşaya və gərəyincə dəyərləndirə bilmədiyi üçün başına xoşagəlməz işlər gəlmişdi!..

Volqa çayı geniş sinəsini açıb Okanı böyük sevgi, mərhəmət hissiylə köksünə sıxır, elə bu anında daha da gözəl və əzəmətli görünürdü. Bir zaman sevgilisiylə qol-qola dayanıb bu möhtəşəm qovuşmanı seyr etdiyi yerdə ayaq saxladı, yağışda islanacağını unudub, uzun zaman dayandı, sulara tamaşa etdi, köks ötürdü. Yaşarmış gözlərini silməyi də unutdu. Handan-hana bərk içmək keçdi könlündən. İçini dağlayan kədəri

Zəka Vilayətoğlu

şərabla ovutmaq istəyirdi.

Onun burada olmadığı bu illər ərzində şəhər çox dəyişmişdi. Burada məskunlaşan azərbaycanlıların da sayı ilbəlil artmışdı. İndi bu şəhərdə on minlərlə azərbaycanlı yaşayırdı.

Şəhərdəki dəyişkənlik üzündən çaşıb qalmışdı. Əvvəlcə haraya üz tutacağını dəqiqləşdirə bilmədi. Sonra yadına düşdü ki, şəhərin cənubunda, Okadan iki-üç kilometr aralıda bir azərbaycanlı restoranı var. Burada yaşadığı illərdə, axşamlar tatar qızıyla ora tez-tez gedərdi.

Restorana getmək üçün taksi saxladı.

...Restoran bom-boş idi. Bura, axşama yaxın müştərilərlə dolub-daşırdı. Burdakı sakitlik lap ürəyindən oldu. Bir tərəfdə əyləşib, ofisiant qadına qırmızı, kəmturş moldav çaxırını sifariş etdi. Şəhərdən bəri heç nə yeməsə də aclıq hiss etmirdi və heç iştahası da yox idi. Elə bu üzdən də ac qarına içdiyi şərab onu tez məst etdi. Siqaret çəkən olmadığı halda birdən-birə ürəyi siqaret istədi. Ofisiant qadını yanına çağırdı və bir qutu qara “Kent” siqareti gətirməsini istədi.

Daha bir bakal şərab içdi. Başı əməlli-başlı dumanlandı. Sonra siqaret yandırdı. Bütün duyğuları, düşüncələri siqaretin nazik duman örtüyünə büründü, sanki. Qayğılı, duyğulu halda gözlərini dolandırıb restoranın künc-bucağında, boş stolların ətrafında gəzdirdi. Lap küncdəki stol ətrafında orta yaşlı kök bir kişi (görməmindən varlı-hallı tatar bənzəyirdi) əyləşib, yaxşı qızardılmış xərçənglə araq içirdi. Boşqabda üst-üstə qalaqlanmış xərçəngləri, onların

iyrənc ayaqlarını görüncə ürəyi bulandı və tez gözlərini yayındırdı. Qarşı tərəfdəki boş stola baxdı. İnanmaq istəyirdi ki, bu stolun ətrafında lap az sonra Milena öz rəfiqəsiylə gəlib əyləşəcək. Bu möcüzə mütləq baş verəcək və bu dəfə o, qır-saqqız olub Milenadan yapışacaq, bir daha onu əldən buraxmayacaq.

Ofisiant qadın ona təkrarən yaxınlaşıb, gülürüzlə soruşdu:

-Bir şey yeməyəcəksiniiz?

Burnunu bayaqdan bəri qıcıqlandıran kabab qoxusu və al şərab, deyəsən onu iştaha gətirmişdi. Bir şişlik quzu kababı sifariş etdi.

Şərabın təsirindən iç dünyasını bayaqdan sıxan gərginlik, narahatlıq birdən-birə yumşalmış, onun bütün hiss və duyğularını rahat buraxmışdı. İçəridə, küncdə qoyulmuş musiqi mərkəzindən səslənən lirik və gözəl musiqi də onun əhvalına öz xoş təsirini göstərmişdi. Bir neçə gün də Nijnidə qalıb öz Milenasını arayıb-axtarmağı, tapmasa yenidən Moskvaya qayıdacağı haqda düşünürdü. Hələlik iki min dollardan bir qədər artıq pulu vardı. Qənaətcillik etsə, hələ bir müddət baş girələyə bilərdi.

Oka sahilindəki ilk tanışlıqdan, cəmisi bir ay sonra evlənmişdilər. Milenanın istəyinə rəğmən onun atası evində qalmaq istəsə də, son anda fikrindən daşınmış, Milenanı özünün kirayə yaşadığı evə gətirmişdi. Burda hər şey ürəklərinə idi. Dolanışıqları da pis deyildi. İş yerindən aldığı maaş və ara-sıra çəkdiyi rəsmlərdən satıb əldə etdiyi pullar, onların normal yaşamaları üçün kifayət idi. Sonra qızı doğuldu.

Zəka Vilayətoğlu

Anasının adını vermək istədi qızına-Məhluqə. Amma Milena öz arzusunu ondan qabaq bildirdi və onun qəlbinə dəyməmək üçün uşağın adını Kristina qoydular...

Hərdən bərk inamsızlayırdı. Düşünürdü, bəlkə bu mənasız axtarışlara son verib, getsin bazara. İllər əvvəl meyvə al-veriyə məşğul olduğu bazarda yenidən bu işə girişsin, boş sevdalardan əl çəksin. Qalan ömrünü, elə birtəhər buralarda yaşayıb başa vursun. Amma içindəki rəssamlıq eşqi onu ucalıqlara səsləyir, həvəsləndirirdi. Bu neçə ildə öz əsərlərindən ibarət bir sərgisi olmasını çox arzulamışdı. Bakıda çəkdiklərini dəyər-dəyməzinə kimə gəldi satmışdı. Heç olmasa, yenidən burda məskunlaşaraq, gözəl əsərlər yaradacağına və yaxın zamanlarda sərgi təşkil edəcəyinə hələ də ümidli idi. Bunun gerçəkləşməsi üçün onun, təbii ki, rahat bir emalatxanası və qayğılardan uzaq bir həyatı olmalı idi. Sanki yol ayrıcında qalmışdı. Bu yollardan hansının onu xoşbəxtliyə doğru aparacağını müəyyənləşdirə bilmirdi. Bu dəm əhvalı, dadlı şərəbin təsirindən xeyli yaxşılaşmış, durulmuşdu. Amma hərdən hansı hissin əliyləsə daş kimi atılaraq, bu duruluğu bulandıran bir şübhə, bir qorxu vardı içində. Hər an hər şeyini itirə biləcəyindən və sonda içki düşkünü, səfil olaraq, küçələrdə, zibilliklərdə eşələnəcəyindən, kimsəsiz ölə biləcəyindən qorxurdu. İnanırdı ki, onu bu qara-qorxudan, şübhələrdən qurtara biləcək yeganə adam Milena və qızı Kristinadır.

Şərəbı son damlasınacan içdi. Sonda alnını, stol üstündə üst-üstə qoyduğu əllərinə dayadı. Bir qədər

beləcə dayandı. Könlündən ağlamaq keçdi. Çox dolmuşdu. Kişi olanda nə olar ki! Ürəyində göllənən göz yaşlarına dözə bilmir, dəli bir selə dönüb içinin, ürəyinin hər bənd-bərəsini dağıtmağa çalışan göz yaşlarını sakit-sakit, qısıq-qısıq, damla-damla gözlərindən axıtmaq istəyirdi. Bəlli ki, bu, həm yetimliyi, kimsəsizliyi, həm də talesizliyi səbəbindən doğulan bir hissin, olsun ki, bir az da şərəbin təsirindən baş verməkdəydi, verdi də və o, sakitcə ağlamağa başladı. Qismən rahatlıq tapınca, başını qaldırdı və kimsənin ona göz qoyub-qoymadığını bilmək istədi. Hər kəs öz işindəydi. Araq içib xərçəng yeyən kök kişi də çıxıb getmişdi. O da qalxıb, hesabı ödəyərək getmək istədi.

Sərxoş idi. Amma özünü heç də pis idarə etmirdi. Yenidən Okanın sahillərinə qayıtmaq istəyirdi. Bununçün taksi aradı. Gözlərinə qara rəngli Pradodan və ondan bir az aralıda dayanmış dövlət nömrə nişanı olmayan gümüşü rəngli Mercedesdən savayı heç nə dəymədi.

Pradonun yanında dayanmış iki nəfər qızgın mübahisə edirdi. Bir anlıq onlara diqqət kəsildi. Elə bu an həmin iki nəfərdən biri digərinin ürəyinə uzun tiyəli bıçağı necə sapladısı, o, bu qəfil, gözlənilməz olaydan dəhşətə gələrək, yerində donub qaldı.

Bıçaqlanan adamı, murdar bir ət parçasıymış kimi yerə atıb qaçaraq, Mercedesə əyləşən adam, maşını işə salıb, aradan çıxdı. Bıçaqlanan adam isə qan içində çabalayaraq, sürünüb Pradonun qapısının aşağısındakı ayaq qoyulan dəmirdən yapışdı və ayağa qalxmaq istədi. Gördüklərindən bir an öncə donuq vəziyyətdə

Zəka Vilayətoğlu

qalan Eynar birdən ayıldı və sürətlə, bıçaqlanmış adama tərəf atıldı. Maşının dəmirələrindən bərk-bərk yapışıb qalxmaq istəyən adamı, təkrar yerə yıxılmaqdan xilas etmək üçün qolları arasına aldı. Yaralı inildədi və azəri türkcəsində “Oy ana, ölü-rəm!.. Kömək edin, yalvarıram!.. Noolar, qoymayın ölü-rəm!.. Xəstə-xanaya, xəstə-xa-na-ya çat-dııı-rıııı məəəə-ni, yalva-rıraaaam!.. Ölü-rəəəəəm!..” deyib, yalvarır, inildəyirdi. Bu doğma dili eşidəndə, vurulan adamın azərbaycanlı olduğunu bilib lap kədərləndi. Neyləyəcəyini bilmədi. Onu hara, necə aparsın?!.. Bədbəxtlikdən, maşın da sürə bilmirdi ki, Pradonu sürüb yaralını xəstəxanaya çatdırsın. Hələ də qolları arasında çabalayan, inildiyən adamdan soruşdu:

-Kimsiniz?.. Sizi kim vurdu, niyə vurdu?

-Açar sol cii-biimdədir, çıxarın!.. Maşının açaaaa-rıııı... Offf, sənin anaaanııı... Bıçaqlanmış adam kimisə söyməyə başladı.

-Darıxmayın, mən indi köməyə adam çağıraram!- Eynar onu ehmalca sürüyüb maşına yerləşdirmək istəsə də, bu cüssəli adama gücü çatmadı. Bir az da sərxoşluğu üzündən gücsüzləşmişdi.

Adam inildəyərək, yenə nəsə demək istədi, amma çox qan itirdiyindən gücü çatmadı və bir an keçmiş başı sallandı, hərəkətsizlədi. Gözləri donuq-donuq hərəsə zilləndi.

Eynarın üst-başı qan içindəydi. Qolları arasında can vermiş bu tanımadığı adamın meyitini, axır ki, sürüyüb zorla maşına uzatdı. Diqqətlə onun hissiz, açıq gözlərinə baxdı. Öz əksini gördü. Qorxdu, vahimələndi. Birtəhər özünü ələ alıb, bayaqdan bəri

restorandan bircə nəfər işçinin bayıra çıxmasına heyrət edərək, içəri qaçdı. Restoran işçilərini hadisədən xəbərdar edib kömək istədi.

Öldürülmüş adamın maşınını görənin kimi restoranın administratoru heyrətlə içini çəkdi:

-Aaaa, bu ki, reket Şirəlinin Cipidir!-meyiti görəndən sonra isə yanılmadığını dərk etdi və astaca əlavə etdi: -Bu da axırı!.. Gec-tez belə də olmalıydı!.. Bazarda bundan razılıq edən bir millət görmədim (burda həmvətənlərimiz biri-birini “bizimki”, “yerlimiz, həmvətənimiz” yox, sadəcə “millət” adlandırdılar). Hamını cana doymuşdu. Nə qədər yol kəsmək, quldurluq etmək olardı, axı?.. Axırı belə də olmalıydı!.. Kim vurdu, bildinizmi?-adam şübhəli nəzərlərini onun üzünə yönəltdi. Nə desin, necə desin-çaşb qalmışdı. Yaman yerdə axşamladığını düşünüb sarsıldı. Özünü zorla ələ alıb gördüklərini söylədi. Amma bu adam ona şübhəylə elə baxdı ki, bu baxışlardan onun söylədiklərinə inanmadığı aşkarca sezildi. O, əsl ağlamalı zamanının indi gəldiyini duyub astadan inildədi. Şərabın süstlüyünü, məstliyini qorxu, həyəcan əvəzlədi. Bir an içində tamam ayıldı. Qaçıb aradan çıxmaq fikri keçdi beynindən. Amma, haqqdan və ya nahaqdan öldürülmüş bir həmvətəninin meyitini də burda atıb getməyi və ya qaçıb aradan çıxmağı kişiliyinə, mənliyinə sığdırmadı. Əgər bu restoran işçisi ona şübhəylə yanaşırdısa, az sonra gələcək milis işçiləri heç inanmayacaqdılar. Qoy inanmasınlar, Allah ki, onun günahsız olduğuna ən böyük şahid idi! Bu, sadəcə bir təsəlli idi; ürəyi şübhələrin əlində adi bir oyuncağa çevrilmişdi. Əsl həngamənin bundan sonra

Zəka Vilayətoğlu

başlayacağını düşündükcə bədəni gərilir, tarıma çəkilirdi. Kimi inandıracaqdı ki, bu işdə onun əli yoxdur! Ən azı üst-başı qan içində, özü də sərxoş idi. İlk anda hər hansı bir cinayətin törədilməsində, ən azı şübhəli şəxs kimi saxlanması üçün kifayət qədər əsaslar, dəlillər var idi... Düşündüyü kimi də oldu... Milis əməkdaşlarının gəlişindən sonra vəziyyət daha da gərginləşdi. Sorğu-sualsız, onu qatil kimi həbs etdilər. Şəhərə müvəqqəti qeydiyyatının olmaması şübhələri bir az da artırmışdı... İki aylıq sorğu-sualdan, çək-çevirdən sonra günahsız olduğu aşkarlandı və azadlığa buraxıldı. Azadlığa buraxılanda isə heç nəyi qalmamışdı. Pullarını kimsə cibindən götürmüşdü. Fotoaparatu, noutbuku da,.. yoxa çıxmışdı. Hara və necə gedəcəyini bilmirdi. Şəhərin küçələrində boynuburuq qalmışdı. Üz tutub, yol pulu istəyəcəyi bir kimsəsi də yox idi. Birdən yadına Qəssab Mehralı düşdü. On beş il əvvəl şəhərin mərkəzi bazarında qəssablıq edirdi. O vaxtlar yaxınlıqları vardı. Elə bu ümidlə də mərkəzi bazara üz tutdu. Xoşbəxtlikdən bazar elə də uzaq deyildi. Piyada, cəmisi beş dəqiqəyə çatmaq mümkün idi.

Qəssab Mehralını tapa bilmədi. Onun işlədiyi sal-laqxanada tanımadığı başqa adamlar işləyirdilər. Ümidi tamam üzüldü. Qəssab Mehralı burda olsaydı, onu pulsuz qoymaz, xərclik verər, lap bilet alıb Bakıya da yola salardı.

Bazarda dedilər ki, Qəssab Mehralı iki il əvvəl bu şəhərdən çıxıb gedib Kazana.

Bazarda bir qədər gəzib dolaşdı. Həmyerlilərinin arasında tanış bir sima arasa da belə birisinə

rastlamadı. Hiss etdi ki, adamlar da ona yaxşı baxmır, onu adi bir səfil, əyyaş zənn edirlər. Hətta bir həmyerlisi onu bir tatar və ya bir rus əyyaşı zənn edərək, kürəyindən dürtmələyərək, rusca söydü və yoldan çəkilib, rədd olmasını istədi. Çox sarsıldı, nəsə demək istəsə də, susdu və tezliklə burdan uzaqlaşmağa qərar verdi. Bazardan çıxınca əsgərlik dostunu, bir vaxtlar onu bu şəhərə gətirən tatarı xatırladı. Sevindi. Əslində Nijniyə təkrar qayıdışında dostuyla da bu gün-sabah görüşmək istəyi vardı. Başına gələnlər olmasaydı, bəlkə də dostunun ona çox köməyi dəyə bilərdi. İndi də gec deyildi. Onda dostunun yardımına bir o qədər ehtiyacı olmasa da, indi bu ehtiyac onun başından aşırıdı. İnanırdı ki, dostu onu bu çətin durumdan, mütləq çıxaracaq. Amma düşünəndə ki, dostunun yaşadığı yer burdan çox uzaqdır, daha da məyus oldu. Burdan oracan iyirmi kilometrlik bir məsafə vardı. Ora getmək üçünsə bir neçə transport dəyişməli idi. Bununçünsə ən azı üç-beş manat pulu olmalıydı. Lap sonrası da, Allah bilir, gedib o tatar dostunu tapa biləcəkdimi!.. Nə bilsin, bəlkə dostu da Qəssab Mehralı kimi harasa çıxıb getmişdi!..

Sir-sifəti tamam dəyişmiş, saç-saqqalı əməlli-başlı uzanmışdı. Sözün əsl mənasında səfilə oxşayırdı. Ağlamaq istəmirdi, amma gözlərində yaş gilələnirdi. Bu yaş, kövrəklikdən yox, içini didib-parçalayan qəzəbdən, hikkədən doğulmuşdu. Kimə, nəyə qəzəbləndiyini özü də yaxşı bilmirdi. Gözlərindən süzülən yaş saqqalının cod tükələri arasında itir, görünməz olurdu. Ağır-ağır, yorğun-yorğun irəliləyirdi. Arıqlamış, ovurduları batmışdı. Həyatında necə

Zəka Vilayətoğlu

böyük bir səhvə yol verdiyini düşündükcə, bədəni titrəyirdi. İndi ən böyük arzusu bir az pul əldə edib qatara bilet almaq, burdan da harasa birdəfəlik çıxıb getmək idi. Amma bilmirdi hara gedəcəyini... Son düşüncəsi yenə də Moskva və orda görüb, öz Milenasına bənzətdiyi qadınla ilgili oldu. Yenidən Moskvaya qayıtmağın, “Bouling” kimi bir oteldə bir neçə gün məskunlaşmağın özü indi onunçün olduqca müşkül bir işə çevrilmişdi... Kimə ağız açsın, kimdən pul istəsin?.. Bəlkə küçə-bazar tinlərində dayanıb dilənçilik etsin, axı burda kimdir onu tanıyan?!.. Yox, bundansa ölüm yaxşıdır!.. Heç olmasa, fırçası yanında olsaydı, bəlkə də yoldan ötənlərin şəklini əlüstü çəkməklə beş-on manat pul qazana bilərdi!..

Çox düşünüb-daşındıqdan sonra yenə də çayların qovuşduğu yerə getməyə qərar verdi. Bu yad şəhərdə onlardan gözəl həmdəm, sirdaş yox idi onunçün. Bu çaylar çox doğma idi ona. Sadələvhəsinə düşünürdü ki, bəlkə onun kimi o tatar qızı da hərdən çaylar qovuşan yerə gəlir, ilk sevgisini xatırlayır, çıxır gedir... Elə bu ümidlə də çay qovşağına doğru irəliləməyə qərar verdi. Amma indi dayandığı yerdən ora xeyli yol gedəcəyini düşünəndə kədərləndi. Burdan oracan iki kilometrədən çox məsafə vardı. Ac, yorğun, kədərli və pulsuz adam üçün bu məsafə olduqca böyük idi. Amma içindəki sevgi ona güc verdi. Ümidini itirmədi. Yollarda dincələ-dincələ, nəhayət gəlib Okanın sahilinə yetişdi. Yenə narın-narın yağış çisələyirdi. Çayın hövzəsinə sərilmiş nazik duman örtüyü həmişə olduğu kimi yenə də göz oxşayırdı. Bu gözəlliyi bir daha seyr edərək, öz-özünə astadan pıçıldadı:

“Gözəldir, çox gözəldir!.. O isə yenə də yoxdur!..”

Tatar qızını düşünərək, iliklərinə qədər sarsıldı...

Körpüyə qalxmadı. Otu-çiçəyi, artıq saralıb-solmaqda olan bir sinəyə-Okanın düz sahilinə doğru yeridi. Münasib bir yer tapıb oturdu. Çayın yuxarisından nazik duman qatını yarıb Volqaya doğru aramla üzüb gələn nəhəng gəmini, lal axan suları seyr etməyə başladı. Qəfildən köksündə baş qaldıran ağırlardan özünü itirdi. Ömründə bu cür ağrı hiss etməmişdi. Ürəyi şiddətlə döyünür, başı gicəllənirdi. Nə baş verdiyini anlaya bilmirdi. Birdən-birə ağılna gələn “infarkt” oldu. Elə bil ürəyində dəli şimşəklər çaxır, bütün arzularını, istəklərini, fərəhini, sevincini vurub parçalayır, yandırır külə döndərirdi.

Əlləri köksünə bərk-bərk sıxılmış halda yerə çökdü, ağrıdan iki qatlandı. Diyirlənib suya düşməmək üçün, sürünüb nisbətən dinc yerə çıxdı və qıvrılıb inildədi. Aşağıda isə Oka boyunca üzüb gələn nəhəng gəmi körpünün altından keçib Volqanın geniş sinəsinə doğru üzürdü. O, şiddətli ağrılar içində çabalasa da Milenanı düşünür, arzu edirdi. Canıyla əlləşdiyi, ağrılarla çarpışdığı halda Milenanın gözlərini gördü. Bu həmin Milenanın-Moskvada gördüyü Milenanın gözləri idi. O, fürsəti əldən vermədən, diqqətlə onun sağ gözünün qapağındakı xırda qara xala baxırdı. Bu xalı görəncə, qışqırmaq istədi. Səsi çıxmıdı. Zorla pıçıldadı: “Odur-Milenadır! Sağ gözünün qapağı üstündəki xaldan tanıdım!.. Odur, mənim Milenamdır!..”

Ağrılar çox amansız idi. O qədər amansız ki, ürəyini param-parça etdikdən sonra ondan əl çəkdilər.

Zəka Vilayətoğlu

O, sakitləşmişdi; qıvrılmır, çabalamır, inildəmirdi. Arxası üstə sərilib hərəkətsiz qalmışdı. Narın yağış damlları solmuş yanaqlarını, gözlərini döyəcləyirdi. Damllar, sanki bu yanaqlara, gözlərə çökmüş kədəri yuyub təmizləməyə çalışır, get-gedə daha sürətlə və daha çox yağmağa başlayırdı. Okanın sularıyla üzüaşağı Volqaya səmt götürən nəhəng qayıq isə Volqanın geniş sinəsinə çıxınca cənuba doğru istiqamətlənirdi...

BAĞIŞLAYIN, CƏNAB...

Təyyarə gecə saat üçdə Perm şəhərinin hava limanında yerə enəndə sərnəşinlərin alqış sədaları salonu başına götürdü: bu, sağ-salamat mənzilbaşına çatdığımızıza görə idi.

Bayırda bərk şaxta vardı. Küçələri örtmüş nazik qar qatı donub buzlamışdı. Təyyarədən enəndə gecənin şaxtası məni əməlli-başlı üşütdü. Təxminən üç saat əvvəl Bakının mülayim havasına uyğunlaşmış cismim bu şaxtalı Ural havası ilə “dil tapanacan” üşütməli, titrətməli oldum. Buna baxmayaraq, ciyərlərimə dolan təmiz havadan xeyli məmnun idim. İçəridə gözləyən olmasaydı, hələ bir müddət bayırda dayanıb sinədolusu nəfəs almaq istəyirdim, ancaq hava limanını da məni qarşılamağa kiminsə gələcəyini və bayaqdan bəri gözlədiyini xatırlayıb, qeydiyyatdan keçmək üçün tələsdim. Həmin adam, şübhəsiz ki, gecə saat birdən burda gözləyirdi. Təyyarəmiz, əslində, saat birdə burda olmalıydı. Texniki nasazlıq üzündən düz iki saat gecikmişdi.

Qeydiyyatdan keçəndən sonra məni qarşılamağa gələcək adamı axtarmağa başladım. Həmin adamın kimliyini bilmirdim. Əslində, özü məni axtarıb tapmalı idi. Elə bu düşüncəylə bayırda öz qonaqlarını gözləyən adamlara yaxınlaşanda onların sırasından, başında isti, qara tüklü qış papağı olan, qara bıçlı bir kişi məni tanıyırımı kimi, zəndlə üzümə baxdı, doğma dilimizdə adımı soruşdu. Mən o dəqiqə həmin adama əl elədim:

- Burdayam!

-Məni Şahlar göndərib! – Kişi dilləndi.

Zəka Vilayətoğlu

Sonra mənə yaxınlaşdı, çamadanımı alıb çox nəzakətlə məni öz arxasınca apardı. Az keçmiş bayırdakı minik maşınlarının cərgəsindəki təzə, yerli markalı maşına əyləşdik. Kişi əllərinə hovxurub, sükan arxasında yerini rahatlaya-rahatlaya dilləndi:

-Düz saat birin yarısından burdayam. Gözləməkdən lap üzöldüm. Handan-hana bildirdilər ki, təyyarə üç saat gecikir.

-Buralara qar, deyəsən, təzəlikcə yağıb!.. – Maraqla pəncərədən ətrafa baxdım.

-Hə, dörd-beş gün olar. İndən sonra buraların qışı başladı. Yəqin Bakıda hələ yaz havasıdır! - Onun səsinə açıq-aşkar həsrət duyuldu..

-Elədi, - dedim.- Hələ qışın nəfəsi duyulmur.

-Qurban olduğum Bakı, Bakıdı dəəə! – Kişinin gözləri, yol çəkdi. - Gün-güzəranım xoş keçsəydi, əlimə ala-babat dolanışq imkanı düşsəydi, Allaha and içirəm, bir gün də bu xarabada qalmazdım. Neynim, Allah kasıblığın üzünü qara eləsin!

-Yollar buz bağlamayıb ki? - Maşın tərپənib hava limanından çıxhaçıxdı soruşdum.

-Yox, əşşi. Burdakı buza, şaxtaya baxmayın, gediş-gəliş olduğundan yollardakı qarın buzlamağa heyi qalmır. Buzlasa da, qorxulu deyil, biz bu yolların buzuna da, qar-yağışına da yaxşı bələdik! - Sürücü məğrurcasına dilləndi.

-Uzaq gedəcəyik? – Yola baxa-baxa maraqlandım.

-İki yüz əlli kilometr o yana, - Kişi arxayın səsle dilləndi.

-Necəəəə?! - Təəccübümü gizlədə bilmədim.

-Bilmirdiniz?.. – O da təəccübləndi. - Sizə deməmişdilər?..

-Yox. Mən elə bilirdim ki, Şahlar Permin özündə

yaşayır! - dedim. - Barı, yollar rahatdırmı?

-Çox rahatdır. Uzağı, üç saata sizi ora çatdıracam...
Yorğun deyilsiniz ki?-Sürücü soruşdu.

-Bir az yuxusuzam, - bildirdim.

-Arxayın yatın, mən öyrəncəliyəm, - sürücü maqnitofonu işə salıb, bir neçə müğənnimizin seçmə mahnılarından ibarət diski ora yerləşdirdi. Az keçmiş bayağı mahnılar salona yayıldı. Vətəndə olanda dinləmək istəmədiyim, amma dayanacaqlarda, yarmarkalarda, vağzallarda, əksər sərnəşindəşyan avtobuslarda eşitmək məcburiyyətində qaldığım mahnılar bu yad diyarda, uzaq, qarlı yollarla irəlilədikcə, mənə xoş, doğma təsir bağışlayırdı; o mahnıları dinləyə-dinləyə düşünürdüm: doğrudan da bu dünyada hər kəsin, hər şeyin öz vaxtı və öz yeri var.

-Siz də Permdə yaşayırsınız? – Sürücüdən soruşdum.

-Bəli... Permdə yaşayıram deyəndə ki... – O müna-sib sözlər axtardı. - Yoox, əslində, mən də yerim Şahlargil yaşayan şəhərdə yaşayıram. Balaca bir şəhərdi. Permdə “Meşəçilər şəhəri” kimi tanınır... Mən orda, demək olar ki, çox az oluram. Günüm-güzəranım yollarda keçdiyindən o şəhərdə çox az olu-ram.

-Bizimkilərdən orda yaşayanlar çoxdurmu? – Onu əməlli-başlı söhbətə tutmuşdum.

-Çoxdumu deyəndə ki... – Sürücü bir az duruxub fikrində nəyisə hesabladı. - cəmi yeddi-səkkiz yüz, bəlkə də minə yaxın ailə olar.

Bayaqdan məni maraqlandıran sualı da verdim:

-Şahlarla qohumsunuz?

-Yoox, - Başını buladı. - Elə-belə aralıdan salam-ələykimiz var. Hərdənbir də xeyir-şərdə görüşürük.

Zəka Vilayətoğlu

-Sağlığınıza qismət, pis maşın deyil, - Kişinin avtomobilinə işarəylə dedim. - Deyəsən, burda yerli maşınlara daha çox üstünlük verirlər!

-Hə, - Başını tərpətib razılaşdı. - iki aydı almışam, özü də kreditlə. Üç illik sığortası da var. Buralara bu cür maşınlar əl verir. “Mercedes”, nə bilim “BMV” buralıq deyil. Xüsusilə yaşadığımız şəhərdə xarici maşın saxlamaq ağılsızlıqdı, ona görə ki, bu torpağın hər yanı duz və nəmişlikdi, maşını tez çürüdür. Bir də ki, avtomat karobkalı maşınları ilin çox aylarını qar-buz olan bu yollarda sürmək çətindi. Bunlar da bir yana, Rusiya özü avtomobil istehsal etdiyindən, maşınlarının daha yaxşı satılması üçün, bir ara xarici avtomobillərin ölkəyə idxalına qadağa qoymuşdu. Bəlkə də buralarda xarici maşınların azlığı bu səbəbdəndi... Qadasını alım bunun, maşın budu ey, at yerinə də minirəm, eşşək yerinə də. Bircə dəfə də üzümə ağ olmur. Yanacağı qənaətlə yandırır, mexanizmləri, detalları da ki, ucuz və sərfəli. Allaha şükür, bala-bala çörəyimizi çıxarır, kasıbçılığımızı eləyirik!.. Düz on iki ildi taksi sürürəm. Eeə! Nələr görməmişəm bu yollarda! Başıma olmazın macərələr gəlib, amma yenə də öz peşəmdən əl çəkməmişəm. Qurban olum Allaha, bir çoxları kimi yol kəsmirəm, quldurluq eləmirəm, qumarbazlığım yox, içkiyə aludəçiliyim yox. Düşəndə əlli qram içəm, ya içməyəm. Bu maşın məndə beşinci maşındı. Allah verib rus hökumətinə: sığorta şirkətləri, - adamın Allahu var, - maşınına bir şey olan kimi, adamı incitmədən bütün xərclərini ödəyirlər. İndiyəcən aldığım maşınların hamısını üçillik sığortayla almışam. Mən də az aşın duzu deyiləm, aaa... Əvvəlki dörd maşının dördünü də tez-tez ora-bura vurub,

bilərəkdən əzir, hökumətdən sığorta haqqı alır, ucuz qiymətə məşinımı düzəltdirir, tezcə də normal qiymətə başqasına satırdım. Sığortadan aldıqlarımı da keflə xərcləyirdim. Əgər mən bu hoqqaları Azərbaycanda çıxarsaydım, kim idi ey, belə asanlıqla mənə sığortahaqqı ödəyən...

-Niyə də ödəsinlər ki?.. – Fikrimi dedim. - Əgər məşininizə özünüz bilərəkdən zərər vurubsunuzsa...

-Əşi, burda belə şey nə gəzir, avtomobilin əzilib, vəssalam. Kişilər çox dərinə getmədən xərcini ödəyirlər. Amma deyəsən, son vaxtlar bunlar da anlamağa başlayıblar ki, biz biclik edirik. Ona görə də sığorta haqqını ödəmədən əvvəl yüz ölçüb, bir biçirlər. Nə isə... - Çaydan, kofedən bir şey içmək istəyirsiniz? - sürücü soruşdu.

-Pis olmaz... – Dərhal razılaşdım. - Yaxınlıqda çayxana vaaar?

-Var, niyə yoxdu! – Təklifindən razı halda dilləndi. - Bir azdan çatacağıq, lap az qalıb. Qarşıda bir kafe var. Sahibi də bizimkilərdəndi. Amma özü orda görünmür. Kafeni bir yevrey işlədir...

-Lap yaxşı. Orda bir qədər dincəlmək xoş olar... Buralara, deyəsən, qar çox yağıb! - Yol kənarlarındakı qalın qar örtüyünə baxa-baxa soruşdum.

-Elədi. – Sürücü dilləndi. - Dünən bütün günü yağıb. Odu, baxın, yenə də yağır. Özü də quşbaşı qardı, haaa.

-Gözəldi... – dedim. – Məncə, yollarda bir problem yaratmasa, adam qarın belə yağmasına tamaşa edə-edə, nə qədər uzun yol getsə də yorulmaz

-Hə də, hər şey adamın əhvalından asılıdı... Çatdıq, - elə bu məqamda işarə elədi. - Budu, dediyim kafe. Çay da verirlər, kofe də, kabab da, nə bilim, araq-çaxır

Zəka Vilayətoğlu

da... Vuransınız? - Sürücü çırtmayla boğazına vurub soruşdu.

-Ara-sıra, - başımı buladım, - həvəskarı deyiləm.

-Burda hər cür içki verirlər. İstəsəniz... – O göz vurdu.

-Yox, - etiraz elədim. - Gecdi, özümüz də yol üstəyik. Ən əsası, qonaq gedirik, deməzlərmi ki, qonaq sərxoşdu.

-Məsləhət sizinkidi, - Sürücü sözü çevirmədi.

-Gözəldi, çox gözəldi!.. – Təəssüratımı bildirdim - Özü də bu kafe belə bir yerdə lap göz oxşayır. Gözəl dizaynı var, - yaraşığı kafeyə baxa-baxa dedim.

-Eeh, hələ bu nədi ki! - O əlini yelləndi.

Sürücü maşını yolun sağ tərəfində, damı qalın qarla örtülmüş kafenin qarşısına sürdü. Ətrafda bu kafedən başqa bir tikili gözə dəymirdi. Kafenin, həqiqətən qərribə, romantik görünüşü vardı. Bəlkə də yan-yörəsində digər tikili olsaydı, belə gözəl, cazibədar görünməzdi.

Yolun alt və üst yanıyla uzanıb gedən qarlı meşələr, mükəmməl dizaynı ilə göz oxşayan bu kafe kənardan çox füsunkar görünürdü. Maşından düşüb içəri girməzdən qabaq dayanıb bu gözəlliyə bir daha heyranlıqla tamaşa etdim. Narın-narın yağan quşbaşı qar da bu gözəlliyə yeni rəng qatır, naxış vururdu. Baxdıqca könlüm rıqqətə gəlirdi. Elə bil, yolun alt-üst yanıyla uzanıb gedən qarlı meşələr əhatəsində bəmbəyaz saflıq, gözəllik yuxusu görürdüm. Bu şirin “yuxudan” məni taksidürücüsünün səsi ayıltıdı:

-Gəlin, gəlin, bir stəkan çay içib qızısaq! Burdan o yana, onsuz da elə bir yolumuz qalmayıb.

Ayaqlarımızın qarını çırpıb, içəri keçdik. İçəri isti idi. Cəmi bir neçə masadan ibarət kafədə bizdən

savayı girişdən solda iki nəfər əyləşmişdi; gecyarıdan xeyli keçməsinə baxayaraq, iştahayla yeyib-içirdilər. İlk baxışdan onları dərisinin rəngindən bizimkilərə oxşatdım. Onlara diqqətlə baxdığımı görən sürücü as-tadan dilləndi:

-Ermənilərdi! Bizim şəhərdə yaşayırlar! Tez-tez rastlaşırıq buralarda!.. Doğrusu, düşmənimiz olsalar da, bilirsiniz, burda belə bir şey yoxdu. Yəni burda yaşayan azərbaycanlılarla ermənilər biri-biriylə düşmənçilik etmirlər. Çünki bura onlar üçün də, bizim üçün də ikinci vətəndi. Ha assaq, ha kəssək də, insafən, Rusiya həmişə bizə öz isti qoynunda sığınacaq verib, hamımıza analıq qayğısı göstərib. Hə. Buna görə də burda düşmənçilik etsək, qan salsaq, onda rus hökuməti, onların da, bizim də qanadlarımızdan tutub, elə vızıldadar ki, Allah bilir, gedib hansı dərənin dibinə düşərik!.. Ey, ordan bizə iki fincan qəhvə ver! -Sürücü piştaxtanın arxasındakı sarışın, uzun boylu, fındıqburun və yuxusuzluqdan gözləri şişib qızarmış qadına səsləndi, sonra üzünü mənə tutub soruşdu: - Bəlkə, siz çay içmək istəyirsiniz?.. Məncə, qəhvə yaxşı olar; həm yuxumuz dağılar, həm də yorğunluğumuz çıxar!

-Məsləhətədi!.. Qəhvə daha yaxşıdı, - dedim, sonra əllərimizi yuyub küncdəki masaların birinin arxasında əyləşdik.

-Bəlkə aclığınız da var? – Sürücü bir də maraqlandı.

-Olsa da, dedim, - gecənin bu vaxtı yemək yemirəm.

-Məsləhət sizinkidi... – O razılaşdı. - Əslində, mənəm də elə aclığım yoxdu.

-Siz mənə fikir verməyin, - təkidlə dilləndim, -

Zəka Vilayətoğlu

acsınızsa, bir şey sifariş verin!

-Yox, əşşi, mən də bu vaxtlar yemək yeməyi xoşlamıram. Yaxşı, bu qarda-boranda bizim şəhərə gəlməkdə xeyirdirmi? - Sürücü, məni indicə görürmüsh kimi soruşdu.

-Ayın on beşi Şahların oğlunun doğum günüdür, - dedim, - Sizi dəvət etməyib?!

-Yox, - o başını buladı, - xəbərim yoxdu. Toy eləsəydi, yəqin dəvət edərdi! Doğum günündə, adətən, ancaq öz yaxınları olur adamın!.. Digər tərəfdən də, bayaq sizə dedim axı, mən bütün günü yollarda oluram, yəqin ona görə də məni dəvət etməyib. Amma vaxta var hələ, bəlkə də dəvət edəcək!.. Qohumsunuz Şahlarla?

-Yox. Sadəcə dostuq, - yalandan dedim.

Əslində isə Şahları heç tanımırdım. O, məni sənətçi kimi oğlunun ad gününə dəvət etmişdi. Söylədiyinə görə, on il əvvəl Bakıda onun yeganə övladının - oğlunun kiçik toyunu aparmışam. Açığı, xatırlamırdım.

-Siz mənə çox tanış gəirsiniz. Doğrusu, bayaq bir o qədər də fikir verməmişdim, amma indi işıqda sifətinizi görən kimi, mənə elə gəldi ki, sizi çoxdan tanıyıram, - sürücü maraqla məni süzüb dilləndi.

-Ola bilər. Yer üzündəki insanların hamısının oxşarı var. Görünür, nə vaxtsa mənim oxşarımla rastlaşmışınız! - Bilərəkdən dedim.

-Bəlkə də... – O çiyinlərini çəkdi. - Amma, vallah, mənə çox tanış gəirsiniz, bu, oxşarlıq-filan məsələsi deyil.

-Mümkündü... – Gülümsədim. - Şəxsən mənim şəxsiyyət vəsiqəmdə qırx yeddi oxşarım olduğu qeyd edilib. Siz də yəqin ki, onlardan biriylə rastlaşmışınız.

-Qırx yeddi oxşarınız dünyadadı, ya Azərbaycanda? – Onu marağ bürüdü.

-Təbii ki, - dedim, - Azərbaycanda.

-Hımm. – Sürücü deyəsən, çətinə düşmüşdü. - Mən indiyəcən belə bir şeyin olduğu haqda nə bilirəm, nə də ki, eşitmişəm!.. Mənim pasportuma baxsanız, neçə nəfər oxşarım olduğunu deyə bilərsiniz?

-Siz yəqin ki, Rusiya vətəndaşısınız? – Soruşdum.

-Bəli. Lap çoxdan... Buyurun, bu da mənim pasportum, - sürücü cibindən əzik-üzük pasportunu çıxarıb mənə uzatdı.

Pasportu alıb baxdım, sonra dedim:

-Sizin cəmisi bir nəfər oxşarınız var.

-Bir nəfər?! – Sürücü təəccübləndi.

-Bəli. – Ciddi tərzdə təsdiqlədim.

-Pah atonnan sənini! – O əməlli-başlı təəccübləndi.

-Gör nə təhər adamam ki, bu boyda Rusiyada mənə oxşamaq istəyən cəmisi bircə nəfərdir!.. Sizcə, bu, pisdi, ya yaxşıdı?

-Doğrusu, bu haqda bir şey deyə bilmərəm. Amma, görünür, siz qeyri-adi adamsınız? - Zarafatla dillənib bu barədə söhbətimizə son qoymaq istədim.

Sürücü bunu duyubmuş kimi sualını dəyişdi:

-Sənətiniz nədi?

-Yazı-pozuyla məşğulam, - müğənniliyimlə bağlı ona heç nə demədim.

Heç şübhəsiz, məni televiziya da görmüşdü. Sadəcə, televiziya ekranlarında az-az göründüyümdən, görünür, kimliyimi doğru-dürüst xatırlaya bilmirdi. Ümumiyyətlə, bu cür oxşar sorğularla rastlaşmağım birinci dəfə deyildi. Hər dəfə də “Müğənniyəm, yəqin televizorda görmüsünüz” kimi sözləri söyləməyi özümə ar bildiyimdən dinməmişdim. İndi də aramızda

Zəka Vilayətoğlu

qısa mükəlimə başladı:

-Şeir yazırsınız?

-Yox.

-Roman?

-Təxminən belə bir şeydi.

-Kitabınız-zadınız vaar?

-Var.

-Özünüzlə götürmüsünüz?.. Varınızdısa, birini mənə bağışlayın!

-Xeyr, yoxumdu.

-Necədi, yazıçılıqla çörək qazana bilirsiniz?

-Yazıçılıq indi çörək qazanmaq üçün deyil.

-Bəs çörəyi hardan, nədən qazanırsınız?

-Allah məsləhət bildiyi yerdən.

-Maraqlıdı. Amma, Allah haqqı, elə bil, sizi lap çoxdan tanıyıram, - sürücü bayaqkı söhbətə təzədən qayıtdı.

Mən, sadəcə gülümsəməklə kifayətləndim.

Adama bir fincan qəhvə içəndən sonra ayağa durduq. Sürücü kofenin hesabını ödəmək istəyəndə ondan qabağa düşdüm, kiçik hesabımızı ödəyib kafedən çıxdıq...

Maşın hərdən buzlu, sürüşkən yollarda azacıq sürüşsə də sürücü özünü itirmir, maşını çox peşəkarcasına idarə edirdi.

Bayaq maqnitofona yerləşdirdiyi diskdəki mahnılar sıra ilə səslənirdi. Çox keçmədən növbəti mahnı səslənəndə diksindim - bu, mənim ifam, mənim səsim idi. Dinməzəcə, həyəcanla qulaq asmağa başladım. Bu ucqar və yad diyarda öz səsimlə görüşüm mənimçün gözlənilməz olduğu qədər də sevindirici idi. Bir sözlə xoşbəxt idim.

-Necədi, xoşunuza gəlir? – Sürücü soruşdu.

-Yaxşıdı, dedim. - Uzaq yol gedəndə bu cür mahnılar, xüsusilə ləzzət verir adama.

-Ölürəm də bu mahnı üçün... – O əlini sükana çıxırdı. - Gündə əlli dəfə qulaq asıram, yenə doymuram. Kimdirsə, kopayoğlunun gədəsi yaman oxuyur!

-Onu söyməmək də olar, - qulaqlarım eşidə-eşidə söyüldüyümdən özümü saxlaya bilmədim.

-Sizə elə gəlməsin, - sürücü dilləndi, - bu, əslində, söyüş deyil...

-Başa düşürəm, - dedim, - zarafat edirəm.

-Mən ölüm, ləzzətdi, hə? - sürücü mənim ifama işarə ilə dilləndi.

-Hə, - dedim.

-Muğamat yeri də adamın lap ciyərini çıxarır. Hələ bu titrəyişə fikir verin! Səs deyil ey, elə bil dumduru çeşmədi, qaynayır. Hərdən də, Allah haqqı, bu səsi dinlədikcə özümü bir bağ-bağçada hiss edir, elə bil, cəh-cəh vuran bülbülün nəğməsini dinləyirəm.

Gözəl, füsunkar gecə idi. Uzaq, yad bir diyarda gecə vaxtı, uzaq, qarlı yollarda irəliləyəndə qəfildən öz səsini, öz nəğməsini eşitməsi, tanımadığı bir adam tərəfindən uzun-uzadı təriflənməsi (bir var, bu tərif səni istəyənlərin, səni sevənlərin, tanıyanların dilindən eşidəsən, bir də var bunun əksi ola) sənətçi üçün, bilirsiniz nə qədər xoş idi?..

Öz ifamı dinləyə-dinləyə bu yaxınlarda Həcc ziyarətinə getmiş bir dostumun Məkkədən mənə etdiyi telefon zəngini xatırladım. Telefonda dostumun həyəcanlı, sevinc dolu səsi deyirdi: “Qardaş, inanmazsan, Məkkədə səni oxudurlar.” Görünür, ziyarətə gedən adamlardan kiminsə telefonunda mənim oxuduğum həmin nəğmə varmış, ola da bilsin, onu zəngimsell kimi istifadə edirmiş. Hər halda, bu

Zəka Vilayətoğlu

mənimçün çox fərəhli idi. Nə isə... Axır ki, indi maşında dinlədiyim bu nəğmə mənim yüzlərlə, bəlkə daha çox ifa etdiyim mahnılar arasında məni ən çox qane edən, tərpədən və razı salan ifa idi.

Mahnı bitəndə sürücü təkrar oxutmağa başladı. Beləcə usanmadan, qədim meşəçilər şəhərinəcən o mahnını oxutdu...

Meşəçilər şəhərində müasir tikililərdən, demək olar, əsər-ələmət yox idi. Şəhərin ətrafı sıx və böyük meşə massivi ilə örtülmüşdü. İrəlilədikcə hər yanda soyuq, miskin, darıxdırıcı mənzərəylə üzləşirdim. Sanki, burda həyat çoxdan sönmüşdü. Şəhərin cansızıcı görünüşü vardı. Bura gələn həmyerlilərimizin böyük əksəriyyəti meşəçiliklə məşğul olur, ağac qırır, tikinti üçün taxta-şalban hazırlayırdılar. Oğlunun ad gününə dəvət aldığı Şahlar da həmin meşəçilərdən idi.

Sürücü, kərpicdən tikilmiş köhnə beşmərtəbəli binanın qarşısında maşını saxlayıb dedi:

-Çatmışıq, düşün!

Binaya daxil olub birinci mərtəbədəki mənzillərdən soldakının qapısına yaxınlaşdıq. Sürücü qapının zəngini çaldı. Qapıda Şahlar adlı adamı görəyəyimi zənn etsəm də, qapını gənc, bədən quruluşundan sağlam, qüvvətli idmançını xatırladan bir oğlan açdı.

-Qonağınızı gətirmişəm, - sürücü dedi, mənim çamadanımı qapıdan içəri keçirib bir küncə qoydu.

-Xoş gəlmisiniz!.. Keçin içəri. Atam bir azdan gələcək, - oğlan gülürüzlə, bir az da utancaqlılıqla dilləndi.

Bu an qapıda bir qadın da göründü və məni öz doğması kimi qarşılayıb, içəri dəvət etdi. Az sonra

məlum oldu ki, bunlar Şahların oğlu və xanımıdı.

Şahlar saat on birdə - mən çatandan təxminən üç saat sonra gəlib çıxdı. Onu görən kimi xatırladım; on il əvvəl Bakıda-oğlunun kiçik toy məclisində gördüyüm bu adam o qədər sadə, güləruz, mehriban idi ki, beləsindən ötrü təmənnəsiz olaraq, dünyanın o biri başından da gəlmək xoş idi.

Şahların ailəsindəki qonaqpərvərlik, mehribanlıq, sadəlik könlümə rahatlıq və fərəh bəxş etmişdi. Bu fərəh bir də onda birə-beş artdı ki, bura gəlişimdən az sonra adımı, ifalarımı eşidən, üzümü görmək arzusunda olan, ümumiyyətlə, məni tanımayan, sadəcə, Azərbaycandan təşrif buyuran qonaq kimi qəbul edən hər kəs Şahların evinə axışdı...

Şahlar, dördotaqlı geniş və rahat mənzilindəki otaqlardan ən yaxşısını mənə ayırmışdı. Həm onun ailəsinin, həm də öz rahatlığım üçün oteldə qalmaq istəsəm də Şahlar razılaşmadı.

Sorağımı eşidib gələn adamlar bizdən ayrılıb getmək istəmir, Azərbaycanla bağlı suallar verir, mənə çox maraqla baxırdılar. Biri deyirdi, müğənnimiz televiziya ekranında çox ucaboy görünür, sən demə elə də ucaboyle deyilmiş; digəri deyirdi ki, guya, mən həyatda efirdəkindən cavan görünürəm; başqa biri səsimi, oxu tərzimi tərifləyir, səsimin, ifamın bənzərsiz olduğunu deyir, bir başqası da mənim bu uzaq diyara gəlib çıxdığıma inanmadığını söyləyirdi.

Çox söz dedilər. Onların ünvanıma yağdırdıqları tərifli sözlərdən də mənə çox xoş olanı o adamların sadəliyi, mehribanlığı idi.

Şahların bütün yaxınları gecə saat on ikiyəcən sabahki xoş günün şərəfinə (Şahların kiçik qardaşı, bacanağı, qayınları da burda yaşayırdılar) deyib-

Zəka Vilayətoğlu

güldülər, yeyib-içib şənləndilər. Saat on ikidə Şahlar bizmlə sağollaşib getdi. Onun bu gecə vaxtı hara getməsiylə bağlı marağımı hiss edən, əri tək gülürüz, mehriban, qonaqsevər xanımı Dilarə dilləndi:

-Narahat olmayın, qardaş, Şahlar səhər tezdən evdə olacaq!

“Hara getdi, niyə getdi?” - soruşmaq istəsəm də, bunu ədəbsizlik hesab etdiyimdən dinmədim. Dilarə xanım, deyəsən, bunu hiss edib:

-Aallah xaraba qoysun, türməyə getdi! - Ağrıyla bildirdi.

-Necə?.. Türməyə?!.. Türmədə işləyir? - Bu dəfə soruşdum.

-Türmədə işləsəydi, nə vardı ki!.. – Onun səsi titrədi. - Yatmağa getdi!.. Əslində üç il gecə-gendüz, günəgün yatmalı idi. Bu hesabla ev üzü görmə-yəcəkdi. Allah yaxşı adamların canını sağ eləsin, puldan-paraadan verib bir ilə endirdik. İndi o bir ilin də, cəmi bir günü - yəni bu gecəsi qalıb. Sabahdan, Allah qoysa, tamam azad olacaq! Əslində, oğlumun doğum günüylə yanaşı Şahların da azadlığını, Allah qoysa, sabah bayram edəcəyik!

-Deməli, atanın azadlığı, övladın doğum gününə təsadüf edir! - Fərəhlə dilləndim.

-Elədi... Qalan bir ili də, əslində, rahat başa vurdu... Gözətçiyə görüm-baxım eləyib, razı sala bildik ki, heç olmasa, Şahları səhərlər evə buraxsın. O vaxtdan da gecəni türmədə yatır, gündüzləri evdə olur.

-Bəs gündüzlər dustaqlara nəzarət-zad olmur? – Marağ məni bürümüşdü.

-Olur. Amma rəisin-zadın yoxlaması olmur. Dustaqları, Şahların dediyinə görə, adətən gecələr bir-bir yoxlayırlar, gündüzlər isə elə də ciddi yoxlamalar

olmur. Elə buna görə də nəzarətçi razılaşdı, yoxsa, Şahlar yazıq gecə-gündüz türmədə çürüyəcəkd!

-Bəs birdən gündüzlər azadlığa buraxılan dustaq qaçıb aradan çıxsax?..

-Onlar hər adamı buraxmırlar ki!.. - Bir də, bizə elə gəlir ki, gündüz evə buraxılan dustaq nəzarətsiz qalır, heç də belə deyil...

-Nəyə görə həbs ediblər Şahları? – Çətin də olsa, bu sualı verməkdən özümü saxlaya bilmədim.

-Burda belə bir qayda var, - ev sahibəsinin sifəti kölgələndi, - qırmaq, doğramaq üçün, istəsən bir yox, bir neçə hektar meşə sahəsi götürə bilərsən, özü də qanuni müqaviləyə əsasən. Bir il ərzində həmin meşəni qırıb qurtarmalısan. Əgər bu müddətdə qırıb qurtara bilmədirsə, ödədiyin pulun məbləğindən asılı olmayaraq, bir daha həmin əraziyə girib, ağac kəsməyə sənə ixtiyarın yoxdu, əks halda sənə üçillik həbs cəzası gözləyir. Şahlar da belə bir səhvin, lap açığı tamahının qurbanı oldu. Əlimizdə olub-qalanı da türmə yedi. İndi də bu gün düz bir il tamam olur ki, gecələr gedir, gündüzlər evə qayıdır. Çox da ki, gündüzlər evə qayıdır, evdən kənara bir addım da atmağa ixtiyarı yoxdu... Şahlar yazığa olanlar bir başqasına olsaydı, vallah, fikirdən-dərddən ürəyi partlardı. Ali təhsil, diplom bir işə yaramadı... Bir müddət işsiz qaldı. Sonradan sonraya Bakıda - Əhmədliyə bir çörək sexi açdı, onu da işlətməyə imkan vermədilər. Yerli-yersiz yoxlamalar onu boğaza yığmışdı. Axır, baş götürüb Azərbaycandan çıxmaq qərarına gəldi. O vaxtdan da taleyimiz gətirib bizi bu meşənin içinə atdı. Biz bura gələndən bir il sonra Şahların kiçik qardaşı da ailəsini götürüb yanımıza gəldi. Neynəyək, görünür, qurban olduğum Allah

Zəka Vilayətoğlu

bizim çörəyimizi də bizə burda verməyi rəva bilib!.. İndi, Allaha şükür, - başımıza gələn, gətirilən bu müsibətlərə baxmayaraq, - yenə də hər şeyimiz var. Güzəranımız xoşdu. Qurbanı olduğum Allah bizi darda qoymadı. Əgər Fərman adlı bir dostu, - illərlə evimizdə çörək yeyib, haram xoşu olsun, iraq sizdən, - ona ağır zərbə vurmasaydı, bəlkə də indi Şahlar milyonçu idi.

Şahların xanımı, məni çoxdan və lap yaxından tanıyırmış kimi, açıq ürəklə bütün dərdlərini, başlarına gələn və gətirilən müsibətləri aravermədən danışdı. Hərdən mənə də elə gəlirdi ki, bu qadın bacımdır və ya hansısa əziz-xələf qohumlarımdandır. Bəlkə də bu yerlərə toy şənliyinə dəvət alıb gəlmiş hər hansı məşhur Azərbaycan müğənnisi üçün Dilarə xanımın söylədikləri bir o qədər də əhəmiyyət kəsb etməzdi, ola bilsin ki, bu sadə adamlarla yaxınlıq edib, onlarla kəlmə kəsməz, heç saatlarla da oturub qalmazdı. Amma mənimçün insanların arasında olmaq, onların, sevinciylə yanaşı dərd-qəmlərilə də yaxından tanış olmaq həmişə vacib olduğundan maraqla, həm də böyük həyəcanla bu sadə, mehriban, gülürüz və mənə olduqca doğma adam təsiri bağışlayan qadının söylədiklərinə biganə qala bilmədim, soruşdum:

-Nə baş verdi ki?!

-O baş verdi ki, həmin adam - dostu dediyi Fərman Şahlara qarşı alçaqlıq elədi!.. – Dilarə xanım köksünü ötürdü. – Bakıda - şəhərin ən yaxşı yerində bizə torpaq almaq adıyla Şahlardan xeyli pul qopardı. Şahlar sağ olmuş da nəyi vardı verdi Fərmana. Dedi, bu gün əlimə yaxşı pul gəlir, sabahı bilmək olmaz, hər şey əldən çıxar, fürsət varkən, Bakıdan torpaq alıb, ev tikdirək, onsuz da gec-tez buralardan çıxıb, gedəcəyik,

vətənsiz çox yaşamaq olmaz. Bu da axırı!..

Düzdür, Fərman Bakıdan bizə torpaq sahəsi aldı. Amma axırda Şahların sadələvhlüyündən, inamından istifadə edib, xəlvəti olaraq aldığı qiymətdən baha satıb bütün pulların axırına çıxdı... Yaxşı adamdı Şahlar, amma dostunu, düşmənini tanıyan deyil...

-Fərman satdığı torpağın pulundan, yəni sizə bir qəpik də vermədi? – Eşitdiklərimdən əməlli-başlı təsirlənmişdim.

-Nəinki bir qəpik vermədi, hətta, aradan çox keçməmiş gecənin birində bura qayıdıb Şahların böyük gəlir gətirən taxta sexinə, avadanlığına, otuz beş min dollarlıq traktoruna, yük maşınlarına od vurdu hamısını yandırıb aradan çıxdı.

-Nədən, hardan bilirsiniz ki, bu yanğını Fərman törədib? – Get-gedə artan marağımı gizlədə bilməyib soruşdum.

-Yanğından bir ay əvvəl Şahlara deyibmiş ki, qazancının yarısını, hər ayın sonunda mənimlə bölməlisən. Guya, o Şahları reketlərdən, quldurlardan mühafizə edirmiş. Şahlar sağolmuş da, - dedim, axı, - ürəyinin təmizliyindən hamıya inanır, hər kəsə aldanır. Elə bu səbəbdən də neçə il idi, hər ay qazancının iyirmi faizini Fərmana verirdi. Onun növbəti iddiası Şahları çox hirsələndirmişdi. Deyirdi, sənə elədiklərim gözündən gəlsin, Fərman, heç nədən hər ay sənə filan qədər pul verirəm, indi oturub-durub məndən əlli faiz tələb edirsən, ölsən də bir qəpik artıq vermərəm! İllərlə zülm çəkib bu boyda sexi açmışam ki, nədi, nədi, yamacın bir qulduruna yem olum, hə? Hər gün də əsəbləşirdi. Axır vaxtlar da deyirdi, Fərman onu sexi yandıracağıyla hədələyib. Çox çəkmədi, elə dediyi kimi də eləyib aradan çıxdı, ilim-ilim itdi, yara-

Zəka Vilayətoğlu

maz köpəyoğlu! Düzdü, türmədə olmasına baxmayaraq, Şahların gəliri-qazancı indi də bəd deyil, əvvəlcədən qurub-yaratdığı, icarəyə verdiyi taxta sexlərindən gələn gəlir bizə bəs edir. Amma bu hadisəyəcən Şahların qazancı sel kimi aşıb-daşır... Bir yaxşı xasiyyəti də var Şahların, hamıya, hər kəsə əl tutandı. Nə bilim, bəlkə də bu səbəbdən işləri sarımadı. Görünür, bir az daşürəkli olmaq lazımdı!..

-Ömürlük buralarda qalmaq fikriniz var? – Dilarə xanımı kədərdən uzaqlaşdırmaq istədim.

-Bilmək olmaz. Neyləsən də, necə yaşasan da vətən, vətəndi. İntəhası, adam gərək belini dikəldə ki, vətəndə də dik gəzə bilə. Nə varsa, yenə də azdan-çoxdan buralarda var, amma gərək zəhmətdən, çətinlikdən qorxmayasan. Allah verib, bu boyda meşənin nə ucu var, nə bucağı; nə qədər istəyirsən qır-çat, qazan. Dövlət özü icazə verir. Qırmaqla qurtaran deyil. Amma bir iş var ki, burda sezon ancaq qışda başlayır. Meşələrdə bataqlıqlar çox olduğundan, - Şahlargilin dediyinə görə, - qış aylarında bataqlıqlar donur, qalın buz qatıyla örtülür, yalnız bu zaman traktor və maşınlar meşədə rahat hərəkət eləyə bilər. Doğradıqları ağacları, qır-qırıntıları, kötökləri də, öz əlləri ilə yox, özüyığan traktorların köməyi ilə yığırlar. Allah Fərmanın evini yıxsın, onun yandırılıb kül elədiyi də, bax, həmin traktorlardan idi.

Yazıq Şahlar o sexi düzəldib başa gətirənəcən nə zülümlər çəkmişdi, bunu bir Allah bilir. Allahın yetimi kirpiyi ilə od götürmüşdü, od! Həmin sex Şahların ən böyük, ən gəlirli sexi idi! - Dilarə xanım yana-yana danışmış, ağlamsındı. Sonra özünü ələ alıb, göz yaşlarını sildi: - Siz allah bağışlayın, kefinizə soğan doğradım!

-Allah eləməsin, bacım! – dedim. – Adam dərđini danıřanda yüngülləřir.

-Bu günə řükür!.. – Ev sahibəsinin sifəti duruldu. - řahlara dedim, ay řahlar, yadımdadır on il qabaq əhd eləmiřdik?!.. Dedi, nə əhd?.. Dedim, oğlumuz İlqarın kiçik toyunda ikimiz də əhd eləmiřdik ki, İlqarın on beř yařında da, qismət olsa, böyük toyunda da oxumağə həmin müğənnini dəvət edərik! Dedi, hansı müğənnini? Sizin adınızı çəkdim, xatırladı. Amma kefi yaxşı olmadığından ötəri yanařdı. Birdən də soruřdu ki, İlqarın on beř yařı nə vaxt tamam olur? Dedim, oktyabrın on beřində. Bir az fikrə gedib, sevinclə dedi, çox yaxşı, həmin gün mən də azdılda olacam, qoy sən deyən olsun! Dedim, ay řahlar, çox da ziyanda, borc-xərcdəyik, Allah yetirər, dəvət edəcəyimiz müğənni - az məsafə deyil, Bakıdan bura uzaq bir yol gələcək, - hər nə qədər pul istəsə, çəkinmədən razılıq ver, - onun da ailəsi, uřağı var, qoy bizdən narazı qalmasın! O da, Allah onu bizə çox görməsin, sözümdən çıxmadı. Amma siz də çox yaxşı adammiřsiniz, qardař, bizi çox çətinə salmadınız. Allah köməyiniz olsun, sözüümüzü tutub, bu qar-bo-randa o boyda yolu gəldiniz. řahlar da dünyəgörmüş adamdı, yanınızda borclu, xəcalətli qalmaz, inşaallah!..

-Yaxşı, Dilarə bacı, - söhbəti dəyiřdim, - bəs necə oldu ki, siz Moskvaya, Peterburqa, lap elə Permin özünə yox, gəlib bu ucqar řəhərə çıxdınız?

-Allah bütün ölənlərinizə rəhmət eləsin, - Dilarə xanım doğrudan da yüngülləřmiřdi, - řahların böyük qardaşı vardı - Bəxtiyar. Hamımızdan əvvəl o, gəlib çıxmıřdı bura. Elə hey, - indi çağırmasın, - řahları yanına çağırır, deyirdi, nə var ey, Bakıda nə batıb

Zəka Vilayətoğlu

qalmısan, durma, gəl, burda qazanc, dolanışıq əladı!..

Bəxtiyar rəhmətlik Şahlardan da əliaçıq, ürəyiaçıq adam idi... Şahların o kiçik qardaşı var e, bu gün sizinlə görüşməyə gəlmişdi, o, kənddə at oğrusu kimi ad çıxarmışdı. Buna görə üç il türmədə də yatıb. Şahlar adam elədi onu, çağırıb gətirdi yanına, əlini çörəyə çatdırdı. İndi, maşallah, hər şeyi var, di gəl qəpiyi çıxanda, - Allah eləməsin, - elə bil, canı çıxır. Bir adama əl tutmaz, bir adamın hoyuna yetməz. Şahlar tutulanda o bircə qəpik də yardım etmədi bizə! Amma Bəxtiyar rəhmətlik!.. - Qadının üzündə yazıq bir təbəssüm cilvələndi. - Bəxtiyar rəhmətlik ayrı aləm idi, heç nədən güdaza getdi, bədbəxtin oğlu!

-Nədən öldü?! – Söhbətin yenidən kədərli şəkil almasını istəməsəm də marağımı boğa bilmədim.

-Bir rus hərbcisi – polkovnik idi - sərxoş olub, maşınını qəfildən Bəxtiyarın maşınının benzin bakına çırpmışdı. Bəxtiyarın maşını o dəqiqə alışıq, qapıları kilidlənmişdi.

-Elə içəridəcə yandı, hə?! - Həyəcanla soruşdum.

-Yox, yanmamışdı, sağ-salamat idi. Qabaq şüşəni sındırıb güclə bayıra çıxarılmışdı. Sir-sifətində bir yanıq yeri də yox idi. Amma həkim dedi ki, yanğın vaxtı nəfəsini içəri çəkdiyindən alov qarına dolub, daxili orqanlarını tamam yandıraraq sıradan çıxarıb. Görək həmin anda nəfəs almayıymış... Bilirsiniz, - qanınızı da qaraldıram, belə çıxmasın ki, sizi bura dərdimizi danışmaq üçün çağırırdıq!.. Ölüm ayağınızın altında, - hə, o zaman Bəxtiyar Şahlara necə dil töküüb yalvarırdı, Allah, Allah!.. “Şahlar, sənə qurban olum, noolar, qoyma ölüm!” - deyirdi. Getsin o gün, gəlməsin, çox dəhşətli, acınacaqlı gün idi... Qardaşının yalvarışlarını üzülə-üzülə dinləyən yazıq

Şahlar boynunu büküb çarəsiz halda qəhərdən boğulurdu. Ağlamırdı ki, qardaşının son ümidi üzülməsin!.. Başınızı çox ağrıtdım, yatın, dincəlin, Allah qoysa, sabahdan Şahlar özü sizin xidmətinizdə duracaq, əziyyətinizi, gərəyincə çəkəcək!

Qadın, gərgin söhbətdən sonra, əhvalımı xoş etmək üçün gülümsədi, mənə ayrılmış otağı göstərdi. Birdən də dönüb dilləndi:

-Sizi televizorda ilk dəfə görəndə uşaq kimi sevinirdik. Elə bil, öz doğmamızı görürdük!.. Amma son vaxtlar niyəsə televizorda az-az görünürsünüz!.. Hə, bir də o mahnını çox gözəl oxumusunuz - "Sarıtel"i deyirəm. Burda hamının telefonunda var. Ürəyim gedir o mahnıya qulaq asanda. Allah özünüzü də, səsinizi də var eləsin, çox gözəl oxumusunuz!.. Sabah həmin mahnını oxuyarsınız, Allah qoysa!.. Gecəniz xeyrə qalsın!

Ev sahibəsi otaqdan çıxmaq istəyəndə suyuşirin, bəstəboy, dolğun yanaqlı cavan bir oğlan gülə-gülə qapıdan girdi. Çoxdan tanışqmış kimi, birbaşa üstümə gəldi, salam verib boynuma sarıldı:

-Xoş gəlmisiniz bizim bu diyara, - dedi. - Sorağınızı çoxdan almışdım. İnanın, sizin gəlişinizi ən çox intizarla gözləyən mən idim.

-Düz deyir, bütün günü məni sorğu-suala tutur, nə vaxt gələcəyinizlə maraqlanırdı, - Dilarə bacı həvəslə bildirdi, tez də həmin adama işarə ilə dedi. - Böyük qardaşım Əşrəfdi. İnanın Allaha, sizi o qədər çox istəyir ki! Elə bir gün olmaz ki, maşınında, cib telefonunda sizin mahnılarınıza qulaq asmasın.

-Bu gün gələcəyinizi bildirdim. Tərslikdən işim o qədər çox oldu ki, zorla başa çatdırıb özümü sizə yetirdim... Bacılı, qonağımız yemək-zad yeyib? - Əşrəf

Zəka Vilayətoğlu

bacısına tərəf döndü.

-Narahat olmayın, yemək yemişəm, - dedim.

Dilarə xanım da, mənə və qardaşına baxıb gülümsədi.

-Bəlkə sizi gecə gəzintisinə aparım! - Əşrəf dilləndi.

Bir anlıq sussam da təklif ürəyimcə oldu. Çünki haçandan bəri otaqda olduğumdan darıxmışdım. Dilarə bacının da kədərli söhbətləri məni lap sıxmışdı.

-Nə deyirsiniz, gedək? – Əşrəf bir də soruşdu.

-Məsləhət sizinkidi, - etiraz etmədim.

Bayırda hava soyuq idi. Yerdə nazik qar örtüyü olsa da yollar buz bağlamamışdı. Əşrəf qoluma girib məni həyətdə dayanmış qara rəngli, təzə xarici maşına doğru apardı:

-Bu, məndə dördüncü “Audi”di, - dedi. - Bundan başqa maşın sürə bilmirəm.

Maşına əyləşdik. Çox keçmədən rəngbərəng işıqları alışıb yanan bir kafenin qarşısında dayandı. Kafenin həyətinə bir neçə gənc oğlan-qız baş-başa verib söhbətləşir, hərdən şaqqanaq çəkib gülür, hərdən də dodaq-dodağa verib kimsəni pəsinmədən şirin-şirin, dərin-dərin öpüşürdülər.

İçəri girib dördnəfərlik masanın arxasında əyləşdik. Kafenin yuxarı başında, yerdən təxminən yarım metr hündür olan səhnə ilk baxışdan diqqəti çəkirdi. Səhnənin ortasını dəlib keçən nazik dəmirdən tutub, fırlanan, enib-qalxan, aşağı ətraflarını erotik tərzdə həmin dəmirə sürtüb, normal kişini ehtirasa gətirən gənc, gözəl, demək olar, tam çılpaq olan qızın ağappaq bədəni, tez-tez yanıb sönən rəngli işıqlar altında olduqca gözəl və sehrlı görünürdü.

Əşrəf striptiz oynayan yarıçılpaq qızı göstərib soruşdu:

-Necədi, xoşunuza gəlir?

-Gözəldi, - dedim.

-Hələ bu nədi ki!.. – Əşrəf əlini əlinə sürtdü. - Allah qoysa, sizi yaxşı-yaxşı gəzdirəcəm, bundan da gözəl əyləncələrə qonaq edəcəm. Yaxşı, nə içəcəksiniz-araq, konyak, çaxır?

-Bir az konyak içərəm, - dedim.

Bir azdan ofisiant qadın yarım litrlik bardaqla konyak və şokalad gətirdi. Ordan-burdan söhbət edir, konyakdan içir, səhnədə yüz oyundan çıxan qıza tamaşa edirdik. Hər şey ürəyimcə idi. Qəfildən bir rus qadınıyla içəri girib ətrafına döyükdə-döyükdə bir küncdə əyləşən, sir-sifətindən bizim tərəflərin adamına oxşayan qadın olmasaydı, istirahətimiz uzun sürəcəkdi. Həmin qadını görəndə kimi, Əşrəfin əhvalı dəyişdi, tutqunlaşdı, gözləri qadına zillənmiş halda ayağa durdu:

-Qalxın, gedək!

Sorğu-sualsız ayağa durdum, heç nə başa düşmədən, gah həmin qadınlara, gah da Əşrəfə baxa-baxa qapıdan çıxdım. Yol boyu Əşrəfdən nə baş verdiyini, o qadınların kim olduğu haqda heç nə soruşmadım. Bir müddət Əşrəf də susdu. Handan-hana məsələdən agah oldum. Əşrəf siqaret yandırır, bir neçə udum tüstüylə ciyərlərini doldurub boşaldandan sonra hüznə dilləndi:

-Siz Allah, məni bağışlayın!.. Ürəyimizcə istirahət edə bilmədik... Allah mərdüməzara lənət eləsin!.. Yaxınlıqda yaxşı bir restoran var, gedək ora. Orda, bilərsiniz, necə gözəl canlar vaaar?.. Getdik, ee.

-Yox. Evə qayıtsaq yaxşıdı. O restorana başqa vaxt

Zəka Vilayətoğlu

gedərik, - deyib boyun qaçırdım.

Əşrəf sözümlü çevirmədi, amma sifəti təzədən tutqunlaşdı. Bir qədər susandan sonra dedi:

-O qaraşın qadın mənim birinci arvadım idi... Kəsiləsi deyil, kəsəsən. Öldürəcəksən, ömrün-günün türmələrdə çürüyəcək. Kimdən, nədən ötrü?! Yaxşısı, papağını, pencəyini götürüb evdən çıxmaq idi, onu da elədim. Üçotaqlı, super təmirli mənzili də ona verib ayrıldım. Amma hələ də məni qarabaqara izləyir. Subay vaxtı çox istəyirdim, buralardan bir rus qızı alıb, ömrümü adam balası kimi yaşayam, amma imkan vermədilər. O qədər baş-beynimi apardılar ki, bəs, hürküt öz elinin axsağından yapış, mən də hürküdüb yapışdım. Axırı da bu. Evləndiyim gündən hiss elədim ki, bu qız, üzr istəyirəm, altımda at kimi büdrəyir. At da ki, kişinin altında büdrədi, vəssalam, hər şey bitdi. Elə buna görə də tüpürdüm hər şeyə.

Əşrəfdən heç nə soruşmadım. Çünki bu haqda danışdıqca onun sındığını, xəcalət çəkdiyini hiss edirdim. Bu xoşagəlməz ailə dramının davamını isə mənə bir neçə gün sonra Şahlar özü danışdı...

Oğlunun doğum günü mərasimindən sonra Şahlar israrla məni daha üç gün buraxmayacağını bildirdi. Onun xahişini nəzərə alıb daha üç gün qalmalı oldum. O üç gün ərzində xoşagəlməz hadisələrin şahidi oldum.

Xeyir işin səhərisi gün, axşamçağı Şahların evinin qapısının zəngi çalındı. Əhvalı məlum hadisələr səbəbindən ala buludda olan Şahlar qalxıb qapını açdı, az sonra üzü tükü, əzgin, yorğun, məzlum görkəmli, canından, dünyadan bezmiş təsiri bağışlayan arıq bir

kişiyə birgə içəri girdi. O, mənim yad adama maraqla baxdığını görüb, nəsə demək istədisə də niyəsə dinmədi, məni gələn adamla tanış etmədən gözlənilməz qonağa oturmaq üçün yer göstərdi. Qonaq da mənim kimliyimin fərqiə varmadan, salam-kələmsiz göstərilən yerdə əyləşdi. Hiss olunurdu ki, acından lap təntiyib. O, açıq süfrənin arxasında əyləşən kimi, təklif-zad gözləmədən, süfrədəki qızıl balıqdan, quzu kababından götürüb birməfəsə, acgözlüklə yeməyə başladı. Yeməyi elə yeyirdi ki, doldurduğu tikələr ağzına yerləşməyəndə barmaqları ilə arxasından tıxırdı. Gözlənilməz qonaq bir qədər yeyib doyandan sonra yenə də təklifsiz, icazəsiz-filansız süfrədəki yarımçıq araqdan süzüb, kimsəyə məhəl qoymadan, kimsənin üzünə baxmadan, dalbadal bir neçə bədəni tələm-tələsik başına çəkdi. Sonra ən yaxşı tikələri də ötürüb donuq baxışlarımız altında üzünü Şahlara tutdu:

-Yuxusuzluqdan ölürəm, mənə bir yer ver, bir az yatım, dincəlim!.. Xarabadan bu gün buraxdılar məni!.. Sabah, hara gəldi rədd olub, gedəcəm!..

Şahlar gözlənilməz və çağrılmamış “qonağı” götürüb yan otağa apardı, qayıdıb gələndən sonra bayaq demək istədiyi “nə isə”ni çox astadan dedi:

-Allah uzaq eləsin, heç kimin balasının başına gətirməsin!.. Bədbəxtin oğlu, gör bir, nə kökə düşüb?

-Kimdi bu adam? – Bayaqdan məni boğan marağı, nəhayət ki, üzə vurdum.

-Bir dostum vardı-Fərman!.. Bilmirəm, indi hansı cəhənnəməddi!.. Ona eləmədiyim yaxşılıqlar qalmadı, gözündən gəlsin, itirdi əməyimi!.. Bu bədbəxt də onun oğludu. Narkomandı. Nəşə üstündə tutub səkkiz il iş verdilər. Həbsə düşməzdən əvvəl cavan, gül kimi bir

Zəka Vilayətoğlu

uşaq idi. Görürsünüz, indi nə kökə düşüb?!.. Deməzsən ki, otuz yaşı var, elə bil, əlli yaşında kişidi!..

-Otuz yaşında?!-Təəccüblə soruşdum.

-Hə. Otuz yaşında. İnandırıcı deyil, hə? - Şahlar soruşdu.

-Ona, siz demiş, ən azı, əlli yaş vəmək olar, - dedim.

-Bu uşaq həbs olunandan sonra Fərman bir dəfə də olsun, onunla maraqlanmadı, elə bil, heç bu adda, bu nişanda övladı yoxmuş zalım oğlunun!.. İndi də bu bədbəxt çıxıb türmədən, çıxan kimi də mənə pənah gətirib. O vaxt bilirdi ki, atasıyla möhkəm dostuq. Gördüyünüz bu evdə, bu süfrədə atası Fərmanla birgə bu uşaq, halal xoşları olsun, o qədər yemək yeyib ki!.. İndi də elə bilir ki, Fərmanla köhnə dostluğumuz davam edir. Ona görə də türmədən çıxan kimi, mənim üstümə gəlib, qapımı açıb. Axı, yazıq hardan bilsin ki, atası mənim başıma nə oyunlar açıb?

-Elə bir adamın oğlunu bəs niyə buraxırsınız evinizə?! - Əməlli-başlı təəccüblənmişdim. - Hələ, üstəlik narkomandı, məhkumdu!..

-Neynim, mənə pənah gətirən, kimsəsizi, köməksizi qovum qapıdan?! Özü də elə birisini ki, atasıyla uzun illər çörək kəsmişik... Cibinə beş-on manat pul qoyub, Allah qoysa, sabah yola salacam, hara istəyir, çıxıb getsin!..

-Çox səbrli adamsınız, - dedim, - ilanın balası, ilan olar...

-Allahu bilsin, özü bilsin!.. Məsəl var ey, deyirlər, balığı at dəryaya... Qurban olduğum Məhəmməd peyğəmbərimizə birisi sual verir: "Ey Peyğəmbər, qonşun həmişə sənə pislik edir, sənsə cavabında ona

həmişə yaxşılıq edirsən, bu sirri, bu hikməti bir bizə də başa salsana.” Cavabında Peyğəmbərimiz deyir ki, əgər qonşum öz pisliyindən əl çəkmirsə, mən niyə öz yaxşılığımndan əl çəkim?..

-Hiss olunur ki, bu adamda insanlıqdan zərrəcə əlamət qalmayıb, - fikrimi gizlətmədim. - Belə birisindən, hər nə desən, gözləmək olar.

-Fikir verməyin, sabah, onsuz da daşı atılacaq, rədd olub, gedəcək, - Şahlar ürəyiyumşaqlıqla dedi.

Səhəri gün hamı yuxudan oyananda Fərmanın narkoman oğlundan əsər-əlamət yox idi. Şahlarla bir otaqda yatan o gözlənilməz, arzuolunmaz “qonaq” gecə qalxıb Şahların şalvarının cibindən, içində beş min rubl və iki yüz dollar pul olan portmanatını oğurlayıb aradan çıxmışdı...

Bakıya qayıtmağıma artıq bir gün qalırdı. Baş verən xoşagəlməz hadisələrə məhəl qoymadan Şahlar bütün vaxtını həvəslə mənə ayırırdı ki, darıxmayım. Meşəçilər şəhərində başa çatmaqda olan bu son günü qalın qarla örtülmüş sıx meşələrə gəzintiyə çıxmaqla başa vurduq. Bu gəzinti ürəyimcə oldu; soyuğa, sazağa məhəl qoymadan, istədiyimiz kimi evə istirahət edib, axşama yaxın qayıtdıq. Kifayət qədər yeyib-içməyimizə baxmayaraq, Şahların bacanağı Mais məni evinə qonaq apardı. Təzəcə süfrə arxasında əyləşmişdik ki, ev telefonu zəng çaldı, dəstəyi qaldıran qadının - Maisin arvadının üzündə qorxunc ifadə göründü. Hiss etdim ki, ona nəsə xoşagəlməz xəbər çatdırıblar. Qadın dəstəyi yerinə qoyan kimi, ərini xəlvətə çəkib ona nəsə dedi. Mais də Şahları yanına çağırıb onunla nə haqdasa astadan danışdı.

Zəka Vilayətoğlu

Xoşagəlməz bir hadisə baş verdiyini duyub kefsizlədim. Şahlarla Mais yenidən süfrə arxasına qayıdanda nə baş verdiyini bilmək istəsəm də, mənə heç nə demədilər, candərdi gülümsəyib yeməyə başlamamı xahiş etdilər.

Çox böyük zəhmət çəkib, süfrəyə min cür naz-nemət düzsələr də süfrəyə əl uzadacaq halda deyildim. Mənim nigaranlığımı, bu əhvalla, bir tikə də olsun, çörək kəsməyəcəyimi duyan Mais kədərlə dedi:

-Əşrəf esensiya içib!

-Esensiya içib?! - Heyrətlə soruşdum.

-Bəli! – Mais başını tərپətdi

-Səbəbi nədi? – Gəldiyim gün Əşrəfin mənə danışdıqları barədə fikirləşə-fikirləşə soruşdum.

-Səbəbini özündən savayı hələlik kimsə bilmir! – Şahlar dilxor halda dilləndi.

-Sağdımı?! – Kefim əməlli-başlı pozulmuşdu.

-Hə. Amma vəziyyəti çox ağırdı. Xəstəxanaya zorla çatdırıblar! - Şahlar dedi.

-Bəs nəyi gözləyirik? – Ayağa qalxdım. - Bu boyda hadisədən sonra necə yeyib-içmək olar? Qalxın, gedək xəstəxanaya.

-Siz narahat olmayın, biz özümüz,.. – Mais xəcalət çəkə-çəkə dilləndi.

Bir anlığa araya ağır sükut çökdü. Hamımızın gözü bir nöqtəyə zillənib qalmışdı. Mən Əşrəf haqqında düşünürdüm. Gözlərimin qabağında həmin qadın - barda gördüyüm qadın canlandı. Geyimindən, oturuşundan-duruşundan başını sağ-salamat gora aparacaq bəndə olmadığı bəlliydi. Əşrəfin yaxınlarının dedikləri də bunu təsdiqləyirdi, o qadıncan lap vaxtında ayrıldığı, yenidən halal-hümmət bir yerli qızla evləndiyinə görə hamı Əşrəfi alqışlayırdı. O

qadının bara gəlişi də Əşrəfi izləmək, güdməkdən daha çox, onun qanını qaraltmaq, ona göz dağı ola biləcək oyunlar çıxarmaq, dost-taniş yanında alçaltmaq, zor-xoş Əşrəfi cinayətə sürükləmək idi. Amma, deyəsən, Əşrəf ağıllı, soyuqqanlı, son dərəcə səbrli adam idi. Ona görə də hər dəfə bu qadından qaçıb qurtulmağa can atırdı.

Əşrəfin, meşə gəzintisindən qayıdandan sonra es-sensiya içməsi xəbəri hamını sarsıtmışdı. Gəzinti vaxtı da o mənə ailə taleyinin uğursuzluğundan söz açır, bu səbəbdən də hər gün içdiyini deyirdi...

Xəstəxanaya çatıb Əşrəfin taleyi ilə maraqlananda həkim onun kəfəni yırtıldığını söylədi. Onu da dedi ki, az-az qan qusmasına baxmayaraq, vəziyyəti qorxulu deyil. Bu məni çox sevindirdi. Eyni zamanda elə bu saat burdan qaçmaq, geri -Vətənə dönmək istəyirdim. Qorxurdum ki, burda bir az da qalsam, bundan da betər hadisələrin şahidi olaram...

Səhəri gün Bakıya yola düşmək üçün hazırlaşdım. Meşəçilər şəhərindən Perməcən qatarla getməli idim. Ona görə ki, təyyarə Bakıya sabah uçaçaqdı. İndidən Permə yola düşsəm, orda gecələmək məcburiyyətində qalacaqdım.

Perməcən maşınla getmək istəsəm də Şahlar yolların indi daha çox buzlamasından ehtiyatlanıb buna razılıq vermədi, qatarla getməyimi məsləhət gördü.

Qatarın tərpənməsinə çox az qalmışdı. Bunu nəzərə alıb təkid etdim ki, Şahlargil nahaq əziyyət çəkməsinlər, həm də gedib Əşrəfin yanında olsunlar. Çox üz vurandan sonra razılaşıdılar. Ayrılıanda hiss

Zəka Vilayətoğlu

etdim ki, Şahlar çox kövrəlib. Bir himə bənd idi ki, ağlasın. Görünür, həyat onu çox sıxdığından daha da kövrək olmuşdu. Şahların yaşarmış gözlərini görəndə məni də qəhər boğdu. Gözlərimdə gilələnib, yanağım boyu yuvarlanmaq istəyən bir cüt göz yaşımı güclə saxlayıb, özümü ələ aldım...

Dəmiryol vağzalında tək qalmışdım. Tezliklə qatara minməli idim. Həmin məqamda məlumat bürosundan bildirdilər ki, müəyyən səbəblər üzündən qatarın yola düşməsi yalnız bir saatdan sonra mümkün olacaq. Bu məni lap dilxor elədi. Perronda gəziş-gəzişə siqaret çıxarıb yandırdım (əslində, çəkən deyildim, amma hərdənbir bir qutu siqaret, bir dənə də alışqan alıb cibimə atır, təklikdən-zaddan darıxanda başımı qatırdım), təzəcə bir udum tüstü alıb neyləmək haqda düşünürdüm ki, kiminsə qolumdan yapışdığını hiiss edib döndüm. O dəqiqə də məni tünd, xoşagəlməz spirt qoxusu vurdu. Ani baxışla bu adamı tanıdım. O, əlini uzadıb mənimlə salamlaşdı.

Bu adam Şahların qohumlarından idi. Amma Şahlar ondan xoşlanmadığından gəlmədiyindən oğlunun xeyir işinə dəvət etməmişdi. O, yalnız xeyir işin səhərisi, bu barədə kimdənsə eşidib bir rus qadınla Şahlargilə gəlmişdi. Qadın, Şahların dediyinə görə, onun məşuqəsi idi. Bu adamla tanışlığımız da elə orda - Şahlargildə olmuşdu. Yadımda qəribə, bəmərə adam kimi qalmışdı. Danışanda hər sözü iki, bəzən üç dəfə təkrarlayır, istər-istəməz adamda gülüş doğururdu.

-Ey, Vasya, gəl gedək, - kənarda dayanmış bir rus qadın qaşqabaqlı halda Vasya çağırdığı Vasifi - Şahların qohumunu səslədi. Bu həmin eybəcər qadın idi - Vasifin məşuqəsi. Vasifin ona məhəl qoymadığını görəndə qadın əsəbləşib dodaqlarının altında nəşə

Zəka Vilayətoğlu

dolaşır, hər gün birgə içir, səfil həyat sürürdülər.

Qatarın bir saat gecikəcəyi xəbəri ovqatımı pozmuşdu. Ona görə də bileti geri qaytarıb yolların buzuna, şaxtasına məhəl qoymadan Perməcən taksi ilə getmək qərarına gəldim. Vaxt itirmədən dəmiryol vağzalından uzaqlaşıb xeyli kənardə dayanmış taksilərdən birinə yaxınlaşdım. Sürücüylə danışıb-razılaşandan sonra yola düşdük, düz iki saat yarıma Permə çatdıq.

Permə güclü qar yağmışdı. Buna görə də təyyarələrin Bakıya uçuşunun təxirə salındığını dedilər. Bu da məni lap dilxor elədi. Bir qədər düşkünləşdim. İşlər, istədiyim kimi getmədiyindən qanım lap qaralmışdı. Son anda çıxış yolu tapdım: qatarla Moskvağa getməyə, ordakı dostlarımla görüşüb, evdəkilər üçün ayın-oyun alıb ordan da Bakıya uçmaq qərarına gəldim. Hə, yaxşısı bu idi. Şahların Perm-Bakı təyyarəsinə mənimçün əvvəlcədən aldığı bileti də geri qaytarıb dəmiryol vağzalına yollandım. Vağzalda yalnız İrkutsk-Moskva qatarına bilet olduğunu dedilər. O da gecə saat birdə gəlib çıxacaqdı. Deməli, hələ səkkiz saat buralarda boş-bekar gəzib-dolaşmalıydım. Məcbur olub həmin qatara bilet aldım.

Saat birəcən gözləməkdən başqa çarəm yox idi. Vaxtı “öldürmək” üçün vağzalyanı dükan- mağazalarda xeyli gəzişəndən sonra yenidən gözləmə salonuna qayıdıb küncdəki boş oturacaqlardan birində əyləşib adamlara göz qoymağa başladım. Məndən sağ tərəfdəki oturacaqda oturmuş qarıyla kəndliyə oxşayan qoca “mujik” diqqətimi cəlb etdi. Qarının gözlərinin altı göm-göy göyərmişdi. İlk baxışdan içki

düşkünü olduğu aşkar sezilirdi. Qarı bappalaca, acı alma kimi bürüşmüş vücudu ilə məndə qəribə hisslər oyadırdı.

Diqqətlə baxdığımı hiss edən qarı yumuq gözlərini mənə zilləyib baxdı və gülümsədi. Mən də cavabında onun üzünə gülümsədim. Hiss olunurdu ki, qarı ayıqdı. Gözlərinin altı da dünən, ya srağagün içib-keflənəndə özü də bilmədən, hiss etmədən harasa bərk dəyib əzilmiş, göyərmişdi. İndiki ayıqlığı da, görünür, ya hələ içkinin vaxtının gəlib yetişməməsi, ya da içməyə bir şey olmaması üzündən idi.

Qarının yanındakı qoca mujik öz aləmindəydi. Sərxoş olduğu hərəkətlərindən, ləngərindən bəlli olurdu. Elə ləngərlənə-ləngərlənə əlində tutduğu üzüm salxımını gözlərinə yaxınlaşdırır, solğun gözlərini qıya-qıya diqqətlə baxır (hiss olunurdu ki, gözləri çox zəif görür) əzik, bürüşük, bəziləri yarıyacan xarab olmuş gilələri bir-bir qoparıb ağzına atır, ləzzətlə yeyirdi. Bu zaman gilələrdən bəzisi, sanki, qocanın gözlərinin zəif görməsindən istifadə edir, onun barmaqları arasından sivişib çıxır, yerə düşüb bir qədər kənara diyirlənirdi. Qoca yerə düşən həmin gilələri təzədən götürüb yemək istəyəndə, qarı bir mənə, bir də ona baxdı. Hiss etdim ki, qocanın yerinə xəcalət çəkdi, tez ona təpinib təkid etdi ki, yerdən götürdüüyü üzüm giləsini zibil qutusuna atsın. Amma artıq gec idi, qoca toza bulaşmış gilələrdən birini udmuşdu. Bundan daha da xəcalət çəkirmiş kimi, qarı yenə mənə baxdı, acı təəssüflə başını bulayıb qocaya ikrahla güldü. Bu gülüşlə, sanki, mənə dedi: “Bağışlayın!.. Mən onun əvəzindən sizdən çox-çox üzr istəyirəm!..”

Olduqca qəribə, düşündürücü, ürək ağrıdan

Zəka Vilayətoğlu

mənzərəylə üzləşmişdim. Bu miskin görünüşlü insanların acı həyatını, taleyini düşünə-düşünə çox acıyırdım. Digər bir tərəfdən də onlar nəyə görə, elə bil, məndən ötrü dünyanın ən maraqlı, həm də sevimli insanları idilər.

Qoca üzümün son giləsini də qoparıb ağzına atdı, sonra giləsi tamam arıtlanmış saplağı ortalığa tulladı. Qarı onun bu hərəkətini görüb, bir daha mənə baxdı, nə reaksiya verəcəyimi bilmək istədi; mənim dinib-danışmadan bu acı mənzərəyə tamaşa etdiyimi görəndə hiddətlə qocaya dedi:

-Tfu, yaramaz inək, adam da zibili ortalığa atar?.. Dur, qalx, zibil götür, at zibil qutusuna!

Mujik, dinməz-söyləməz, yuxulu, mürgülü adam kimi ayağa durdu, yırgalana-yırgalana əyilib üzüm saplağını yerdən götürdü, aparıb küncdəki zibil qutusuna atdı. Həmin an qarının üzündə fərəh, məğrurluq əlaməti sezdim. O öz əməmindən razı halda mənə baxıb gülümsəyirdi.

Düşünürdüm ki, yəqin o qoca qarının əridi, ya da içki yoldaşdı. Əri olmasa belə, onlar “əqidə”, “məslək” dostuydular. Hər halda, onların yanaşı oturmaları, hər ikisinin sir-sifətindəki təzə çapıq və yaralar belə deyirdi.

Qoca üzüm saplağını zibil qutusuna atandan sonra ətrafına baxmadan, ayaqları biri-birinə dolaşa-dolaşa təzədən qarının yanına qayıdıb öz yerində oturdu. Cəmi bir neçə dəqiqə sonra isə başı sinəsinə sallanmış vəziyyətdə yatıb, xoruldamağa başladı.

Tez-tez mənə aşkar-gizli göz qoyan qarı sözlü adama oxşayırdı. Elə bil, nəşə deməyə can atır, nəşə soruşmaq istəyir, ancaq çəkinirdi.

O məndən nə istəyə bilərdi; məsələn; mənə,

soruşardı ki, sizdə iyirmi qəpik, ya əlli qəpik və ya bir manat pul olar?.. Mən bu barədə düşünəndə, nəhayət, qarı dilə gəlmişdi:

-Bağışlayın, cənab, sizdən bir şey soruşmaq olarmı? - Qarı cavan qız kimi utana-utana nazlandı. Onun nazlandığını duyanda mənə gülmək tutdu; olmaya, qarı mənə elani-eşq etmək fikrinə düşmüşdü?!. Beləcə, gülə-gülə dedim:

-Buyurun, eşidirəm.

-Bağışlayın cənab, üzr istəyirəm! Siz çox alicənab, mədəni və yaraşlıq adamsınız... - Qarı kübar xanımlara xas ədəylə dilləndi.

Görünür, o qocanı “mədəniləşdirməyindəki xidmətimin” üzrxahlığını etmək istəyirdi. Dinməzəcə gülümsünüb başımı tərptədim. Sonra düşüncələrimin səmti dəyişsə də aradabir başımı qaldıraraq oğrunca bir daha qarıya baxır., onun cavanlığını təsəvvür edirdim - güman ki, bir vaxtlar gözəl, ağıllı, savadlı bir qadınmış. Eləndi də onun simasındakı şirinliyin, cazibənin, az da olsa, əlamətləri hiss olunur, bütün bunlar qadın kimi gözəl keçmişindən xəbər verirdi. O, məndən hələ də nə isə soruşmaq istəyirdi. Amma niyəsə cürət etmədi...

Düşüncələrim uzun çəkmədi. Ləngər vura-vura mənə yaxınlaşan başqa bir sərxoş əhvalımı xeyli yaxşılaşdırdı. O bir baş üstümə gəlib dilləndi:

-Zdravstvuyte!.. Vı azerbaydjanes?.. Oçen prekrasno, oçen rad!.. Çok yaxşı, çok yaxşı!

Sərxoş, sözünün gerisini türkcə söylədi, elə azəri türkcəsində də Zeynəb Xanlarovanın repertuarından mahnını oxumağa başladı:

-Dedim: ala (əla) nadi? Dedi: gozumdi (gözümdü). Dedim: lala (lalə) nadi? Dedi: uzumdi (üzümdü)

Zəka Vilayətoğlu

Dedim: opmaliyam (öpməliyəm) Soyladi (söylədi):
yok, yok (yox, yox).

Onu diqqətlə və fərəhlə dinlədiyimi görən sərxoş
rus gülə-gülə dedi:

-Eto pesnya, vaşa pesnya! Eto azerbaydjanskaya
pesnya! Moy lyubimiy pesnya! Ya oçen, oçen lyublyu
azerbaydjanskiy narod, azerbaydjanskiy pesnya!

Bəlkə də bu onun “siyasəti” idi - yarım litr araq
qazanmaq üçün bizimkilərin ürəyini ələ alıb beş-on
manat qoparmaq üçün bu mahnını oxumağı
öyrənmişdi. Hər halda, onun bu “siyasəti” ürəyimcə
idi, ona beş-on rubl verməyə dəyərdi.

-Molodoy çelovek, skajite pojaluysta, u vas yest
pyat rubley? - Sərxoş gözlədiyim kimi soruşdu.

-Yest, yest, koneçno yest!-Gülə-gülə söylədim

Əlimi cibimə atdım, yüz rublluq çıxarıb ona
uzatdım. Sərxoş yüzlüyü görüb heyrətləndi, göydəcə
qapıb qarşımda ikiqat əyildi, əlimdən öpmək
istəyəndə, qoymadım. O dönə-dönə minnətdarlığını
bildirib yarımçıq kefini araqla tamamlamağa tələsdi.
Gedə-dədə də oxumağından da qalmaq: “Dedim:
“ala” nadi?...”

... Nəhayət, qatara minik başladığını elan elədilər.
Çantamı götürüb qatara tələsdim. Qarının səsi isə elə
hey qulaqlarımda səslənirdi: “Bağışlayın, cənab,
sizdən bir söz soruşmaq olarmı?..”

KÜLQABI

Vahanın oğlu Stepan, qonşuları qoca Şaqeni boğub öldürməzdən öncə hər şeyi ölçüb biçmişdi. Şaqenin evindən oğurlayacağı pulla özünə və ata-anasına yeni pasport alacağına ümidliydi. Yeni pasportlarda onların adları, milliyyətləri dəyişdiriləcək və hər yerdə Azərbaycan vətəndaşı olan türklər kimi tanınacaqdılar. Bu saxtakarlığa qol qoyacaq adamı da əvvəlcədən tapıb, onunla razılığa gəlmişdi. Həmin Adam pasportları dəyişdirəcəyinə yüz faiz söz vermişdi. Təki istənilən məbləğ vaxtında çatdırıla idi. Bundan sonra hər şey Stepanın istədiyi kimi olacaqdı. Tezliklə bu məhəllədən köçüb, onları kimsənin tanımadığı başqa bir yerdə məskunlaşacaq, sərbəst gəzib, dolaşacaq, istədikləri kimi yaşayacaqdılar. Gerisiylə onun işi yox idi; istəyir ermənilərlə türklər bir-birini qırıb çatsınlar, ya barışığa gəlsinlər...

Başqa vaxt olsaydı, Stepan Şaqeni öldürməyə cürət etməz, belə bir fikrə də düşməzdi. Amma hadisələrin gedişi onu buna vadar edir, iş ləngidikcə, səbri tamam tükənirdi. İndi əsl məqamı idi. Bir neçə gün sonra gec ola bilərdi. Bu qarışıqlıq, iki millət arasında ermənilərin saldıdığı nifaq, dava-qırğın hələki başları qatmışdı. Elə bu da Şaqenin ölümünün, necə və kim tərəfindən törədilməsi məsələsini tamamilə başqa məcraya yönəldəcəkdi. Bütün günahlar qalacaqdı türklərin boynunda. Hamı milli iğtişaş zəminində Şaqeni onlardan kiminsə, qisas naminə qətlə yetirdiyini zənn edəcəkdi.

Gur, dalğalı ağ saçlı, qızartdaq çöhrəli qoca Şaqen, bu məhəllədə, tükənməkdə olan son ümidiylə yaşayan iki-üç ermənidən biri idi. On beş ildən çox idi, iki

Zəka Vilayətoğlu

otaqlı, bir mərtəbəli evində tək yaşayırdı. Digər ermənilər isə onunla həyət qonşusu olan qoca Vahan, arvadı və onların iyirmi beş yaşlı oğulları Stepan idi. Əvvəl on ailənin hamısı erməni idi. Bu ailələrdən bir neçəsi Krasnodara, Gürcüstana, bir neçəsi də Ermənistana qaçmışdı. Sonda yalnız bu iki ailə qalmışdı. Onlar da çoxdan baş götürüb Bakıdan Ermənistana və ya Rusiyaya qaçardılar-amansız qocalıq və kasıblıq olmasaydı. Həm də bütün zamanlarda olduğu kimi yenə də türkün ürəyiyumşaqlığına, mərhəmətinə bel bağlayırdılar.

Oğlu Stepanın, qoca Şaqeni öldürmək istəyindən Vahanın, qətiyyəni xəbəri yox idi. Olsaydı, bəlkə də buna imkan verməzdi. Ən azı ona görə ki, Şaqen onlara həyan idi.

Şaqenin heç kimi yox idi. Amma yetərincə pulu, qızılı vardı. Uzun illər Bakıda zərgər işləmişdi. Cavanlığında hər nə qədər yeyib-içən, kef çəkən olmuşdusa da, qocalığı da unutmamışdı. İllərlə yığmışdı və balaca sandıqçada üç kiloya yaxın qızılı, bankda pulu vardı. Aldığı təqaüdlə də dünənəcən normal dolanırdı. Son günlər qorxusundan təqaüdünü almağa gedə bilmirdi. Dörd aylıq təqaüdü yığılıb fondada qalmışdı və çox güman, ünvanına çatmadığından, yenidən dövlət fonduna qaytarılmışdı.

Övladı yox idi Şaqenin. Evlənməsinə baxmayaraq, bu arzusu həyata keçməmişdi. Arvadı da bu yaxınlarda-erməni-türk davası başlar-başlamaz, altımış bir yaşında, qəfil ürəktutmasından ölmüşdü.

Həyətdəki boş erməni evlərini Ermənistandan qovulmuş türklər tutmuşdu. İnsafən, onlar bu qoca ermənilərə mərhəmət hissiylə yanaşır, dəyib-dolaşmırıdılar. Hətta Şaqenə hörmətlə “Şahin dayı”, Vahana da “Vahan dayı” deyə müraciət edirdilər.

Hərdən Şaqenə çay da süzür, yemək də verirdilər. Vahana nisbətən Şaqenin üzündə bir işıq vardı. Bəlkə də bu işıq, min cür erməni fitnələrinə, məhrumiyyətlərinə düçar olmuş bu insanların ürəklərində coşub-kükrəmək istəyən kini, nifrəti əridib, yox edirdi. Ancaq Vahanla arvadının, oğulları Stepanın üzündə, gözlərində, sanki bir şeytan dolaşır, onların əsl erməni olduğundan xəbər verirdi. İstər-istəməz yazıqlaşmış, hər an qorxu, dəhşət ifadə edən gözlərində, ümumi davranışlarında riyakarlığın, təhlükənin gizləndiyi duyulurdu.

Qoca Şaqen yay gecəsi evinin girişində stul qoyub oturmuşdu. Girişdən solda isə dəmir vedrəni ağzı üstə qoyub, üstünə süfrə salmışdı, onun da üstündə armudu stəkanda pürrengi çay buğlanırdı. Bir tərəfdə isə elektrik samovarı gözə dəyirdi. Könlü çay istəyəndə qoca Şaqen əlləri əsə-əsə samovarı suyla doldurur, elə burdaca qaynamağa qoyurdu. Sonra da qapı ağzında oturub, çay içə-içə, siqaret çəkə-çəkə, tükənməkdə olan ömrünün son günlərini yaşayırdı.

-Şaqen, əlləri əsə-əsə cibindən "Prima" siqareti çıxarıb müştüyə keçirdi. Yandırmazdan öncə astaca öskürüb, boğazının xıltını təmizlədi. Sonra müştüyü dodaqları arasına qoyub kibritlə siqareti yandırmaq istədi. Əlləri çox əsdiyindən bir neçə kibrit çöpü boşuna yanıb söndü. Növbəti kibriti yandıрмаğa cəhd eləyəndə qarşısında Stepanı gördü. Stepan cibindən alışqan çıxarıb Şaqenin siqaretini odladı. Şaqen sinədoluğu bir qullab vurub Stepana dedi:

-Keç, içəridən özünçün stul gətir.

Buna bəndmiş kimi Stepan içəri təpildi. Stul götürməzdən öncə otağın hər tərəfinə göz gəzdirdi. Şaqenin pullarının, qızıllarının harda ola biləcəyini yəqinləşdirməyə çalışdı. Bayırda Şaqen xılta-xılt

Zəka Vilayətoğlu

öskürəndə o, dik atıldı. İçəridə ləngiməsilə qocanı şübhəyə salacağından ehtiyatlanıb, stulu qapdı və bayıra çıxıb, Şaqenlə yanaşı əyləşdi. Şaqen gülümsəyib ona baxdı və dedi:

-Mətbəxdən stəkan gətir, samovardan özünçün çay süz.

Stepan ikinci şansdan lazımınca bəhrələnməyə çalışdı və tez içəri-mətbəxə qaçdı. Otaqlara təkrar göz gəzdirdi, əl atıb şkafi, pulların saxlandığını güman etdiyi daha bir neçə yeri əlləşdirdi. Gecə evə hardan, necə girəcəyini düşündü. Pəncərədən girə bilməzdi. Pəncərənin yay günlərində gecə-gündüz açıq qalmasına baxmayaraq, dəmir barmaqlıqlar ona mane olacaqdı. Bəlkə nəfəsliyin köməyi ilə nəsə etmək olardı. Yoox. Qapı arxadan kilidli olsa, nəfəslik işə yaramaz. Sonuncu variant qapının açarını əldə etmək idi. Bu fikirlə də açıq qapının açar yerinə baxdı. Üç ədəd açardan biri açar yerinə keçirilmiş, digər iki ehtiyat açar isə dəmir həlqədən sallanırdı.

Stepan, Şaqenin qulaqlarının ağır eşitməsindən arxayın olub açarları qapıdan çıxartdı. Çətinlik çəkmədən birini dəmir həlqədən ayırdı və qalan ikisini cəld yerinə taxdı. Sonra, heç nə olmayıbmiş kimi mətbəxdən stəkan-nəlbəki götürüb Şaqenin yanına qayıtdı.

-Çay süz özünə, - Şaqen nəzakətlə dedi.

Stepan özünə çay süzdü. Sonra Şaqenlə yanaşı əyləşib, oğrun-oğrun onun hülqumu çıxmış arıq boğazına baxdı. Ürəyindən keçirdi: “Hər şey asan olacaq. Bununki bir an məsələsidir. Azacıq boğazını sıxıb buraxsam, o dünyalıq olacaq!.. Amma gərək çalışam, barmaqlarımın izi qalmasın!.. Yoox, yastıqdan yaxşısı yoxdur. Ağzına basıb, yarım dəqiqə saxlasam, canı çıxacaq!..”

-Ağlın nə kəsir, bizə dəyib-dolaşacaqlar?! – Şaqen ehtiyatla soruşdu. Bəlkə də ehtiyatla soruşmazdı. Ermənistandan qovulan türklərin erməni dilini yaxşı bilmələri (onlar hərdən Şaqenlə bu dildə danışırdılar) onu ehtiyatlı olmağa vadar edirdi.

-Vəziyyət çox pisdir. İnanmıram bizi burdan salamat buraxsınlar. Hara, necə, kimin yanına gedəcəyimizi də bilmirik. Kimin pulu, adamı vardı, canını vaxtında qurtardı...

Şaqen dayı, sənindəmi pulun yoxdur?.. Bəlkə yardım edəsən, biz də aradan çıxmaq?! - Stepan Şaqendən söz almaq istədi.

-Puul?.. Eeeh! Pul nə gəzir, ay oğul... Düzünü deyim, pulum var, ancaq bankdadır. Özü də otuz minə yaxın pulum var. Ancaq gedib götürməyə qorxuram. Gedərəm, erməni olduğumu bilincə, vurub öldürər, qanımlı batırırlar. Üstəlik də adama deyərlər, ay dığa, Azərbaycanda sən yurdun-yuvan, vətənin var ki, pulun da ola?.. Onsuz da indən sonra o pullar mənə lazım deyil. Oğul yox, qız yox. Özüm də beş-on gün sizə qonağam. Daha nə cür öləcəyimin də mənimçün fərqi yoxdur. Türklər öldürməsə belə, yaxın vaxtlarda öləcəym gün kimi aydıdır mənə! Sən desən də, deməsən də bunu mən bilirəm! Ona görə də əziyyət çəkib harasa qaçmaq fikrində deyiləm. Elə bilirsən, Ermənistana qaçmaqla ordakı ermənilər bizim üzümüzə xoş baxacaqlar?.. Yadında qalsın, oğul, biz, insanlar tərəfindən tutulmuş canavar kimi yox, onların əllərindən bir vaxt qaçıb meşəyə gedəsi olsaq, bütün canavarlar bizə kəc baxacaq, bizi gözümçixdiyə salacaqlar, çünki bizə insan əli dəyib. Bəli, bizim taleyimiz həmin canavarın taleyidir... Əslinə qalsa biz, çoxdan türkləşmiş ermənilərik. Qaçıb Ermənistandakı ermənilərə uyğunlaşacan min cür töhmətlə qarşılaşacağıq...

Zəka Vilayətoğlu

Mən burda-Bakıda doğuldum, burda böyüdüm, burda qocaldım. Bilirəm ki, burdan ayrıldığı gün mütləq ürəyim partlayacaq. Gec, ya tez, elə burda-mənə doğma olan Bakıda olsəm yaxşıdır.

-Ufff! Ağcaqanad dişlədi ayağımı!.. Axx, sənin... burda nə qədər ağcaqanad varmış?-Stepan ağcaqanad dişləmiş ayağını qaşımğa başladı.

-Hııı?- Şaqen eşitmədi.

-Ağcaqanad dişlədi məni, - Stepan təkrarladı.

-Məni dişləmir.

-Səni dişləməz də. Səndə qan qalıb ki? Sən iliklərinə qədər qurquru qurumusan!-Stepan astadan dilləndi.

-Nə deyirsəən?

-Heeç, deyirəm, ağcaqanad məni haldan saldı.

-Həəə. Zibillik yaxınlıqdadır, yəqin ordan uçub gəlir! - Şaqen dedi.

-Şaqen dayı, biz burdan çıxıb getmək istəyirik. Xəbər var ki, yaxın günlərdə Bakıdakı bütün erməniləri, zor-xoş qovacaqlar. Getmək istəməyənləri öldürəcəklər. Doğrusu, biz sənə görə qalmışıq. Nə deyirsən?

-Yoox. Mən heç yana gedən deyiləm. Gözləyirəm.

-Nəyi? Gəlib səni öldürmələrini gözləyirsən?

-Hə. Onu gözləyirəm... Bir şeyi unutma, oğul.

-Nəyi?

-Türkün mərdliyini və mərhəmətini!

-İnanmıram.

-İnan. Onlar məni öldürməzlər. Öldürsələr belə, qorxacaq nəyim var ki? Bir quru candır, hərdən nəfəsi tənqiyir, qaralır, boğulur... öhö-öhö-öhöööö... görürsəən?-Şaqen uzun-uzadı və gücsüz halda öskürdü, haldan düşdü, bir udum çaydan sonra özünə gəldi.

-Gec-tez hamımızın axırına çıxacaqlar! - Stepan dedi.

-Vahan nə deyir?

-Onlar da sən deyəni deyirlər. Heç yana getmək istəmirlər. Deyirlər:sən çıx get Rusiyaya. Cavansan, bizə baxma, biz ömrümüzü yaşamışıq.

-Düz deyirlər!

-Axı mən onları atıb gedə bilmərəm!

-Gedərsən. Hamı belə deyir. Amma zaman gəlir, hamı dediyini eləmir, dediyi kimi olmur. Sən də eləcə. Çıx get! Cavansan, get, vaxtında başına bir çarə qıl.

-Gedim deyirsəən?

-Get! Getsən yaxşıdır!

-Şaqen dayı, gecələr tək yatmaqdan qorxmursaaan?

-Nədən qorxmalıyam?

-Hər şeydən, hər kəsdən. Lap elə türklərdən!.. Qorxmursan, gecənin birində gəlib səni öldürərlər?!

-Dedim, axı, qorxacaq nəyim var ki?

-Mən qorxuram, Şaqen dayı. Yaşamaq istəyirəm. Qorxuram, türklər, gecənin birində basqın edib məhv edələr hamımızı!.. Yoxdur, zəhirmara qalmış pulum yoxdur ki, baş götürüb aradan çıxam. Ən azı özümə tapançadan-zaddan alardım, təhlükə-filan olsa özümü müdafiə edim.

-Gördüün?.. Deyirəm dəəə, ata-ana boş şeydir, əsas adamın öz canıdır. Pulun olsa, qaçarsan Rusiyaya. Bir rus qızını da qoltuğuna vurub, gecə-gündüz kef çəkərsən, türkün qorxusundan gecələr yuxuların haram olmaz! O zaman atan-anan, heç bu qoca Şaqen də düşməz yadına...

Nə qədər pul lazımıdır sənə?

-Mincə manat olsa, yetər! - Stepan fərəhlə bildirdi. Düşündü ki, Şaqen ona min manat versə, o, Şaqeni öldürmək fikrini başından çıxarar. Birdən xatırladı ki,

Zəka Vilayətoğlu

pasportları dəyişdirəcək Adamla razılaşıqları kimi, üç min manat təkə bu iş üçün lazımdır.

-Nə qədər?-Şaqen yaxşı eşitmədi və bu da Stepanı təzədən ümidləndirdi. Bu dəfə səhvini düzəltdi:

-Üç min manat! - dedi.

-Üç min?!.. Az məbləğ deyil!.. Eeeh! İndi bu məbləğ mənimçün də əlçatmazdır! - Şaqen yalandan köks ötürdü. Əslində isə döşəmənin altında gizlətdiyi çamadanda on beş min manat pulu vardı.

-Bəlkə bankdakı hesabından...

-Yox. Bu, mümkün deyil. Onsuz da o pulu bizə verməzlər. Özün ağıllı oğlansan, bir düşün dəə!..

-Düz deyirsən!.. Yaxşı, mən getdim. Geddir, gedim yatım. Ürəyim istədi, dedim bir Şaqen dayıya baş çəkim.

-Çox sağ ol, Allah səni unutmasın!-Şaqen gülümsədi və ardınca boğazına yığılmış hisli-paslı xıltı təmizləyib, böyründəki zibil qabına tüpürdü.

Stepan gecəyarısı həyətdə gəzinməyə başladı. Həyət sakinləri ikinci yuxunu yatırdılar. O, əminlik üçün saymazıyana həyətin ortasıyla keçib, küçəyə çıxdı. Küçə qapısından oğrunca bütün evlərin qapısına göz yetirdi. Kiminsə oyaq ola biləcəyindən ehtiyat edirdi. Sonra siqaret yandırdı; tüstüylə həyəcanını boğmaq, sütləşdirmək istəyirdi. Son qüllabı vurub təzədən həyətdə daxil oldu və ehtiyatlı addımlarla Şaqenin evinə yaxınlaşdı.

Şaqenin evinin girişində gecələr səhərəcən elektrik lampası yanırdı. Bu işıq Stepana çox mane olurdu. İşıqda kiminsə gözlərinə görünəcəyindən ehtiyat edirdi. Az sonra özündə cəsəət tapıb buna da bir

əncam çəkdi. Vaxt itirmədən əl uzadıb lampanı burdu və söndürdü. Qaranlıq bir küncə çəkilib, ətrafdan, içəridən hənir gəlib-gəlmədiyini bilmək istədi. Sakitlik idi. Ehmalca Şaqenin evinin açıq qalmış, dəmir barmaqlıqlı pəncərəsinə yaxınlaşdı. Şaqenin yatıb-yatmadığını bilmək istəyirdi. Dinşədi. İçəridən Şaqenin zəif xorultu səsi gəlirdi. Bu, Stepanı ürəkləndirdi. Təzədən qapıya yaxınlaşdı. Oğurladığı açarı cibindən çıxarıb qapıya saldı, ehmalca sağa burmaq istədi. Açar sağa burulmadı. Açarı səhv götürdüyünü zənn edib düşgünləşdi. Təkrar yoxlamağa qərar verdi. Bu dəfə, xoşbəxtlikdən açar sağa çox rahat buruldu və qapı açıldı. Qapını azacıq aralayıb içəri girdi, eyni ehmallıqla da arxasınca örtüdü. Nəfəsini içinə çəkib, gözləri qaranlığa alışanacan qapı arxasında dayandı.

Şaqen daha xoruldamır, sakit-sakit yatırdı. Arada astadan zarımağa başladı. Görünür qocalıqdan canında baş qaldırmış giziltilər, ağrılar onu yuxuda da rahatsız edirdi.

Stepan həyəcanlıydı. Sinəsi dağılmağa gəlirdi. İrəli atılıb Şaqeni öldürməyə hələ ki, cürət etmirdi. Bir azdan Şaqen yenə xoruldamaya başlayanda o, özünə gəldi. Artıq gözləri də qaranlığa alışmışdı. Küncdəki çarpayının üstə gözüne dəyən yastığı bir anda qapdı və Şaqenin çarpayısına yaxınlaşdı. Vaxt itirmədən, ağcaqanad öldürürmüş kimi yastığı Şaqenin ağzına basdı. Ani olaraq, yastıq altında boğuq və zəif səs eşidildi. Cəmisi yarım dəqiqə sonra o səs tamam kəsildi. Buna baxmayaraq, Stepan yastığı Şaqenin ağzında iki-üç dəqiqə saxladı. Onun öldüyünə tam əmin olduqdan sonra pəncərəni içəridən bağladı, pərdələri qapatdı. Bayırdan içərini kimsənin görə bilməyəcəyindən arxayınlayıb otaqların işığını

Zəka Vilayətoğlu

yandırdı. Axtarışa başladı. Otağın altını üstünə çevirdi. Ümidlə, həyəcanla axtarıqlarını tapa bilməyəndə əsəbləşdi, Şaqeni nahaqdan öldürdüyü üçün öz-özünü danladı, it peşimanı oldu. Amma ümidini üzmədi, döşəmədəki xalını sürüyüb qəzəblə bir küncə atdı. Bu an döşəmədəki kiçik qapı dəydi gözüne. Qapının ağzında xırda kilid vardı. Çox eşələdikdən, dartıqdan sonra kilidi qopara bildi. Taxta qapını açdı. Qarşısında bir metr dərinliyində, quyu oxşarı bir yarıq açıldı. Orda gözüne dəyən qara bir çamadan oldu. Xəzinə tapmış adam sevinci ilə bir an duruxub qaldı. Tez də daxili səfərbərliklə güc verib çamadanı ordan çıxardı. Ancaq çamadan, onun düşündüyü kimi ağır deyildi.

Stepan çamadanı açmazdan öncə xatırladı ki, qapını kilidləməyib. Qaçaraq, qapını kilidləyəndən sonra qayıdıb çamadanı götürdü və arxa otağa çəkilib həyəcanla, sevinclə açdı. Qalaqlanmış şax rus yüzlüklərini, əlliliklərini görəncə az qaldı ki, ağılı başından uçsun. Bir az da eşələyib içərisi qızılla dolu sandıqçanı da tapdı. Bu dəfə lap çox sevindi. Özünü ələ almağa çalışdı. Ağlının başından uçmaması üçün, sanki Şaqenin otağının pəncərələri kimi beyninin hər künc-bucağını qapatmağa, “pərdələrini” çəkməyə cəhd etdi. Çamadanın ağzını bərk-bərk bağlayıb, otağın işıqlarını söndürdü. Ehtiyatla pəncərəyə yaxınlaşıb, pərdə arxasından əlaqədarlıq həyəətə göz gəzdirdi, qulaq verdi. Bir səs-səmir eşidilməyincə çamadanla birgə otaqdan çıxdı. Çıxarkən qapını da kilidləməyi unutmadı. Sonra gecəyəkən ata-anasını da götürüb qaçdı, küçəyə çıxaraq, taksi saxlatdı. Taksiyə əyləşincə, “Sabunçu” qəsəbəsinə sür!”-dedi. Qoca Vahanla arvadı, təşviş, qorxu içində ehtiyatla ondan nə baş verdiyini soruşsalar da o, şəhadət barmağını dodaqlarına dayayıb, onlara susmaq işarəsi verdi...

Səhər Şaqen gözə dəymədi. O biri gün də. Düz üçüncü günün axşamı onun öldürüldüyü xəbəri yayıldı. Bakının qızmar yayının istisi olmasaydı, bəlkə də Şaqenin öldüyündən on gün sonra xəbər tutacaqdılar. Ancaq meyitin kəskin qoxusu həmin günün axşamı həyəti başına götürdü. İlk anda heç kəs Şaqenin öldüyündən şübhələnmədi. Hamı elə bildi, hardasa yaxın künc-bucaqda it-pişik, siçan-siçovul ölüb. Çox axtardılar, bir şey tapa bilmədilər. Arada Şaqenin ölə biləcəyini ehtimal edənlər də oldu və bu ehtimalla da onun yaşadığı evin qapısını taqqıldatdılar, amma qapı bağlı olduğundan çox da dərinə getmədilər. Üçüncü gün isə həyəti ağuşuna almış meyit qoxusu çox dözülməz oldu. Sonra kimsə dedi: “Güman ki, Şaqen ölüb?.. Üç gündür, o, gözə dəymir!” Bu, hamının ağlına batdı. Yaxınlaşıb pəncərədən içəri baxdılar, bir şey görə bilmədilər. Şaqeni səslədilər, cavab gəlmədi. Erməni Vahanı, Stepanı aradılar, onlar da gözə dəymirdilər. Sonra məlum oldu ki, Vahangil üç gün əvvəl həmişəlik hərrasa çıxıb gediblər.

Meyit qoxusu, açıq-aşkar Şaqenin evindən gəlirdi. Son anda həyət sakinləri polisə xəbər verdilər və polis gəlib qapını sındırıqdan sonra, həqiqətən Şaqenin öldürüldüyü məlum oldu. Onun meyitini ölü məşinına qoyub morqa apardılar. Hadisənin gerisindən həyət sakinlərinin heç bir xəbəri olmadı. Polis bir müddət cinayətkarı axtarırsa da, onu tezliklə tapa bilmədi. Sonrakı qanlı-qadalı hadisələr isə bu hadisəni tamamilə unutturdu.

O gecə Stepan, ata-anasıyla birgə Sabunçuda əvvəlcədən kirayələdiyi mənzilə sığındı. Mənzil sahibi qoca rus qarı idi. Bir neçə gün sonra da o, özləri üçün təzə pasport aldı. Vahanın pasportunda yazılmışdı: Aydəmirov Vahid Ziyatxan oğlu. Anası Haykanuşun adı, soyadı dəyişdirilərək, “Aydəmirova Məleykə Məhəmməd qızı”, Stepanın pasportunda isə, “Avanesyan Stepan Vahan oğlu” əvəzinə “Aydəmirov Sübhan Vahid oğlu” yazılmışdı. Bu sənədləri yerli satqınların, xainlərin vasitəsilə əldə edən Stepan-Sübhan tezliklə Bakının Sabunçu qəsəbəsində iki otaqlı, fərdi həyətəni sahəsi olan geniş mənzil alaraq, ata-anasını da ora köçürdü. Bura elə bir yer idi ki, yaxınlıqda qonum-qonşu yox idi. Olsaydı da qorxu sovuşmuşdu. Ən əsası onlar “türk” idilər və türk dilini də türklərdən heç də pis bilmirdilər.

İki il sonra vəziyyət daha da gərginləşdi. Ermənilərin, Xocalı şəhərində gecəyəkən, qadın, uşaq, cavan, qoca demədən əllərinə keçən türkləri güllələməsi, süngüylə dəlik-deşik etməsi xəbəri sürətlə hər yana yayılmağa başladı. Bunun ardınca Azərbaycan rayonları, ard-arda ermənilərin işğalına məruz qaldı. Burda da qətlər, qırğınlar, talanlar başlandı. Biri-birinin ardınca yayılan qara xəbərler Bakıda əməlli-başlı çaxnaşma yaratdı. Türklər, şəhərdə gizlənmiş ermənilərin axtarışına başladılar. Bakıda, adlarını, milliyyətini dəyişdirmiş ermənilərin, onlar tərəfindən kortəbii olaraq, axtarılması xəbəri Stepangilin qulağına çatdığı gündən onlar gecələri səksəkəli yatdılar. Sonda ata-anasının məsləhətiylə Stepan Rusiyaya getməli oldu. Məqsədləri o idi ki, o, gedib Rusiyanın şəhərlərindən birində ev alsın və sonra ata-anasını da tezliklə həmişəlik öz yanına

aparsın. Ən pis halda isə qoca Vahanla qoca arvadı öldürülə bilərdilər, amma vaxtında qaçsa Stepana xətər toxunmazdı.

Stepan Rusiyaya getdiyi gündən unatdı hər şeyi. Şaqenin qızılları, pulları onun aqlını yerindən oynatmışdı. Günləri eyş-işrətlə keçir, bar-kafe sahibləri onun pullarıyla varlanırdılar. Gündə bir rus qızıyla kef çəkən Stepanın yadına ev almaq düşmürdü. Ən yaxşı otellərdə ən gözəl rus qızlarıyla əylənməkdən doymur, kafelərdə striptiz oynayan qızların açıq sinələrinə, döşlərinin arasına şax, qiymətli kağız pul əskinaslarını keçirməkdən həzz alırdı. İçki, qumar, narkomaniya Stepana ağışunu açmışdı. Burda-Moskvada yaxınları arasında, artıq Tuz Sübhan kimi ad çıxarmışdı. Oturub-durduğu adamların da əksəriyyəti Azərbaycan türkləri idi. Onlar Stepanın türklüyünə inanır, onu türk kimi, Sübhan kimi qəbul edirdilər. Dostları arasında ermənilər də yox deyildi. Amma onlara qətiyyənlə özünün erməni olduğunu bildirmirdi. Bir sözlə, bədbəxt Şaqenin pulları hesabına kef çəkirdi.

Bir gün hər şey tükəndi. Pullarını qumarda uduzdu. Ciblərində qəpik-quruş qalmışdı. Başını stola dayayıb, qolları arasına aldı. Ağlamaqdan özünü zorla saxladı. İçindən bir səs hayqıraraq gəlirdi: “Yoxdur, yoxdur daha... yoxdur, heç nəyim qalmadı, heç nəyiiiim!..” deyib qışqırmaqdan, yumruğunu qəzəblə stola çırpmaqdan özünü zorla saxlayırdı. Bu an kimsə saçlarını nəvazişlə qarışdırdı: “Saşa, Saşa... Özünü üzmə, qalx gedək!.. Gedək, bizdə gecələyirik!..”

Stepan-Sübhan başını qaldırdı, şişib qızarmış, qan çanağına dönmüş gözlərini başı üstündə dayanıb mərhəmətlə ona baxan qadına zillədi. Dikəldi. Qadının əlini tutub üzünə sürtdü:

Zəka Vilayətoğlu

-Sən məni atmadın, hə?

-Niyə atmalıyam?

-Axı, indi mən heç kiməm!.. Heç nəyim qalmadı, heç nəyim!..

-Ürəyin ki, qalıb... Saşa, mən səni çox sevirəm! Sən mənim Saşamsan! - qadın nəvazişlə dilləndi.

-Məni sevirsən, hə?

-Əlbəttə!.. Qalx gedək bizə. Bizdə yaşayırıq. Evimizdə rahatlıqdır. Atamla məndən savayı bizdə kimsə yaşamır. O da gah evdə olur, gah da harasa çıxıb gedir. Onun da öz adamları, öz dünyası var. Pulu olanda içir, gəlir evin bir küncünə sərilib yatır. Bizimlə heç bir işi olmayacaq, Saşa.

Bu qadın rus qızı Lyuba idi. Bir həftə öncə tanış olmuşdular. On yeddi yaşı vardı. Qızlığını Stepana qurban vermişdi. Bu bir həftə ərzində biri-birinə çox bağlanmışdılar. Günləri, gecələri kafe-barlarda, gəzintilərdə keçirdi. Bir az əvvəl kazinoya da birlikdə gəlmişdilər. Bir tərəfdə əyləşib Stepanın qumar oynamasını aralıdan seyr etmişdi Lyuba. O, uduzanda, hər nə qədər təsirlənsə də özlüyündə Stepana dayaq olmağa qərar vermişdi.

Lyuba on yaşından atasıyla yaşayırdı. Anası səkkiz il əvvəl imkanlı bir gürcüyə qoşulub getmiş, onları atmışdı. Bəlkə də getməyə haqqı vardı. Çünki Lyubanın atasından fərli bir kişilik görməmişdi. Lyubanın təməlini qoyduğu gündən sonra, bir ər kimi ona nə vaxt yaxınlaşdığı, öpüb-oxşadığı məlum deyildi. Günləri sərxoşluqla keçirdi. Yalnız pulu qurtaranda ayıq olurdu Dima.

Anası başqa ərə gedəndən sonra, elə bil atası Dima, həqiqətən ayılmışdı və başa düşmüşdü ki, işləmək, pul

qazanıb qızını yaşatmaq lazımdır. O, tikintidə işləyirdi. Əlli beş yaşındaykən, yetmiş yaşlı günü keçmiş qocaya oxşayırdı.

Stepanın onlara gəlişini və sonrakı günlərdə onlarla birgə yaşamasını Dima adi bir hal kimi qəbul etdi. İki kiçik, təmirsiz otaqlardan birində o, digərində də Stepanla Lyuba yaşamağa başladılar.

Otaqların divar kağızları çoxdan saralıb, köhnəlmişdi. İçəridəki avadanlıqlar, divan-kreslo, televizor, stol-stul-hər şey köhnəlib, az qala, sıradan çıxmışdı. Amma Lyubanın təravəti, gözəlliyi bunların hamısını ört-basdır edirdi. Lyuba təmizkar, səliqəli qadın idi. Bu üzdən də, köhnə, baxımsız əksər rus evləri kimi bu ev üfunət qoxumurdu. Üstəlik, pəncərə önündə səliqəylə sıralanmış gül dibçəkləri, dibçəklərdə daim qayğıyla bəslənmiş yaraşlıq güllər otağın havasını çox təmizləyirdi...

Sonuncu pullarını uduzduqdan sonra Stepanın yadına düşdü ki, o, Rusiyaya ev almağa, ata-anasını da çəkib öz yanına gətirmək üçün yer-yurd düzəltməyə gəlmişdi. Amma iş işdən keçmiş, aradan altı ilə yaxın vaxt ötmüşdü. Hələ bəlkə də, ata-anasını Bakıda türklər çoxdan öldürmüşdülər. Amma yox, atasıgilin kimliyini belə asanlıqla doğru-dürüst müəyyənləşdirə bilməzdilər. Sonda Stepan öz-özünə təsəlli verdi: “Əşi, lap öldürsünlər! Onsuz da atamgilin qatırı çoxdan gedib...” Şaqenin son sözlərini xatırladı: “Türklər öldürməsə belə, bilirəm ki, yaxın vaxtlarda öləcəyəm. Sən desən də, deməsən də bunu mən bilirəm. Ona görə də əziyyət çəkib harasa qaçmaq fikrində deyiləm.” Daxilən inandı ki, türklər onun

Zəka Vilayətoğlu

əldən düşmüş ata-anasına toxunmazlar, toxunsalar belə, onsu da ömürlərini yaşamış bu qocalar çoxdan ölmüş kimi ydilər.

Stepan ciblərini eşələdi. Cibində son qəpik-quruşları qalmışdı. Hərdən uduzduğu pulları təzədən geri qaytarmaq eşqiylə alışıb-yansa da, bu qəpik-quruşla qumar oynamağın mümkünsüzlüyünü anlayıb düşkünləşirdi. Bu miskin, darıxdırıcı halında Lyubanın ona nə qədər gərək və dayaq olduğunu anlayıb, sevinir, Allaha dua edirdi.

Bir neçə gün fikirləşib, pulsuzluqdan yaxa qurtarmaq üçün yollar aradıqdan sonra oğurluq, cibgiriik etməyə qərar verdi. Həmin gün xəlvət bir küçədə son dəbdə geyinib-bəzənmiş bir qadının çantasını çiyindən dartıb qopardı, güllə kimi qaçdı və gözdən itdi. Daldalanıb, izi itirdikdən sonra çantanı açdı. İçərisindən qadına məxsus əşyalar çıxdı. Onları qəzəblə bir tərəfə tullayıb yenə də çantanı eşələdi. Bu dəfə axtardığını tapdı. Bu, qiymətli, yaraşılıq bir portmanat idi. Həyəcanla, ümidlə açıb, içinə baxdı. Portmanatda iki yüz dollar və səkkiz min də rus pulu vardı. Bir az da eşələdikdən sonra qiyməti, təxminən üç yüz dollar olan qızıl qadın boyunbağısı tapdı. Onları da ciblərində gizlədib, heç nə olmayıbmiş kimi yoluna düzəldi. Həmin gün axşam yenidən kazinoya yollandı.

Kazinoda, elə bil onun gəlişini çoxdan gözləyirdilər. Çox çəkmədən oyun başlandı. Oyunun ilk mərhələsində Stepanın bəxti gətirdi. Az məbləğlə oyuna girsə də o, xeyli pul uddu. Get-gedə həvəsləndi. Oyun əməlli-başlı qızıışmışdı. Məbləğ get-gedə artırdı. Əlinə pul gəldikcə Stepan bir az da qızıışır, məbləği daha da artırırıdı.

Aradan üç saata yaxın vaxt ötmüşdü. Hərdən udduğu pulların bir qismini təzədən uduzmasına bax-

mayaraq, əlində beş min dollar dəyərində pul vardı. Son anda bərk yorulduğunu və qazandığı pulları bir an içərisində yenidən uduza biləcəyini, erməni genindən gələn bicliklə hiss etdiyindən oyunu dayandırdı. Kazinodan çıxıb Lyubanın görüşünə tələsdi. Onu da özüylə götürüb şəhərin mərkəzindəki disko-bara yollandı...

Gecə evə sərxoş qayıtdılar. Lyubanın atası Dima, öz otağında büzüşüb yatmışdı. Səs-küyə oyandı. Biləndə ki, “kürəkəni” hər cür yemək-içmək alıb gətirib, çiçəyi çırtladı. Stepanın təklifindən sonra yatağından qalxıb süfrəyə yaxınlaşdı. Amma Stepan ondan iyrendiyindən, imkan vermədi, Dima onlarla bir stol ətrafında əyləşsin. Çay stəkanını araqla ağzınacan doldurdu və bir neçə dilim kolbasa ilə birgə ona uzatdı. Dima bunları göydə qapdı və yeməkdən əvvəl arağın yarısını birnəfəsə acgözlüklə başına çəkdi. Sonra əlini uzadıb süfrədən duzlu xiyar götürmək istəyəndə Stepan çəmkirdi: “Dayan!.. Mən verərəm!”- dedi və Dimanın əlini süfrəyə toxundurmasına imkan vermədi.

Lyuba özündə deyildi. Çox içmişdi. Stepanın təkidilə onun süzdüyü araqdan bir udum içib divana çökdü və an içərisində lampə kimi söndü. O qədər sərxoş idi ki, ətini kəssən xəbəri olmazdı. Saçları biribirinə qarışmışdı. Ağappaq sinəsi, yumru, bərk döşlərindən biri düymələri açılmış köynəyinin yaxasından pırtlayıb çıxmışdı və sanki budaqdan yetkin, dadlı, sulu, ətli bir meyvə sallanırdı. Dizedən yuxarıyacan açıq geydiyi yubkası isə onun aralanmış ayaqları arasından işıq üzünə çıxmaq istəyən şeyini örtmək, gizləmək üçün yetərincə uzun deyildi. Əslində Stepan da, Lyubanın atası Dima da Lyubanın işıq saçan, iştah açan görkəminin fərquində deyildilər. Dima

Zəka Vilayətoğlu

acgözlüklə araq içir, kolbasa yeyirdi, Stepan da ayağını biri-birinin üstə aşırıb siqaret çəkirdi. Siqaretinə son qüllabı vurub, hərdən maraqla ona baxan Dimadan soruşdu: “Çəkirsəən?”

Dima, müticəsinə boyun əydi, yazıq-yazıq gülümsədi və “pis olmaz” dedi. Stepan onu yanına çağırırdı. Dima yaxınlaşan kimi kişinin çiyindənən aşağı basdı:

-Başını aşağı əy!-dedi. Dima, onun neyləmək istədiyinin fərqinə varmadan müticəsinə başını aşağı əyən kimi əlindəki siqareti odlu-közlü, qəddarcasına, manyaqkcasına, faşistcəsinə Dimanın keçəl başının düz ortasına basıb söndürdü. Dima vaysındı, ofuldandı. Bir anda yanıq ət qoxusu, kabab qoxusu otağa yayıldı. İtaətə, mütiliyə alışmış Dima, az sonra heç nə olmayıbmiş kimi cıncırını da çıxarmadı və Stepandan aldığı siqareti damağına qoyub odladı, sanki bununla da bütün göynərtilərini unutmuş oldu...

Stepan hər şeyi bilərəkdən edirdi. Sərxoş olmasına baxmayaraq, nə etdiyini yaxşı bilirdi. Bütün vasitələrdən istifadə edib, ruslarda türklərə qarşı nifrət oyatmağı qarşısına məqsəd qoymuşdu. Şəxsi pasportu, Azərbaycandan olması buna əsas verirdi. O, yaxşı bilirdi, burda-Rusiyada hər nə qələt etsə, ruslara hər nə qədər pislik etsə, hamısı Azərbaycan və türk adına yazılacaq. Bununla da, ruslarda, Dimanın özündə türk millətinə əbədi sönməyən bir nifrət oyadacağına əmin idi. Bu istəklə də o, sonrakı günlərdə də bədbəxt Dimanın yağlı, sıgallı ortası keçəl başını, bilərəkdən külqabıya döndərmişdi. Deyəsən, Dima da buna alışmışdı və elə belə də olmalıymış kimi Stepanın hərəkətlərinə etiraz etmirdi. Qızı, başının ortasına nə olduğunu soruşanda da “bir şey deyil, tikintidə yaralanıb” deməklə onu yola verir, əslində Stepandan

it kimi qorxurdu.

Stepan son zamanlar bir quldur dəstəsinə qoşulmuşdu. Mağazaları, kafe-barları talayır, adamların yolunu kəsir, gecələr qətlər, qırğınlar törədir, sərvət toplayırdılar. Bu səbəbdən də bəzən bir neçə gün yoxa çıxır, Lyubadan ayrı düşürdü. Bu günlərdə Lyuba da öz gəzintisindən, keyfindən qalmırdı... Amma Dima Stepansız darıxırdı. Darıxmaq deyəndə ki, Stepanın alıb gətirdiyi içkilərdən, siqaretdən ötrü arzulayırdı Stepanı.

İki gün sonra Stepan evə yenə sərxoş gəldi. Dima üçün araq, pivə, qurudulmuş balıq və kolbasa almağı da unutmamışdı.

Lyuba evdə yox idi. Allah bilir, yenə harda, kiminlə əylənir, yeyib-içib, yatırdı. Stepan üçün bu, elə də maraqlı deyildi. Başlıcası, yatmağa, daldalanmağa yeri vardı. Ona görə də Lyubanı bu barədə sorğu-suala tutub, incitmək, özündən uzaqlaşdırmaq istəmirdi.

Stepan yenə də Dimaya arağı çay stəkanında süzdü. İnadla təkid etdi ki, arağı birnəfəsə içsin. O qədər qızıxdırıb, həvəsləndirdi, Dima şirə döndü və tərəddüd, etiraz etmədən arağı birnəfəsə başına çəkdi. Sonra bir neçə saniyə nəfəs ala bilmədi, səsi çıxmadı. Handan-hana özünə gəldi və Stepanın, gülə-gülə ona uzatdığı xiyar turşusunu göydə qapdı.

Dima keflənmişdi. Ara-sıra nəsə demək, danışmaq istəsə də sözlər ağzından tökülüb-itir, yolu itirmiş kefli, sərxoş sürücünün maşını kimi uçuruma yuvarlanıb “qəzaya” uğrayırdı.

Stepan da kefli olmasına baxmayaraq, özünə araq süzür, Dimaya yoldaşlıq edirdi. O, bir azdan həmişəki tək stuldan qalxıb, külqabını, siqareti götürərək, kreslodə əyləşdi. Yenə də ayağını ayağının üstə aşırıdıb

Zəka Vilayətoğlu

siqaret çəkməyə başladı və yenə də son qullabı vurur-vurmaz Dimaya baxıb soruşdu:

-Çəkirsəən?

Dima başıyla “hə” işarəsi verdi və Stepanın ani əl hərəkətiylə, təlim görmüş it kimi yaxınlaşıb, onun dizləri önündə yerə əyildi, təklif-zad gözləmədən keçəl başını Stepanın qarşısına tutdu. Bir anda başının yağı cızıldadı və həmişə olduğu kimi yenə də otağa yanıq ət qoxusu yayıldı. Stepan bu qoxudan ləzzət almırmış kimi havanı dərin-dərin qoxladı: “Oxxaaaay! Ləzzətli kabab qoxusu gəlir, eeeee!-dedi və kresloya yayxanıb qəşş elədi. Elə bil, onun bu son sözləri və qəh-qəhəsi Dimanı ayıldı, itməkdə olan insanlıq heysiyyətini, qürurunu, mənliyini ona qaytardı. Bir anda Dimanın içində bir qəzəb, kin, nifrət dalğası qopub təlatümə gəldi və çox atıb-tutduqdan sonra, axır ki, onu insanlıq sahilinə çıxartdı. Dima son gücünü toplayıb, yanıq-yanıq, dağ-dağ olmuş başının ağrısını, göynərtisini içində boğdu, yatmaq bəhanəsilə öz otağına keçdi. Bir qədər gözlədi. Pərdə arxasından Stepanı izlədi. Çox keçmədən Stepan kreslodaca mürgüləməyə, xoruldamağa başladı. Dima ehtiyat üçün həmişə çarpayısının altında saxladığı ağzı ovxarlı əl baltasını götürüb, ehtiyatla Stepana yaxınlaşdı. İçindəki qəzəb, nifrət hissi ona ilahi bir güc, ayıq-sayıqlıq bəxş etmişdi. Tikintidəki ağır iş, zəhmət də əzələlərini lazımınca bərkitmişdi. İradəsi zəif, özü ağciyər olsa da, qolları güclü idi. Amma bu dəfə qorxaqlığın daşını atmışdı. Bəlkə elə buna görə də baltanı çox sərrast tutmuşdu və lazımı hədəfə hansı güclə endirəcəyi də bəlli idi.

Stepan xorna çəkirdi. Olsun ki, ölüm yuxusu görürdü və ya çox ehtimal, keçəl başını külqabıya

döndərdiyi Dimanı yenə də alçaltmaqla həzz alırdı. Amma Dima buna imkan vermədi, Bu dəfə o, Stepanın həyatını həmin siqaret kötökləri kimi onun öz başında söndürdü. Var gücülə endirdiyi balta bir anda Stepanın başını iki yerə parçaladı. Onun beyin qatığı Dimanın nəzərində bir anlıq külqabıdakı bombos siqaret külünə bənzədi. Sonra, heç nə olmayıbmiş kimi Dima baltanı döşəməyə tullayıb, süfrədəki butıldadan özünə araq süzdü. Bu dəfə lap həvəslə və qorxmadan, çəkinmədən çay stəkanını araqla doldurdu, əlinə götürüb, içmədən öncə ani olaraq, Stepanın paralanmış başına baxdı. İkrahlə meyitə tüpürdü: “Tfu, y...tvayomat” deyib, yenə də birnəfəsə arağı başına çəkdi. Ardınca da duzlu, turşu xiyarı ağızına doldurub çeynədi. Sonra səntirləyərək, öz otağına keçdi və yalnız bu zaman hiss etdi ki, bərk keflidir. Ayaq üstə heç cür dayana bilmirdi. Heç nəyi görmür, heç nəyi xatırlamırdı. Elə beləcə duruş gətirə bilməyib tir-tap çarpayısına sərildi və o dəqiqə də ölüm yuxusuna getdi...

SKRİPKAÇI

Qapının zəngi çalınanda Təravət diksindi. Barmaqlarının ucunda yeriyərək, otaqların işıqlarını söndürdü, sonra ehtiyatla qapıya yaxınlaşıb təkrar zəngi gözlədi. Zəng bir daha çalınanda əyilib gözlükdən baxanda Sirusu gördü. Həyəcanla, qorxuyla nəfəsini içinə çəkib beləcə gözlükdən baxıb Sirusu izlədi. Sirusun qapı zəngini aramsız səsləndirməsinə baxmayaraq, qapını onun üzünə açan olmadı ki, olmadı. Vədələşdiklərinə əsasən Təravət evdə olmalı, onu həmişə olduğu kimi güləruz, mehriban qarşılmalı idi. Düşündü ki, yəqin hardasa ləngiyib qalıb, indilərdə gəlib çıxar. Bu düşüncəylə də sağa-sola boylanıb bir daha qapı zəngini basdı. Bu dəfə də qapının açılmadığını görüb, cibindən siqaret çıxardı. Yandırmazdan öncə barmaqları arasında xeyli fırlatdı: “Axı hara getmiş olar bu qız?..” Siqareti damağına qoyub odladı və qatı, acı tüstünü yangılı-yanğılı sümürüb, ciyərlərinə çəkdi. Cib telefonunu çıxarıb Təravətin telefon nömrəsini yığmağa başlayanda Təravət gözlükdən çəkildi, pişik cəldliyi ilə yerindən sıçrayıb yataq otağına qaçdı. Stolun üstə qoyduğu telefonunu qaparaq, döşəyin altı gizlətdi. Buna bəndmiş kimi döşəyin altından telefonun boğuş səng səsi eşidilməyə başladı. Sanki telefon, ağızına yastıq basılmış, nəfəsi qaralmaqda olan bir adam idi, boğulur, imdad diləyirdi. Bir anlıq hətta Təravətin gözlərində bu telefon Sirusa çevrildi; yalvarır, inləyir, boğulmaqdan xilas üçün onu köməyə çağırır, o isə rəhmsizcəsinə baş verənləri kənardan soyuqqanlıqla seyr edirdi...

Telefonun boğuc zəng səsi bayırda çətin eşidilərdi. Buna baxmayaraq, hər səsləndikcə Təravətin gözləri canavar görmüş cüyür gözləri kimi dörd olur, qorxudan, həyəcandan, az qalırdı hədəqəsindən çıxsın. Elə bu hisslərlə də əlini, sinəsini yarıb çıxmağa can atan ürəyinin üstə qoydu...

Gözləməyin əbəs olduğunu duyunca, Sirius deyinə-deyinə, ağır addımlarla daş pillələri enməyə başladı. Amma ayaqları getsə də ürəyi arxada qalmışdı. Küçəyə çıxıb cibindən bir dəst açar çıxardı və bir tərəfdə əylədiyi “BMV”-yə yaxınlaşdı. Maşına əyləşməzdən öncə bayaqkı nigaranlıqla altdan yuxarı beşqatlı binanın dördüncü qatına-Təravətin evinin pərdəylə sıx-sıx örtülmüş pəncərəsinə baxdı. Pəncərələr də qapı kimi onun üzünə bağlanmışdı sanki. Damağında kötüyü qalmış siqaretə son qüllabı vurub, onu yerə atdı və sanki ən qəddar düşməni başını əzirmiş kimi tabdayıb əzdi və hirsə fısıldayıb maşına əyləşdi. Son dəfə Təravətin evinin pəncərəsinə baxıb maşını hərəkətə gətirərək, çıxıb getdi.

Aradan xeyli vaxt ötməsinə baxmayaraq, Təravət hələ də yerində donub qalmışdı. Telefonu da susmuşdu. Deyəsən, doğrudan da yastıq altında nəfəsi qaralmış, adam kimicə boğulmuşdu.

Yastığı qaldırmağa qorxurdu. Elə bilirdi, yastığı qaldırırsa, həqiqətən boğulmuş bir adamın meyiti ilə rastlaşacaq. Beləcə donuq-donuq yastığa tamaşa etməyə başladı. Bu, o yastıq idi ki, əvvəllər əriylə, sonralar da Siriusla onun üstə çox baş qoyub yatmışdı...

O, nə ərini, nə də Sirusu heç vaxt sevməmişdi. Birinciyə onu zorla vermişdilər. Zor gücünə isə nəyəsə müvəqqəti nail olmaq olar, gec-tez zorla qurulan

Zəka Vilayətoğlu

dağılır, tari-mar olur, bəllidir... Həyatına gözlənilmədən daxil olan Sirusla ünsiyyətə, yaxınlığa isə, əri dəlixanaya düşəndən sonra məcbur olmuşdu... Onun sevdiyi yeganə adam Skripkaçı idi. Bu sevginin onun ürəyinə od salacağı günün gəlib yetişməsi üçünsə, aradan düz qırx il ötməliymiş. O qırx ildən sonra o sevgi Təravəti yaşının elə bir çağında yaxalamışdı ki, “təravət” deyilən şey, yalnız onun adında qalmışdı... Qəribədir, qocalmış, çoxdan qırışmış bir qadın bədənini birdən-birə elə bir ehtiras bürümüşdü ki, Təravət öz halal ərinin ona olan bir zamankı dəli ehtiraslarının yangısını indi-indi hiss etməyə başlamışdı.

Skripkaçı onun yadından bircə an da çıxmırdı. İş o yerə çatmışdı ki, onu skribkasına da qısqanırdı. Baxmayaraq, Skripkaçının, onun məhəbbətindən, sevgisindən əsla xəbəri yox idi. Olsaydı belə, bəlkə də əhəmiyyət verməz, həmişə olduğu kimi, axşamlar çalışdığı “Yasəmən” restoranında öz sevimli sənətiylə məşğul olardı. Özü də skripka çalarkən özündə olmurdu. Narkomaniyaya aludəçiliyi onun sənət ehtirasını bir az da gücləndirirdi, sanki və o, bu dünyadan təcrid olunmuş kimi hiss edir özünü və bütün ruhu, qəlbiylə musiqiyə təslim olur, elə məharətlə ifa edirdi ki, dinləyənlər heyran qalırdılar.

Təravət “Yasəmən” restoranına ilk dəfə Sirusla getmişdi. O gündən də həyatı büt-bütün dəyişmişdi. Skripkaçıya, çaldığı musiqilərə heyranlığını gizlətmədən, Sirusu təhrik etmiş, skripkaçıya hər dəfə çoxlu pul xərclətmişdi. Təravətə xoş olsun deyə, Sirus da qısqanıb eləmədən skripkaçını hər dəfə öz stollarına dəvət eləyir, onların başı üstə dayanaraq, çalmasını xahiş edirdi. Skripkaçı da xahişə

məmnunluqla əməl edir, gözlərini yumaraq, Təravətin istədiyi nəğmələri həvəslə, ehtirasla çalırdı...

Təravət hələ də donuq-donuq yastığa baxırdı. Telefon da xeyli vaxt idi susurdu. Nəhayət, o, hərəkətə gəldi və yenidən barmaqları ucunda yeriyib qapıya yaxınlaşdı, gözlükdən baxdı. Sirusun getdiyinə tam əmin olduqdan sonra geriyə qayıdıb, təzədən yastığa baxdı. Yastığın üstə qara ləkə vardı. Sirus saçlarını boyayırdı və həmin boyaq tərqarışıq yastığa hopub qalmışdı. Bunu indi görürmüş kimi iyrendi və hikkəylə yastıq üzlüyünü çıxarıb hamamda həvəssiz-həvəssiz suya çəkdi, sabunladı. Vannadakı su yastıq üzünün kirindən qapqara qaralmışdı. Yadına düşdü ki, hələ ərinin vaxtından bircə dəfə də olsun bu yastıq üzlüyünə su dəyməyib. Bütün kir-pasıyla birgə onların saçlarının tər qoxusu da aşkarca duyulurdu.

Əri qəfildən dəli olmuşdu. Bəlkə də bu, onun soyuqluğu, ərinin sevgisinə, ehtirasına biganəliyi üzündən baş vermişdi. Ərində sevgidən çox, dəhşətli heyvani hisslər, ehtiraslar var idi. Hər yaxınlıqları zamanı da o, o biri dünyanı görüb qayıdırdı. Bu, onun həftələrlə ağrımalarına, inciməsinə səbəb olurdu...

Əri dəli olduğu gün qəfildən lüt-üryan eyvana çıxıb atılıb-düşməyə, qışqıraraq-oxumağa başlamışdı. Oxuduğunu da bu zaman küçədən qol-qola girib keçən oğlanla qıza ünvanlamışdı: “İkisi bir boyda gözəllər!..”

Bütün məhəllə Təravətin çılpaq ərinin tamaşasına durub, “konsertinə” qulaq asırdılar. O, nə qədər cəhd edib, ərini eyvandan içəri-gizlinə çəkmək, dartmaq istəsə də əri daha da coşur, səsinin lap gur yerinə salırdı. Yaxşısı o idi ki, kimisə söymür, pis söz işlətmir, sadəcə mahnı oxuyurdu. Pis və ayıb olan o idi ki, onun

Zəka Vilayətoğlu

əynində bir dənə də paltar yox idi...

Məcburən polisə zəng etdi. Çox keçmədən polislər gəlib zorla ərini apardılar dəlixanaya. Həkimlərin səyinə baxmayaraq, o gün-bu gün əri sağalmamış, dəlixananın əbədi sakininə çevrilmişdi. Bir gün isə tale Tərəvəti Sirusla rastlaşdırmışdı.

Sirus varlı adam idi. Böyük qızıl dükanının sahibiydi. Tərəvətlə tanışlıqlarından sonra, arvad-uşağı, qohumları duyuq düşməsin deyər onu dükanına satıcı götürmüşdü. O gündən də bütün günləri birgə keçir, şəhərdə gəzmədikləri yer, dincəlmədikləri bahalı otel, restoran qalmırdı. Qazancının, az qala yarısını Tərəvətin uğrunda xərcləyirdi. Öz arvadından birdəfəlik sidqi siyrilmişdi. Çoxdan bəri astma xəstəliyindən əzab çəkən arvadıyla üz-üzə, nəfəs-nəfəsə dayanmaq onunçün it əzabından başqa bir şey deyildi. İnsafən, onu müalicə üçün İzraildən belə gəzdirib-dolandırmasına baxmayaraq, arvadı nicat tapmamışdı. Bu üzdən də həyatını yenidən qurmağa, Tərəvət kimi yaraşığı bir qadınla, öz xanımıymış kimi yaşamağa, ona inanmağa başlamışdı. Bir deyimlə, sadələvhəcəsinə özünü bu qadına yem etmiş, qurban vermişdi...

...Oğlu hələ gəlib çıxmamışdı. Bütün günü taytuşlarına haralardasa veyillənən, çox zaman başqa yerlərdə gecələyən və əksər hallarda da gecədən keçmiş evə gələn oğlunun taleyilə bu çağacan düz-əməlli maraqlanmamışdı. Əslində bu ona sərif etmişdi; Sirusla gizli yaşantılarından oğlu xəbərsiz qalmışdı. Qıyası, hər kəs öz həyatını necə gəldi yaşamışdı. Amma indi... İndi birdən-birə, öz halal ərindən olan oğlunun taleyilə maraqlanmağa başlamışdı.

Oğlu özündən yaşca xeyli böyük olan bir küçə

qadınına ilişmişdi. Bir çox gecələri evə gəlməyəndə də onunla gecələmiş və anasının sorğusuna “dostum-gildə gecələmişdim” cavabını vermişdi...

Bir azdan oğlunun da ac gələcəyini düşünüb yemək hazırlamaq istədi. Amma heç həvəsi yox idi. Soyuducunu da könülsüz açdı; bir az kolbasa və xiyar-pomidoru da savayı yeyiləcək bir şey yox idi. Ət buz dolabında bir həftə öncədən qaldığından sümük kimi bərkimişdi. Donunun açılması üçün bir gün gözləmək lazım idi. Düşündü: “Eybi yox, gələr, kolbasa-çörək yeyər!” Çörəkqabına baxdı. Çörək də dünən axşamdan qalan idi. Bir dilim çörək və kolbasa kəsib iştahasız dişlədi və ani olaraq, üzü üstə döşəməyə düşmüş kağıza baxdı. Adi kağış deyildi, fotoya oxşayırdı. Götürüb baxdı. Dik atıldı. Oğlunun dizləri üstə yarıçılpaq bir qadın əyləşib dişlərini ağardırı. İlk görünüşündən üzü-üzlər görmüş təsiri bağışlayan qadının, hiss olunurdu ki, gözəl zahiri keçmişli olub.

Şəklən bura hardan, necə düşdüyünü fikirləşdi. Birdən xatırladı. Bayaq oğlunun çirkli köynəyini yumaq üçün hamamda vannaya atmışdı, çox gülmün, onun cibindən düşüb.

Şəklə bir daha diqqətlə baxıb oğlunun qarasında deyindi: “Eybi yox, düşərsən əlimə! Görüm, bu dəfə başımı necə aldadacaqsan! Daha yalanların keçməyəcək. İndi bildim gecələri harda veyillənir, kimin qucağında yatırsan!..”

Oğlu hələ də gəlib çıxmamışdı. Yuxu gözlərindən tökülürdü. Telefonu söndürüb yatağa uzandı. Bir qədər Skripkaçını düşündü. Sanki yanında uzanıbmış kimi məhəbbətlə ətrafına baxdı, onu yanında görməyincə pəjmürdə oldu. Az sonra əməlli-başlı yuxuladı. Yuxuda ərinə gördü. Sonra Skripkaçını. Gördü ki,

Zəka Vilayətoğlu

Skripkaçıyla qol-boyun olub şirin-şirin yatır, əri isə qapı ağzında lüt-üryan dayanaraq, onu səsləyir, onunla yatmağını istəyir, ilan dili çıxarıb yalvarır. Bu an qapının zəngi səslənir. Əri yoxa çıxır, Skripkaçı isə hələ də onunla birgə yataqdadır. Zəng səsinə hər ikisi təlaşlanır. O, elə zənn edir ki, gələn Sirusdur. Skripkaçını gizlətməyə çalışır, gizlədir də və gedib qapını açır, qapıda kimsə yoxdur və o sevincək geri qayıdır. Bu an yataqda oturub gözləyən Sirusu görür, Skripkaçıdan isə əsər-əlamət yoxdur və bu an ərzində, həqiqətən qapı zəngi aramsız səslənməkdəydi. Sadəcə, Təravət elə dərin yuxuya getmişdi ki, səsə ayıla bilmirdi. Uzun-uzadı zəng səsi axır ki, onu ayılda bildi. Ayıldı, zəng səsinə bir daha eşitdi, həyəcanlandı, yatağına, yan-yörəsinə baxdı, yanında kimsənin olmadığına əmin olduqdan sonra yenə də barmaqları ucunda yeriyib qapıya yaxınlaşdı, gözlükdən baxdı. Gələn oğlu idi. Oğlu narahatlıqla ayağının birini qaldırıb, o birini qoyur, fis-fis fısıldayır, öz-özünə donquldanır, zəngi aramsız basırdı.

-Yaxşı, öldürmə özünü, açıraam!.. Gecənin bu vaxtı sülə it kimi küçələrdə veyil-veyil dolaşmağı bəs eləmir, hələ bir, məni də borclu çıxarır... Gəl, gəl, keç içəri, görüm indi hansı iylənmiş ləçərin yanından gəlirsən?-oğlunun içəri keçməsinə gözləmədən hirs-hikkəylə onun üstə düşdü.

-Ana, noolub axı, qoy bir içəri keçim dəəə!

-Gəl, əvvəlcə keç hamama, yaxşı-yaxşı yuyun. Bilirəm hansı cəhənnəmdən gəldiyini. İtin-qurdun nəfəsinə, qoxusuna dayanıb mənim evimi murdarlama, bəsdir!

-Noolub axı?

-Gəl, keç yuyun, indi deyərəm nə olduğunu!..

Kişi olan hər yetənə tamah salmaz. Heyfin gəlmir gəncliyinə?

-Ana, yaxşı daa, qoy oturmuşuq... Acıdan ölürəm, nə bişirmisən?

-Avara oğula heç nə.

-Yaxşı daaa.

-Yemək bişirməyə ərindim. Soyuducuda kolbasa var... Salat hazırlayım?

-Hazırla, indi gəlirəm,-oğlu yuyunmaq üçün hamama keçdi. Əslində isə anasının töhmətlərindən can qurtarmaq üçün hamama girdi. Ən azı növbəti yalanları uydurmaq üçün burda vaxt qazana biləcəkdə.

...Oğlu yemək yedikdən sonra süfrəni yığışdırdı. Sonra divanda onunla yanaşı əyləşib çantasında gizlətdiyi şəkli çıxarıb oğlunun gözləri qarşısında tutdu:

-İndi de görüm, bu həyasız, bu ləçər kimdir ki, onu belə acgözlüklə qucaqlayıb bu cür biabırçı bir şəkil çəkdirmisən, utanıb yerə girmirsən?

-Bu səndə hardandır?-oğlu bədəninə iynə sancılmış kimi dik atıldı.

-Necə yəni hardandır! Bilmirsən ki, mənim xüsusi agentlərim vaaar?.. Bu ləçərin özü gətirib verib şəkli mənə... Buna sözün nə?.. İnanmırsaaan?..

-Ola bilməz. Şəkil mənim köynəyimin cibində idi. Yadımdan çıxıb qalıb orda. Yəqin ordan götürmüşən, ya da cibimdən harasa düşüb qalıb, rastına çıxıb!

-Tutaq ki, belədir, olsun! Yaxşı, de görüm kimdir bu ləçər?

-Ana, yatmaq istəyirəm. Yuxu deşir gözlərimi. Olaaar, bu haqda sabah danışaaaq?-oğlu bir yolla anasının əlindən yaxa qurtarmağa çalışdı.

-Olmaz! Sorğularıma düzgün cavab verməyincə

Zəka Vilayətoğlu

sənə yatmaq yoxdur!.. De görüm, kimdir bu ləçər?.. Gör bir, adama oxşar sifəti vaaar!.. Üzü, üzlər görüb bunun, bala, aqlını başına yığ!.. Özü də məndən qocadır!.. Niyə, axı, özünü çirkaba bulayırsan? Yazığın gəlmir özünə?

-Niyə qoca olur ki, məndən cəmisi yeddi yaş böyükdür dəəə. Mənim də iyirmi üç... İndi onsuz da dəbdir, qadın kişidən böyük, təcrübəli olsa yaxşıdır. Bir də ki, yaşın nə fərqi var, axı? Bir qulaq as,-oğlu yaxınlaşıb musiqi mərkəzini işə saldı. Müğənni oxumağa başladı: “Yaşın nə fərqi var ki, sevirəm səni...”

Tərəvət əsəbləşib qışqırdı:

-Söndür onu, həyasız oğlu!.. Söndür dedim!.. Kəs onun səsini... Gecdir, yatmaq vaxtıdır. Gecənin bu vaxtı ətimizi tökmə...

...Taksi sırayla düzölmüş şam ağaclarının yanına çatanda dayandı. Narın-narın yağış atırdı. Sürücü maşından düşməzdən öncə güzgüdə sir-sifətinə, sıx, qara saqqalına diqqətlə baxdı. Əlini saqqalına aparıb tumarladı, gülümsədi, düşündü: “Saqqal adamın sifətini necə də dəyişərmiş! Az qala, özüm özümü tanımayım!..”

Daim maşında gəzdirdiyi irirək parçanı götürüb taksidən düşdü. Ağacların arasında su dəyməyən bir yer tapıb parçanı sərdi, “Ya Allah, sən özün kömək ol!” deyib, dizlərini qatladı. Əllərini göyə qaldırıb pıçıltılarla dualarını oxuyub, namazını qılmağa başladı. İbadətini sona yetirincə bərk acdığını hiss etdi. Hardasa əyləşib yemək yeməkdənsə, yaxınlıqdakı dönərxanadan dönər alıb maşındaca yeməyə, nahar

etməyə qərar verdi. Əvvəllər dönər yeməyə nə vaxtı olardı, nə də həvəsi. Günü-güzəranı toylarda, restoranlarda yeyib-içməkdə keçərdi. İndi belə şeylər onda ikrah hissi doğururdu. Yemək üçün yaşamanın insana xas bir şey olmadığını duyduqca, rahatlığını daha çox Tanrıya ibadətdə tapırdı. Hər ibadət etdikcə də Tanrıya bir az daha yaxın olduğunu hiss edirdi.

Musiqi sənətindən, sevimli skripkasından-ailəsinin çörək ağacından həmişəlik ayrılmaq istədiyi zaman arvadı onu fikrindən daşındırmağa çox cəhd eləsə də o, inadından dönmədi və bu yolu tutdu. Birdən-birə dini kitablar oxumağa, məscidlərə üz tutmağa, namaz qılmağa, oruc tutmağa başladı. Arvadına da sərtliklə tapşırırdı ki, yaxşısı budur o, kişi işinə qarışmasın. Skripkanı da göstərüb nifrətlə “kişi sənəti deyil bu. Bu sənət şeytandan başqa heç kimə, heç nəyə xidmət etmir. Musiqi, şərab, nəşə-bunlar hamısı biri-biriylə qohum-qardaşdır, çox tez insanı yoldan çıxarır, pis əməllərə yönəldir...” Arvadı daha dinmədi və o da həmin gün skripkasını satıb, əldə etdiyi pulun üstünə də qazandıqlarından əlavə edib həmin bu sarı taksini aldı. Daha arxayın idi ki, qapıbir qonşusu Mustafanın arvadı hay-küylə onun qapısından girib deməyəcəkdə: “Ayaqlarının altında ölüm, ay Kəbir qardaş, ölmüşəm, götür ölümü yerdən!.. Üzü iki cahanda qara olmuş Mustafa evə cibləri boş qayıdıb! Toya göndərmişdim ki, yesin-içsin, şənlənsin, toy siyahısına nəmər salsın. Borcudur də, onsuz da bu gün-sabah biz də qızımıza toy edəcəyik. Kimin kimdə borcu qalıb batasıdır ki?.. Sözümün canı odur ki, papağı boş qalmışın cibində kor qəpik də qalmayıb. Dilinə o zəhirmar içki dəyən kimi cibində nəyi var, xərcləyib musiqiçilərə. Sonda siyahıya yazılmağa bircə manatı da qalmayıb, suyu

Zəka Vilayətoğlu

süzülə-süzülə üstümə qayıdıb gəlib... Gözlərinə canım qurban, deyir, toyun musiqiçiləri siz imişsiniz. Səni görən kimi nə təhər sevincək olubsa, hər nəyi var sizə xərcləyib... Deyirəm, bəlkə... Görüm elə qan qussun o musiqiçiləri! Bir tikə çörəklərini balalarına halallıqla yedirməsinlər!..Özünə götürmə, sən Allah! Yəni deyirəm, bəlkə...”

Qadın, deyəsən özünü gicliyə qoymuşdu, ya həqiqətən dəli idi, qulaqları eşidə-eşidə Kəbiri qarğıyırdı. Elə bu üzdən də qadına baş qoşmadı, çətinliklə də olsa səbrini basa, coşmaqda olan qəzəbini yatıra bildi və toydan qazandığı pulları arvada verdi ki, qan qusmasın, balaları yetim qalmasın. O vaxt, bu vaxt bir daha musiqi sənətinə qayıtmayacağına söz verdi. İradəli adam olduğundan içkidən də, uyuşdurucudan da asanlıqla xilas ola bildi. Ümumən ağlına batan hər şeyi eləyən adam idi və heç bir vəchlə onu inadından döndərmək mümkün deyildi...

Şər qarışmışdı. Şəhərin hər evində, tinində, küçəsində, mağazalarında alışıb-yanan gur işıqlar, göz vurur, yer üzünə enməkdə olan şəri qovmağa çalışır, biri-birinə “qorxma, mən burdayam” deyirdilər.

Kəbir taksinin sürətini artırıb irəliyə hərəkət etmək istərkən yolun sağ tərəfində dayanaraq, ona əl qaldıran qadını gördü. Sürətlə irəlilədiyindən qadını keçib saxladı maşını və təzədən geriye verdi. Qadın arxa qapını açıb maşına əyləşdi və asta, ehtiyatlı, hürkək səslə dedi:

-Zəhmət olmasa, “Yasəmən” restoranının yanına sürün!..

Çox keçmədən Kəbir taksini məşhur “Yasəmən” restoranının düz yanında saxladı və arxaya baxmadan nəzakətlə qadına dedi:

-Çatmışıq, buyurun!

Qadın restorana çatdıqlarını bilirdi, amma maşından düşməyə tələsmirdi. Pəncərədən restoranın həyətində yan-yanaya dayanmış bahalı, son model xarici avtomobilləri gözdən keçirdi. Yağlı, quyruqlu erkək toğlulara bənzətdi bu avtomobilləri. Onların sırasında Siriusun “BMV”-sini də aradı, gözlərinə dəymədi.

Sirusun üzünə evinin qapısını da, telefonunu da qapamışdı. Hətta telefon nömrəsini də dəyişmişdi ki, bir daha Sirius onu tapa bilməsin. Birdən-birə gözündən düşmüşdü Sirius. Skribkaçı hamını, hər kəsi, hər şeyi salmışdı gözlərindən. Bununla belə barmağındakı qiymətli, brilliant qaşıl qızıl üzük, qulağındakı brilliant sırğalar, qızıl boyunbağı, qiymətli əlbəsələr-hamısı qınayırdı onu. Sanki onların parıltısı Siriusun gözlərinin parıltısı olaraq, onu yandırmağa çalışır, deyirdilər: “Niyə belə edirsən? Axı Sirius səni öz canından çox istəyir!..”

Taksi restoranın həyətində yarım saatdan çox dayandı. Qadın hələ də taksidən düşmək istəmirdi. Kəbir onun məqsədindən xəbərsiz halda təkrarladı:

-Xanım, biz çatmışıq. Mən getməliyəm!

-Olaar, bir az da gözləyək?.. Xahiş edirəm, inciməyin! Pulunuzu da artıqlamasıyla verəcəm!

-Xanım, məsələ pulda deyil. Gözləmək lazımsa, gözlərəm, eybi yox, bizim işimiz budur!

-Çox sağ olun!.. Bilirsiiiz, bir nəfərlə görüşməliyəm, deyəsən, ləngiyir!

-Narahat olmayın, xanım, lap bir saat da gözləyə bilərik!

Restorandan musiqi səsi gəlirdi. İçəridə baş verənlər qadının gözləri önündə canlanırdı. Bura bir gecəlik qadınlarla, məşuqələrlə gələn kişilər yeyir-içir,

Zəka Vilayətoğlu

onlarla qucaqlaşib rəqs edir, sonda restoranda yerləşən istirahət otaqlarına çəkilirdilər. Skripkaçı da sonacan öz işində idi və gözəl, lirik musiqilərlə onların könüllərini daha da rıqqətə gətirir, həvəs və ehtiraslarını bir az da coşdururdu...

Yarım saat da keçdi. Qadın hələ də taksini tərk etmək istəmirdi. Sürücüyə dediyi kimi, “gözlədiyini” adam da gəlib çıxmaq bilmirdi. Qorxu-hürküsü olmasaydı, taksidən düşüb restorana girər, qapının ağzında dayanıb Skripkaçını oğrunca seyr edər, musiqilərini dinlər, çıxıb gedərdi. Ehtiyat edirdi, birdən Sirusla qarşılaşardı. Çox da Sirusun məşını gözə dəymirdi. Ola bilərdi ki, hansısa dostunun məşınında gəlmiş olardı bura.

-Xanım, deyəsən, gözlədiyiniz adam gələne oxşamır!-Kəbir səbri tükənmiş halda dedi.

-Xahiş edirəm, bir az da gözləyin! Vallah pulunuzu artıqlamasıyla ödəyəcəm, narahat olmayın!

-Xanım, məsələ pulda deyil. İnsan, bu dünyada tək pul üçün yaşamamalıdır!..

Qadın bir söz demədən sürücüyə baxdı. Gözlərini aydın görə bilmədi. Görsəydi bəlkə də dalağı sancardı. Amma qara, cod saqqalını görürdü. Bu saqqal onun işıqlı sifətini qatı zülmət kimi bürümüşdü. Yazığı gəldi sürücüyə. Elə zənn etdi ki, onun kimsə, əziz adamı rəhmətə gedib. Nəsə soruşmağa da cəsəət etmədi.

-Bacı, mənə boşuna vaxt itiririk! Burda dayandıqca özümü çox pis hiss edirəm. Belə yerlərdən xoşum gəlmir mənə. Bu cür yerlər yalnız şeytana xidmət edir. İnanın mənə, şərab olan yerlərin hamısı şeytanın obyektleridir. Mən mömin adamam, mənə Haqqa aparən yol burdan çox-çox aralıdır. Bilirəm bu cür yerlərə kimlərin gəldiyini, nə oyunlardan

çıxdıqlarını.

-Qardaş, sizdən nə gizlədim, mənim heç kəslə görüşüm yoxdur, kimsəni də gözləmirəm. Bu gün mənə bir nəfər xəbər çatdırıb ki, sənın ərin bir qadınla hər axşam “Yasəmən” restoranına kef çəkməyə gəlir. Onunçün də bura gəlmişəm. Gözləyirəm, görüm, deyilənlər həqiqətdir, ya yox. Görsəm ki, yanında yad bir qadın var, inanın Allaha, gözlərinizin qarşısında onun başına bir oyun açacam ki,..

Qadın, sürücünü bir az da gözlətmək üçün özündən yalanlar uydurmağa başladı. Birdən də anladı ki, bu yalanlarla o, yalnız özünü aldadır. Səhərəcən burda dayanıb gözləməklə də heç nəyə nail olmayacaq. Buna baxmayaraq, inadla gözləməyində davam edirdi. Ümid edirdi ki, restoranda iş bitdikdən sonra Skripkaçı bayıra çıxıb, evinə getmək üçün öz maşınına(əslində Skripkaçının heç vaxt şəxsi maşını olmamışdı. Qazandıqlarını müdam içkiyə, nəşəyə və qadınlara xərcləmişdi) əyləşəcək. Heç olmasa bu zaman onun mübarək vücudunu bir anlıq görüb sakitləşəcək.

-Xanım, deyilənlər doğru isə, əriniz çox böyük günah işləyir. Onu güdməklə, qarabaqara izləməklə siz özünüz də günah işləmiş olursunuz! Bu azmış kimi məni də özünüzə yoldaş edirsiniz. Beləliklə üçümüz də günah işləmiş oluruq. Mənim günahım isə ikinizinkindən də böyük olur!.. Allah xatirinə, pulunuzu da istəmirəm, düşün maşından, çıxıb gedim,- Kəbir əsəbi dilləndi.

Qadın dilxor halda dedi:

-Elə isə qayıdaq geri, məni götürdüyünüz yerə.

...Taksi deyilən yerə çatanda qadın dedi:

-Sağa dönüb, düz gedin!

Zəka Vilayətoğlu

-Niyə? Axı mən sizi burdan götürmüşdüm!

-Elədir. Sürün, zəhmət olmasa. Geriyə piyada qayıtmaq istəyirəm. Qoy bir az sərin külək vursun üzümə.

-Necə məsləhətdir!-Kəbir sağa dönüb deyilən istiqamətdə sürdü. Xeyli getmələrinə baxmayaraq, qadından səs çıxmadığını görüb soruşdu:

-Burdan hara?

-Bir az da gedib, sola dönərsiz!-qadın ah çəkdi. Taksi deyilən yerə çatanda:-Burda saxlayın,-dedi.

Taksi dayandı. Qadın yenə də taksidən düşmədi və sol tərəfdəki binanı göstərərək dedi:

-Bu binanı görürsünüz?!

-Dəlixananı deyirsiniz?

-Hə... Mənim ərim uzun illərdir burda yatır.

-Əriniiiz?!.. Bəs deyirdiniz?!.. -Kəbir lap hövsələdən çıxdı. Deyəsən, qadın onunla əylənmək istəyirdi. Bunu yəqin etmək üçün dönüb qadına baxdı, onun sakitcə ağladığını görüb fikrindən daşındı.

-Hə, deyirdim. Amma indi,.. bağışlayın məni,.. mən,..-qadın hıçqırmağa başladı.

-Yox, xanım, yox. Əslində dəlixana bu dünyanın özüdür. Biz insanlar da bu nəhəng Dəlixananın zavallı dəliləriyik. Tanrı bizi bura sağalmamız üçün göndərmiş. Bizim dərdimizin çarəsi isə yalnız ölümdür.

-Bağışlayın, çox incitdim sizi... Nə qədər verməliyəm?-qadın özünü ələ alıb portmanatını açdı və içindən pul çıxardı.

-Heç nə qədər, düşün, gedin!-sürücü baş açmadığı bu qadından tezliklə yaxa qurtarmağa çalışdı. Artıq onun sirlə göz yaşları onu da boğmağa başlamışdı. Özünü niyəsə günah işləmiş kimi hiss edir, yaxasına iti caynaqlar kimi yapışmaqda olan günahlardan yaxa

qurtarmağa çalışırdı.

Qadın ona sarı bir əllilik uzatdı. Sürücü götürmək istəməyəndə ehmalca yandakı boş oturacağın üstə ataraq, qapını cəld hərəkətlə açıb maşından düşdü, arxaya baxmadan sürətlə taksidən uzaqlaşdı. Yaxınlıqdakı Dəlixana binası isə ala qararıqlıqda bədheybət bir Dəliyə oxşayırdı sanki və eləcə dayanıb donuq-donuq Kəbirə baxırdı.

Kəbir son dəfə Dəlixanaya baxıb köksünü ötürdü və bir anlıq hiss etdi ki, ürəyinin dərinliklərindən qasqatı bir kədər dumanı lay-lay qalxıb gözlərinə yayıldı. Sonra birdən-birə sükan tutan barmaqlarının ucu gizildədi. Sanki skripkanın simləri indicə sürtmüşdü. Dəli olduğunu, skripkası üçün dəli kimi dıxdığını hiss edib, kövrəldi, təəssüfləndi və başını sükana söykəyib rahatlananacan maşını yerindən tərpətmədi...

ARMANIN ÖLÜMÜ

-Neçə günlüyə gəlmisən, Armancan?-erməni əsgəri Armanın anası Dinora oğlunun üz-gözündən öpüb sevincək soruşdu.

-Bir həftəlik icazə veriblər, - Arman dedi.

-Hər dəfə atışma xəbərini eşidəndə ürəyim ayaqlarım altına düşürdü. Qulağım, gözlərim televiziyadan verilən xəbərlərdə qalırdı. Öldürülən əsgərlərimizin adı sadalandıqca yüz dəfə ölüb-dirilirdim. Qoymadılar adam balası kimi ömür sürək. Heyif ötən illərimizdən. Gərək atan mənə rast gəlməyəydi. O, Tiflisə gəldiyi gün, bizim bax, bu intizarlı, ağrı-acılı, qorxu-hürkülü günlərimizin təməli qoyulurmuş, sən demə.

Atam ağıllı adam idi ki, vaxtında baş götürüb Tiflisə köçmüşdü. Onsuz da biz, əslinə qalanda xalis erməni deyilik. Atamın da anası gürcü qızıdır, mənəm də. Bəlkə də atamın da gürcü qızıyla evlənməsində səbəbkar anamdır. Kəsəsi, biz nə erməniyik, nə də gürcü. Hələ atan... Atanın da anası rusdur. Ona görə də bu dava-dalaşın, müharibənin bizə heç bir aidiyyəti yoxdur.

-Hə. Belə çıxır ki, biz kokteyl kimi bir şeyik! - Arman gülə-gülə dilləndi.

-Hə. Elə bir şeydir.

-Müharibənin qurtarmasına ümid yoxdur, ana. Bizimkilər onsuz da xof içindədirlər. İrana, Rusiyaya arxayındırlar. Onların təsiri, köməyi, həvəsləndirməsi olmasa, inan ki, rəhbərlərimizdən tutmuş hamımız silahı yerə qoyub, türklərlə barışıq edər, biri-birimizin boynuna sarılar, yenidən dostlaşar, qardaşlaşarıq.

-İnanıram, Armancan. Amma bizim qan-qada, ölüb-öldürmək arzusuyla yaşayan hərislərimiz, murdarlarımız imkan vermirlər axı. Deyən, başa salan gərəkdir ki, ay donuz, “torpaq”, “Qarabağ” deyib nə özünü öldürürsən, onsuz da öləndə payına bir məzarlıq torpaqdan başqa heç nə düşün deyil... O da düşsə.

-Asta danış, ana, eşidən olar! - Arman ehtiyatla dilləndi.

Dinoranın atası Gürcüstana köçüb orada məskunlaşdıqdan az sonra pasportunu dəyişdirmiş, erməni soyadını gürcü soyadı ilə əvəzləmişdi. Sonra da Tiflisdə balaca bir kafedə aşpaz kimi fəaliyyətə başlamışdı. Bişirdiyi gürcü xəngəlinin, kupatinin dadından doymaq olmurdu. Hətta bu dadlı xörəklərin dadından ləzzət almaq üçün Ermənistandan dəfələrlə dost-tanışları onun yanına gəlir, bəs deyincə yeyib-ıçır, keflənirdilər. Daha bir gün bu həvəslə gələn erməni dostlarından biri öz yeniyetmə oğlunu da özüylə gətirmişdi. Bir neçə gün Dinoragildə qonaq qalmışdılar. O gündən də həmin dostunun oğlu Dinoranı görüb aşıq olmuşdu. Dinora da oğlana vurulmuşdu və bircə il sonra toyları olmuşdu. O vaxtdan da Dinora Ermənistana-bu dağ kəndinə gəlin köçmüşdü.

-Necədir, orda sizə yaxşı baxırlar, ya yox?.. Gözlərim görə-görə soruşuram da, mənim ağıma bax eeee... Səni mən bu görkəmdə yola salmamışdım axı! Gör bir, nə kökə düşmüşsən! Burdan gedəndə yanaqların qıpqırmızı çuğundur kimiydi. İndi bir dəri, bir sümük qalmısan.

-Ana, vəziyyət çox ağırdır. Orduda ərzaq çatışmazlığı var. Xalqdan çox şeyi gizlədirlər. Əsgərlərimizdən Azərbaycan tərəfinə könüllü keçənlər

Zəka Vilayətoğlu

var. Bezmişəm. Komandirlər, bizdən yaşlı əsgərlər bizi çox incidirlər. Kimin ki, imkanı var rüşvət verib oğullarını hərbidən ömürlük azad etdirib. Belə getsə, biz orda çürüməli olacağıq.

-Darıxma, Armancan, altı ay birtəhər dözmüsən, bundan sonrasını da Allah özü xeyirli eləsin! Onsuz da dözməkdən başqa çarəmiz yoxdur!-Dinora oğlu üçün çay-çörək hazırlaya-hazırlaya dilləndi.

-Atamdan nə xəbər?-Arman soruşdu.

-Bu gün zəng etmişdi. İki-üç günə gəlməlidir. Rusiyada da qazanc yoxdur deyir. Var ee, amma deyir, pul tikintidədir, o da çox ağırdır. Gərək çiyində əlli kiloluq sement kisəsini dördüncü, beşinci mərtəbəyə qaldırasan. Çarəmiz nədir, deyir, qaldırırıq, ondan sonra da gecə səhərəcən bədənimizin hər yeri gizildəyir... Yoxdur dəəə, Allah bu yeri xaraba qoyub, xeyir-bərəkət çəkilib göyə. Burda dolanışıgımız yaxşı olsaydı, atanın Rusiyada nə işi vardı... O gün atamla danışdım. Deyir: Tiflisdə də dolanışıq yaxşı deyil. Adamlar yoxsulluqdan əziyyət çəkirlər. Noolsun, deyir, düzlük, demokratiya, qanun-qayda var, amma pul yoxdur. Bir də deyir, gürcü qonşumuz bir neçə gün öncə Bakıya getmişdi. Qayıdanda heyrətdən gözləri bərəlmişdi. Deyirmiş, guya Bakı gözəllikdə Pariji ötüb. Hər yanda gözəl binalar tikilib, küçələr, parklar salınıb. Şəhər, gecələr çil-çırağa qərq olur, baxanda heyrətdən adamın ağzı açıla qalır, hələ musiqili fəvvarələr!.. Adamlar da, deyir keflə yaşayırlar. Hərənin də altında bir xarici maşın. Şəhərdə, deyir, gözünə nadir hallarda sovet-rus maşını dəyəər. Azərbaycan, deyir elə sürətlə inkişaf edir ki, heç elə bil Ermənistanla müharibə apanan ölkə bu deyil. Allah istəyir də türkləri. İstəməsəydi o boyda təbii sərvətləri

verməzdi ki, Azərbaycana... Kül bizimkilərin ağına, anlamaq istəməzlər ki, Allahın istədiyi, sevdiyi bir kəsə, bir ölkəyə pislik etmək, göyə daş atmaq kimi bir şeydir... Kaş biz də türk doğulaydıq. Azərbaycan kimi vətənimiz olaydı! - Dinora köks ötürdü. Türklər dostluğa çox sadıqdirlər. Atamın, bilirsən nə qədər türk dostları vardı?!.. Gürcüstanda türklər də çoxdur. İndinin özündə atamla əlaqələri var. Görüşürlər, yeyib-içirlər. Əslində onlar atamı bir gürcü zənn edirlər. Erməniliyini bilsələr belə, inanmıram ki, dostluğa dönük çıxsınlar.

Anası danışır, Arman acgözlüklə, iştaha ilə onun süfrəyə düzdüyü yeməklərdən yeyir, özünə gəlirdi. Bu altı ay ərzində hansı çətinliklərə, acliğa-susuzluğa tabladığını yaxşı bilirdi. Çox şeyləri anasına açıb deməyi kişiliyinə sığışdırmırdı. Yaxın keçmişdə baş verən dəhşətli hadisə onu lap sarsıtmışdı. Hərbidə baş verən dedovşına gənc əsgərləri cana doymuşdu. Cana doyan bir əsgər iki əsgər yoldaşını güllələyib öldürmüş, sonra bıçağını çıxararaq, öldürdüyü əsgərlərin cinsiyyət orqanlarını dibindən üzərək, onların qapanmış çənələrini, elə həmin bıçaqla ayırıb öz ağızlarına soxmuşdu. Sonradan məlum olmuşdu ki, həmin öldürülmüş əsgərlər, onları öldürən bu əsgəri xəlvətdə zorlayıb alçaldıblarmış...

Arman da cana doymuşdu. Onu bu cür alçaltmasalar da, tez-tez təhqir edir, döyür, incidir, bəzən yeməyini də əlindən alıb yeyirdilər. Çoxdan əsir götürülmüş və illərdir ki, işgəncələr içərisində yaşatdıqları türk əsgərinin başına gətirilən müsibətlər Armanın göz yaddaşında, şüurunda dərin yaralar açmışdı. Özlüyündə qət etmişdi ki, onun mənsub olduğu erməni xalqı vəhşidən də vəhşidir.

Zəka Vilayətoğlu

Türk əsgərini o ki var döyür, incidirdilər. Halsız, taqətsiz düşüb bayılaraq, yerə sərilməmiş zavallının üz-gözünü murdarlayır, sonda buz kimi soyuq suyu sifətinə çırpıb ayıldır, yenidən əzab verirdilər. Sö-nuncu dəfə əzablara tablamayıb bayılan əsiri daha ayılmaq mümkün olmamışdı. O, ölmüşdü... Bu cür acı bir aqibəti özünün də yaşaya biləcəyi ehtimalı gecələr Armanın yuxusunu qaçırdı. Hey bu haqda düşünürdü, görəsən, bir gün əsir düşəsi olsa, türklər də onun başına bu cür alçaq oyunları açardılarmı?.. Hərdən dəlicəsinə bir istək keçirdi könlündən-dağları, dərələri aşıb könüllü halda türklərə təslim olmaq, birdəfəlik ermənilərdən və ermənilikdən yaxa qurtarmaq istəyi. Amma qorxurdu. Türklərə də inana bilmirdi. Birdən türklər, onun güman etdiyi kimi humanist, rəhmli olmadılar, onda necə olsun?.. Qəfil bıçağı siyirib, qoyun başı kimi onun başını bədənindən üzsələr?!.. Bunları düşündükcə dəhşətə gəlirdi.

... Bir həftə sonra anası Dinora Armanın çantasına suda soyutma bişirilmiş bütöv bir hünduşka, bir neçə tərtezə kürə çörəyi, pendir, donuz salası, bir neçə kilo kartof, bir litr meyvə arağı (əri həmişə cürbəcür meyvələrdən özləri və istəkli qonaları üçün arağ hazırlayırdı)bir neçə qutu da siqaret qoydu.

Arman özü çəkən olmasa da, siqareti əsgər yoldaşlarına, arağı da komandirə verəcəkdi.

Çörəkləri Dinora öz kürələrində təzəcə bişirmişdi. Təzə çörəyin xoş ətri adamı lap uzaqdan vurur, məst edirdi.

Oğlunu göz yaşları içərisində yola saldı Dinora. Arman anasının yaşlı gözlərinə baxa-baxa özü də kövrəldi və yola düzəldi. Gözdən itənəcən tez-tez dönüb arxaya baxdı. Kənddən çıxıb aramla hərbi

hissələrinin yerləşdiyi uca dağlara doğru səmt götürdü. Az keçmiş, dərələrdən qalxan qas-qatı duman hər yanı bürüdü. Bir addım irəlini görmək mümkün deyildi. Get-gedə irəliləmək çətinləşirdi. Çiyindəki ağır çanta da anbaan ağırlaşır, Armanın arıq, cılız bədənini heydən salırdı.

Çox çətinliklə bir kilometrə yaxın yol getdi. Dumanda hara, hansı səmtə getdiyinin, artıq fərqudə deyildi. Gedirdi. Hara gedib çıxacaqdı, bir Allah bilirdi. Onu aparan öz qismətiydi: xoşbəxtliyəmi, acı bir ölümün görüşünəmi, düşmən üstünəmi-bilmirdi. Bir bildiyi o idi ki, zirvəyə-dağların başına doğru qalxır. Qatı dumanın çəkilməsini, seyrəlməsini arzulasa da bu arzusu gerçəkləşənə oxşamırdı. Getdikcə xoflanırdı. İçini bu qatı duman kimi bürüyən qaraxunun, şübhələrin təsirindən ayaqları keyləşirdi. Qorxulu düşüncələr biri-birini əvəzləyirdi: “Birdən yolu azıb türklərin postuna gedib çıxsa,.. görəsən, aqibəti necə olacaq o zaman?..”

Allaha ümidlə irəliləyirdi. Qəfildən yad dildə “Tərpənmə!” sözünü eşitdi. Qorxu, vahimə içərisində səs gələn tərəfə baxdı. Kimsəni görmədi. Səs bir də eşidildi. O, dayandığı yerə mıxlanıb qaldı. Dumanı yarıb çıxan avtomat lüləsini görəncə, qorxudan əsib-titrəməyə başladı. Az sonra iki türk əsgəri onunla üz-üzə dayandı. Biri o birinə “İt oğlu dumanda azana oxşayır” - dedi. O biri əsgərsə: “Bilmək olmaz. Bunlar yalquzaq kimi dumanda, çəndə hücumla keçirlər!” - dedi.

Arman bir şey anlamadı və əllərini qaldırıb yalvardı, aman dilədi. Nə demək istədiyini anlamayan türk əsgərləri onun, sadəcə yalvardığını hiss etdilər və yenə də onlardan biri “Yeri, orda anlaşıraq!” -deyərkən,

Zəka Vilayətoğlu

avtomatın lüləsini Armanın kürəyinə dayadı. Arman titrəyə-titrəyə göstərilən istiqamətdə irəlilədi. Bir qədər sonra Azərbaycan hərbi qüvvələrinin yerləşdiyi hissəyə gəlib çıxdılar.

Armanı komandirin hüzuruna gətirdilər. Sorğu-sual başlandı. Tərcüməçi komandirin sorularını Armana anladı: “Bizim tərəflərə gəlməkdə məqsədin nədir?.. Hardan, kimlər tərəfindən göndərilmişən?.. Düzünü desən, səni incitməyəcəyik!..”.

Əsgərlərdən bir neçəsi Armana qanlı-qanlı baxırdı. Bunu Arman özü də görürdü. Amma mərhəmət hissi, yaranışdan üzlərinin ən gözəl ifadəsi olanlar da az deyildi və elə komandirin özü də bu adamlardan idi.

Arman birtəhər özünü ələ alıb, qəfil ağına gələnləri komandirə söylədi: “Məni bura-sizin yanınıza komandirimiz Ovanes Marqaryan göndərdi... Bu çantadakı ərzaq şeylərini də onun əmri ilə sizə gətirmişəm. Bu gün komandirimizin ad günüdür...”

Tərcüməçi deyilənləri türk komandirinə anladınca komandir, Armana çantasını açmaq üçün icazə verdi.

Arman həyəcanla, yenə də əlləri, barmaqları titrəyə-titrəyə çantasını açıb, içərisindən əvvəlcə, hələ tam soyumamış təzə, ətrili kürə çörəklərini, qəşəng bişmiş bütöv hinduşkanı, bir litr meyvə arağını və digər şeyləri bir-bir çıxarıb komandirin qarşısına qoydu.

Komandir maraqla, təəccüblə Armana və çantadan çıxardıqlarına baxıb istehzayla gülümsədi və soruşdu:

-Tutaq ki, söylədiklərin doğrudur,.. yaxşı, inandıq. Komandiriniz bununla nə demək istəyir?

-O söylədi ki, biz dostluğun tərəfdarıyıq. Heç olmasa birçə günlük düşmənliliyimizi unudaq, birlikdə olmasa da, dağın o üzündə biz, bu üzündə də siz, bu

dostluğun şərəfinə yeyib-içək!-Armanın sürətlə işləyən ağı onu yenə də məəttəl qoymadı.

Komandır, zəhərli olub-olmayacağından öncə təzə bişirilmiş və hələ də gözəl ətri, qoxusu üstündən getməmiş çörəyə, müqəddəs nemətə baxdı. Bu müqəddəs nemətin müqəddəsliyi qarşısında əriyib mum tək yumşaldı. “Çörək Qurandan irəlidir” deyi-mini xatırladı. Sanki qarşısındakı təkcə çörək deyil, anası idi, vətəni, torpağı, eli-obası idi. Bu boyda müqəddəslikdən sonra neyləyəcəyini, nə deyəcəyini əvvəl-əvvəl kəsdirə bilmədi. Sonra arıq, cələfsiz, üz-gözündən heç də əzazil, qanıçən bir erməni faşistinə, erməni daşnağına bənzəməyən Armana baxdı. Nəhayət, əsgərlərdən bir neçəsini yanına çağırıb, Armanı gətirdikləri kimi də aparıb öz ermənilərinə tərəf ötürmələrini, insanlıq, ədalət, mərhəmət hissləri naminə barmaqlarının ucuyla olsun belə ona toxunmamalarını tapşırırdı.

Erməni hərbi qüvvələrinin yerləşdiyi hissəyə az qalmış türk əsgərləri Armanı sərbəst buraxıb geriye qayıtdılar.

Arman bir qayanın başında oturub, sevincdən, həyəcədən sinəsində duruş gətirməyən ürəyinin üstə qoydu əlini. Sanki, ağlayan bir körpəni ovudurmuş kimi ürəyini tumarlayıb, ovutmaq, sakitləşdirmək istəyirdi. Ürəyi sinəsinə sığmırdı. Arman ağlayırdı. Hıçqırıqlar, hönkürtülər də sakitləşdirmirdi onu. Ürəyindəki sevinc yüz dərəcə istidə poqquqhəpoqqu qaynayan su, çaydanın qapağını atıb-tutduğu kimi, onun ürəyini, bütün bədənini atıb-tuturdu.

Arman, Türkün böyüklüyünə, rəhminə, mərhəmətinə səcdə qılmaq, bu böyüklük, əzəmət qarşısında dönə-dönə əyilmək, təzədən geriye

Zəka Vilayətoğlu

qayıdaraq, onlara təslim olmaq, “mən də sizlərdənəm, məni də türklüyə qəbul edin, mən nifrət edirəm ermənilərə də, erməniliyə də!..” söyləmək istəyirdi.

Birdən anladı ki, ona verilən azadlıq, istirahət müddətinin başa çatmasından dörd saat vaxt keçib. Bu gecikmə heç şübhəsiz onunçün yaxşı nəticələnməyəcəkdi. Amma qorxusu çox çəkmədi. Uzaqbaşı bir neçə günlük həbslə cəzalandıracaqdılar. Xoşbəxtlik onda idi ki, ağı vaxtında işləmiş, onun köməyinə gəlmiş və o, türk əsirliyindən, ağı, fərasəti, bir də türkün mərhəməti hesabına qurtulmuşdu.

Ürəyi hələ də rahatlanmaq bilmirdi. İçində tüğyan edən sevinci onu haldan-hala salır, get-gedə qorxunc bir şeyə çevrilirdi...

...Çox çətinliklə də olsa özünü hərbi hissələrinə çatdırdı və komandirin sorğularına cavab vermək, başına gələnləri anlatmaq istərkən içində bir partlayış hiss etdi. Bu partlayışın səsini yalnız özü eşitdi. Həmmən anda da tirtap yerə sərildi...

Sevincindən ürəyi partlamışdı...

İşıqlı yazılar

O illəri tutqun halda xatırlayıram, mənə elə gəlir bunun əsas səbəbi aradan bunca illər keçməsində yox, o illərin, günlərin özünün tutqun və dumanlı olmasındadır. Bakıda bir məyusluq ab-havası dolaşırdı, təkcə adamlar yox, ədəbiyyatı yaradanlar da ədəbiyyatdan üz çevirmişdilər. Amma hər halda bu tutqun günlərlə bağlı da işıqlı xatirələrim var. «Ulduz» jurnalı o tutqun günlərlə uyuşmayacaq tərzdə işıqlı çıxırdı, rəsmləri, yeni müəllifləri və yeni yazıları ilə. O cümlədən Ələkbər Salahzadə məni də çap eləyirdi və ilk dəfə də Zəka Vilayətoğlunun adını ondan eşitdim.

Yazılarını da oxudum, işıqlı, səmimi yazılardı, bəzən bu yazılardakı işıq hətta məni heyrtləndirirdi də. Müəllif kənddən gətirdiyi saflığı, təmizliyi qoruyub saxlaya bilmişdi və bu onun yazılarında da özünü biruzə verirdi. Mövzu bol idi, yazılarda güclü, hələ yazıçının özünə ram edə bilmədiyi enerji aşırı daşırdı və hardasa bu yazılar mənə doğma idi, vaxtı ilə ilk gənclik illərimdə birnəfəsə yazdığım, üzərində baş sındırmadığım, mənasına, üslubuna fikir vermədiyim yazıları mənə xatırladırdı.

Sonra özü ilə də tanış oldum. Yazılar müəlliflərinə oxşayırlar. Mənim qənaətim belədir. Yazıları kimi səmimi, saf, işıqlı idi. Maraqlı həmsöhbət idi, Bir yerdə qərar tuta bilməsəm də, az qala hər yerdə darıxsam da, onunla darıxmırdım. Yazıları qədər özü də mənim üçün maraqlı idi.

Burdaca xatırladım ki, Zəka Vilyaətoğlu həm də müğənnidir. Təbii, bu ona yazıları üzərində bütün

Zəka Vilayətoğlu

gücü, imkanı daxilində işləməyə imkan vermir. Vaxt aparır, uzun müddətə yazıdan ayrıldıqdan sonra yenidən yazmaq vərdişini, alışqanlığını bərpa etmək asan olmur, diqqətini müxtəlif sahələrdə cəmləməli olursan. Amma bunun yaxşı tərəfləri də var, ölkəni və digər ölkələri gəzib dolaşır, sayısız-hesabsız adamlarla rastlaşır, müxtəlif vəziyyətlərə düşür və bunların heç biri də yazıçı yaddaşında izsiz ötürmədir. Arxalarınca sonradan canlandırılacaq, şifrələri çözlənəcək izlər buraxırlar.

Zəka Vilayətoğlunun ədəbiyyatdakı uğurları mənə onun gözünü açır əhatəsində kitabları görməsidir. O dövrün əyalət uşaqları kimi o da oxumağa aludə olub, ilk oxuduqları təsirsiz ötürməyib, yaddaşında dərin izlər buraxıb. Əyalət həyatının qaynarlığı, rastlaşdığı, gördüyü bənzərsiz əyalət adamları, saf, bənzərsiz, sadəlövh və duyğusal kənd həyatı, oxuduqları, sonra gəzdikləri gördükləri, təxəyyülündə əks olunub başqa mənzərələrdə, lövhələrdə üzə çıxıb. Onun işi də bu lövhələri, mənzərələri çəkmək olub. Necə çəkib, yaxşımı, pismi, düşünürəm bunu oxucular desələr yaxşıdı, mənə qalarsa, bənzərsiz çəkib. Bir kimsəni təkrarlamayıb. Qələmlər, fırçalar, kağızlar, kətanlar eynidir, insanlar və istedadlar müxtəlifdir, amma bu müxtəlif insanlar və istedadlar bəzən insanı heyrtləndirəcək qədər bir-birlərini təkrarlayır, eyni əsərlər qoyurlar ortalığa. Bu mənada Zəka Vilayətoğlu istisnadır. Yazıçı üçün də bu əsas şərtədir. Kimisə təkrarlamamaq, özünü yazmaq, öz sözünü yazmaq.

O, özünü yazır, öz sözünü yazır.

Nə onun yazıçılığını, nə də müğənniliyini önə çəkmək istəyirəm, nə də hansınasa daha çox önəm vermək niyyətindəyəm, heç Zəka da qənaətimcə bunları

ayırmaq, hansınısa seçmək və dəyərləndirmək niyə-tindən uzaqdır.

Sadəcə sənəti ona gəzmək şansı verib.

Az qala dünyanını yarısını əhatə eləyən keçmiş imperiyanı gəzir, dolaşır, toylarlada, şənliklərdə iştirak eləyir. Sonda bütün dünyanı dolaşıb öz tütün kisəsini axtaran, amma heç yerdə tapa bilməyən və nəhayət yorulandan sonra geri qayıdıb tütün kisəsini öz komasının kandarında tapan matros kimi geri qayıdır. Öz vətəninə, öz evinə. Mahnılarla yoldaşlıq elədiyi, səfərə çıxdığı, birlikdə olduğu günlərin yerini yazılarla yoldaşlıq elədiyi günlər tutur.

Zəka Vilayətoğlu tutqun və qaşqabaqlı, səması qurğuşun rəngində olan, üfüqlərində həmişə qətran qoxuyan şam, küknar meşələri ilğimlanan Rusiyanı gəzib dolaşır, mahnıları soyuq, seyrək otlu, sarı torpaqlı rus çöllərinə səpələnir. Onu hər yerdə dinləyir, eşidir, ona qulaq asırlar.

Yazılarıyla da günlərin birində elə o cür səfərə çıxacaq. Mahnıları ilə qazandığı uğuru yazıları idə də qazanacaq. Mən buna əminəm. Yazıları ilə tanışlığım mənə belə deməyə əsas verir.

Yuxarıda xatırlatdım, Zəkanın yazılarını «Ulduz» da çap olunandan üzübəri oxumuşam, sonra kitablarını da oxudum, yeni yazıları ilə də tanış oldum, bu kimi yeni, səmimi yazıları və müəllifləri kəşf eləyəndə sözün əsl mənasında o yazıların özü kimi işığa bürünən dostum Nərimanla bu yazıları bir xeyli müzakirə də elədik.

Bu kitaba toplanan povest və hekayələr Zəkanın yaradıcılığında uğur hesab eləmək olar, bu yazılar artıq bütün axtarışları, tərəddüdləri geridə qoymuş hadisələri inamla və arxayın idarə eləyə bilən yazıçı

Zəka Vilayətoğlu

qələminin məhsuludur.

“Milena” povestinin qəhrəmanı rəssamdır. Körpəliyindən istedadlı uşaq olduğu hiss olunur, ağac parçalarından adam, müxtəlif mətbəx əşyaları, gəmi düzəldir, kağız üzərində cürbəcür şəkillər, rəsmlər çəkir. Əsgəriliyini Rusiyada çəkir və Milena adlı tatar qızı ilə evlənib orda da qalır. Lakin günlərin birində kənddən məktub alır, məktubda babasının artıq öldüyünü və nənəsinin də ölüm ayağında olduğunu yazırlar. Bu məktubla da onun bütün həyatı dəyişir.

Geri qayıdır, vətəndə evlənir, amma bu evlilik uğursuz olur, yenidən Rusiyaya üz tutur. Milenanın xatirəsi ona rahatlıq vermir, beləcə bir rəssamın, ilk sevgisini unuda bilməyən insanın qürbət yolçuluğu, qürbət həyatı başlayır...

Digər povestlər də, bu kitaba toplanmış hekayələrinin də həm maraqlı süjet baxımından, həm də səmimi, təbii yazı üslubuna görə oxucular üçün maraqlı olacağına şübhə eləmirəm.

Zəka yazılarında daima narahatdır, özünü axtarır, özünün reallıqda müğənni kimi getdiyi yolları, təxəyyülündə müğənni kimi, rəsam kimi, yazıçı kimi gedir, reallıqda yaşadığı həyatı iş adamı kimi, qürbət həyatı yaşayan həmyerliləri kimi yaşayır. Sonra yaşadıklarını, duyduqlarını, hiss elədiklərini, gördüklərini, bildiklərini təxəyyülün süzgəcindən keçirib kağızlara köçürür. Əsl yaradıcılıq əzabı başlayır.

Bəzən mənə elə gəlir Zəka ən gözəl yazılarını müğənniliyə son qoyandan sonra yazacaq. Bəs qədər vaxtı olacaq. Diqqəti başqa yerlərdə qalmayacaq. İstedadını bütünlüklə yazı üzərində cəmləşdirə biləcək.

Bəzənsə düşünürəm, müğənniliyə son qoyarsa, yazıçılığa da son qoyacaq.

Bir mahnı oxumadığı günlər bir cümlə də yazmayacaq.

İnsan həyatı qəribədir. Yazıçı həyatı isə başdan-başa qəribəliklərlə doludur. Yazmaq üçün ona stimül verən oxumağı, müğənniliyidir, oxumağı üçün, bir müğənni kimi ölkəni və ölkənin sərhədlərindən kənarında kənd-kənd, şəhər-şəhər dolaşmağa məcbur eləyən də yazıçılığıdır.

Bunların biri olmadan onu təsəvvür eləmək çətinidir. Yenicə tərcümə elədiyim «Mən öldürürəm» romanının müəllifi, italyan yazıçısı Giergio Faletti də məşhur müğənni olub və elə ilk yazdığı bu romanıyla da dünya şöhrəti qazanıb. Əslində onun belə gözəl roman yazmasının səbəbi musiqini duya bilməsi kimi, yazını da duya bilməsi olub.

Zəka da musiqini duya bildiyi kimi, yazını da duya bilir.

Zəkanın da bir yazıçı kimi şöhrətinin ölkə sərhədlərinin hüdudlarını aşacağına əminəm.

Aslan Quliyev,
yazıçı.

Kitabın içindəkilər

Povestlər

Milena	5
Bağışlayın, cənab... ..	69

Həkayələr

Külqabı	107
Skripkaçı	128
Armanın ölümü	144
İşıqlı yazılar	153

**Nəşriyyatın direktoru:
Əlirza SAYILOV**

“Milena”

Bakı, “Araz” nəşriyyatı – 2013

**Kompüter tərtibatçısı:
Murad Hacıbabayev**

Yığılmağa verilmişdir: 13.07.2013

Çapa imzalanmışdır: 30.08.2013

Kağız formatı: 60x84 1/16

Şerti çap vərəqi: 11

Uçot nəşr vərəqi: 10

Sifariş: 37

Sayı: 500

Qiyməti 5 AZN

**“Araz” nəşriyyatının mətbəəsində
çap olunmuşdur**

ARAZ” NƏŞRİYYATI

**Bakı, Mətbuat
prospekti**

Tel: 432-34-82
